

SAYI 97 HAZİRAN 2016

KONUŞMA

Türkiye Bankalar Birliği 59. Genel Kurul Toplantısı Açılış Konuşmaları

MAKALE

Doç. Dr. Soner Yakar/

Doç. Dr. Serkan Yılmaz Kandır

Türkiye’de Sosyal Harcamaların Finansmanında Yeni Bir Finansal Araç Önerisi: Sosyal Etkili Tahvil

Arş. Gör. Dr. Özge Bolaman Avcı/

Arş. Gör. Gülin Zeynep Öztaş

Türk Bankacılık Sektöründe Etkinlik: 1998-2014 Döneminde Veri Zarflama Analizi Uygulaması

Dr. Aykut Ekinci

Faiz ile Kurdaki Getiri ve Değişkenliğin Bankacılık, Sanayi ve Hizmetler Sektörü Performansına Etkisi

KONFERANS-SEMİNER

TBB-MASAK Çalıştayı Açılış Konuşmaları

BANKACILAR

BANKACILAR

Yıl/Volume : 27

Sayı/Issue : 97 – Haziran 2016/ June 2016

Yayın Türü /Type of Publication:

Yerel Süreli Hakemli Yayın/ Refereed

Yayın Aralığı / Frequency: 3 aylık / Quarterly

(Mart / Haziran/ Eylül/ Aralık)

(March/ June/ September/ December)

Basım Yeri / Place : İstanbul

ISSN 1300-0217

e- ISSN 1307-8631

www.tbb.org.tr

Sertifika No/ Certificated Number 17188

Türkiye Bankalar Birliği adına

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Ekrem Keskin

Genel Yayın Yönetmeni

Melike Mumcu

Editörler

Emre Alpan İnan

Pelin Ataman Erdönmez

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu/ Marmara Üniversitesi

Dr. İhsan Uğur Delikanlı/ KTKB

Prof. Dr. Orhan Göker/ İstanbul Üniversitesi

Buket Himmetoğlu/ Türkiye Bankalar Birliği

Berkant Ülgen/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Ahmet Kıрман/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Seza Reisoğlu/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Burak Saltoğlu/ Boğaziçi Üniversitesi

Doç.Dr. Vedat Sarıkovanlık/ İstanbul Üniversitesi

Dr. Veysi Seviş/ Marmara Üniversitesi

M. Cüneyt Sezgin/ Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Dağıtım Sorumlusu

Burak Tekmen

İdare Merkezi

Nispetiye Caddesi Akmerkez B3 Blok Kat:13

34340 Etiler-İSTANBUL

Tel : 212-282 09 73

Faks : 212-282 09 46

E-posta: tbb@tbb.org.tr

Baskı Tarihi: Haziran 2016

Baskı-Yapım: G.M. Matbaacılık ve Tic.A.Ş.

100 Yıl Mah. MAS-SİT 1.Cad. No:88

Bağcılar 34204 İstanbul

Tel: 212-629 00 24-25

Para ile satılmaz.

Bankacılar Dergisi Hakkında

Bankacılar dergisi, ekonomi, finans, bankacılık konularında ve bu konularla ilgili alanlarda bilimsel özgün makalelere yer veren hakemli bir dergidir. Bankacılar, akademisyenler, araştırmacılar, uygulamada yer alan profesyoneller ve politika yapıcıları arasındaki bilgi paylaşımının artırılmasına, bankacılık mesleğinin geliştirilmesine ve literatüre katkıda bulunmayı amaçlar.

Bankacılar dergisi, TÜBİTAK-ULAKBİM “Sosyal ve Beşeri Bilimler Veritabanı”nda indekslenmektedir.

Yılda dört kez yayımlanır. Üç ana bölümden oluşur. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen, yayımlanması uygun görülen makalelere, ikinci bölümde konferans bildirisi ve konuşma metinlerine, üçüncü bölümde ise bankacılık uygulamalarına ilişkin özel araştırma yazılarına ve çevirilere yer verilir.

Yayımlanmak üzere gönderilecek makalelerin, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olması ve değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayımlama girişiminde bulunulmaması gerekir.

Bankacılar dergisi, kapsadığı konularla ilgili alanlarda, Türk Dil Kurumu ve dergi yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan makaleleri kabul eder. Makaleler, “anonim yazar/anonim hakem” sistemine göre değerlendirilir. Uygun bulunan makaleler konu ile ilgili iki hakeme gönderilir. Hakem raporlarına göre makalelerin yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verilir. Yayımlanacak makalelerde yazım kurallarına ve biçime ilişkin değişiklikler yapılabilir veya bunların yapılması yazardan istenebilir.

Dergide yayımlanması talep edilen makaleler, Birlik idare adresine, posta veya e-posta (tbb@tbb.org.tr) olarak gönderilebilir.

Yayımlanması kabul edilen makalelerin basılı ve elektronik tüm yayın hakları, süresiz olmak üzere Türkiye Bankalar Birliği'ne aittir. Makaleler için yazarlara telif ücreti ödenir. Yayımlanması uygun görülmeyen yazılar geri gönderilmez.

Bankacılar dergisinde yayımlanan yazılar, Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi görüşlerini yansıtmaz; yazar ve görüş sahiplerini bağlar. Yazılardan kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

İçindekiler

KONUŞMA

Türkiye Bankalar Birliği 59. Genel Kurul Toplantısı Açılış Konuşmaları 3

MAKALE

Doç. Dr. Soner Yakar/ Doç. Dr. Serkan Yılmaz Kandır
Türkiye'de Sosyal Harcamaların Finansmanında Yeni Bir Finansal Araç Önerisi:
Sosyal Etkili Tahvil 15

Arş. Gör. Dr. Özge Bolaman Avcı/ Arş. Gör. Gülin Zeynep Öztaş
Türk Bankacılık Sektöründe Etkinlik: 1998-2014 Döneminde Veri Zarflama Analizi
Uygulaması 37

Dr. Aykut Ekinci
Faiz ile Kurdaki Getiri ve Değişkenliğin Bankacılık, Sanayi ve Hizmetler Sektörü
Performansına Etkisi 73

KONFERANS-SEMİNER

TBB-MASAK Çalıştayı Açılış Konuşmaları 81

Contents

SPEECH

Opening Speeches of 59th General Assembly of the Banks Association of Turkey	3
--	---

ARTICLES

Assoc. Prof. Dr. Soner Yakar/ Assoc. Prof. Dr. Serkan Yılmaz Kandır A New Financial Instrument For Financing Social Expenditures In Turkey: Social Impact Bonds	15
--	----

Res. Assist. Dr. Özge Bolaman Avcı/ Res. Assist. Gülin Zeynep Öztaş Efficiency in Turkish Banking Industry: An application of DEA for the period 1998-2014	37
--	----

Dr. Aykut Ekinci The Impact of Return and Volatility in the Interest Rates and Exchange Rates on the Performances of Industrial, Services and Banking Sectors	73
--	----

CONFERENCE/SEMINAR

Opening Speeches of BAT-MASAK Workshop	81
--	----

Türkiye Bankalar Birliği'nin 59. Genel Kurulu

Türkiye Bankalar Birliği'nin 27 Mayıs 2016 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen 59. Genel Kurul Toplantısı'nda yapılan açılış konuşmaları sırasıyla aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Hüseyin Aydın:*

Sayın Başbakan Yardımcım, Sayın Başkanlarım, Değerli Konuklar, Değerli Meslektaşlarım, Medyamızın Değerli Temsilcileri, sizleri saygıyla selamlıyorum. Genel Kurulumuza katılmanızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Konuşmamda küresel ve Türkiye'deki ekonomik gelişmeler çerçevesinde bankacılık sektöründeki son durumu değerlendirecek ve gündemdeki konulara ilişkin bilgi sunacağım.

- Küresel ekonomi

Geçen yıl ülkemizde, yakın coğrafyamızda ve dünyada, siyasi ve ekonomik alanda oldukça hareketli bir dönem yaşanmıştır. Dünya ekonomisinde büyüme ve ticaret hacmi yavaşlamış, belirsizlik artmış, riskler yüksek düzeyde kalmıştır.

Gelişmiş bazı ülkelerde enflasyon riskine karşı faiz oranları uzun bir aradan sonra yükseltilmeye başlanırken, bazı ülkelerde deflasyon riskini azaltmak için negatif reel faiz uygulaması sürdürülmüştür. Gelişmekte olan ülkelere net sermaye çıkışı olmuştur.

Para ve sermaye piyasalarında yüksek frekanslı dalgalanmalar gerçekleşmiştir. Çok sayıda ülkenin paraları reel olarak değer kaybederken, varlık fiyatları düşmüş, risk primleri ve faiz oranları yükselmiştir.

- Türkiye ekonomisi

Küresel ekonomide, büyümenin ve ticaretin hızlandırılarak daha yaygın hale getirilmesi için yoğun çabalara rağmen toparlanmanın beklenenden daha yavaş olduğu bir ortamda Türkiye ekonomisi başarılı bir performans göstermiş, büyüme devam etmiştir.

Gayri safi yurtiçi hasıla büyüme hızı yüzde 4 olmuştur.

Tasarruf oranı yükselmiştir.

Bütçe disiplini korunurken, kamunun borç stokunun milli gelire oranı gerilemiştir.

Cari açık daha makul bir düzeye düşmüştür.

Türkiye'ye net sermaye girişi devam etmiştir.

Finansal sektör işlevini sürdürdü

Bu olumlu gelişmelere karşı, enflasyon hedefin üzerinde kalmıştır.

TL reel olarak değer kaybetmiştir.

Enflasyona ilişkin beklentilerin hedefe doğru iyileştirilmesi amacıyla para politikasında likiditenin sıkılaştırılmasına yönelik önlemlerin de etkisiyle faiz oranları yükselmiştir.

- Bankacılık sektörü

Bilanço gelişmeleri

Bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü Mart 2016 itibariyle yıllık bazda, reel olarak yüzde 5 oranında artarak 2,4 trilyon TL olmuştur. Dolar bazında ise 852 milyar dolardır. Bilançonun milli gelire oranı yüzde 120 düzeyindedir.

* Konuşmanın daha detaylı haline www.tbb.org.tr'den ulaşılabilir.

Ölçeğimiz hala küçüktür. Dünyanın aktif toplamı en büyük bankalarının toplam aktifleri dikkate alındığında, 36 bankanın tekil olarak bilanço büyüklüğü sektörümüzün toplam aktiflerinden daha fazladır. Varlıkların yüzde 63'ü özel sektöre açılan kredilerden, yüzde 14'ü ise kamuya açılan kredileri gösteren menkul kıymet portföyünden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, bilançonun dörtte üçünden fazlası ekonomik faaliyetin doğrudan finansmanında kullanılmıştır.

- Kredi

Kredilerin büyüme hızı Merkez Bankası tarafından üst sınır olarak işaret edilen yüzde 15 oranının altına inmiştir. Bu yılın ilk çeyreği itibariyle, sabit kurlarla yıllık kredi büyüme hızı yüzde 12'ye yavaşlamıştır. Sabit kurlarla, kurumsal krediler yüzde 14 büyümüştür. Taksit sınırlandırması ve kredi kartlarında gelir limiti nedeniyle bireysel kredilerin büyüme hızı yüzde 7'ye yavaşlamıştır.

Kredilerin milli gelire oranı ise yüzde 77 düzeyindedir.

Kurumsal kredilerin toplam içindeki payı yüzde 75'tir. Kredilerin yüzde 26'sı KOBİ'lere kullanılmıştır. Düzenlemelerin amacına uygun olarak, son iki yıllık dönemde konut hariç olmak üzere bireysel kredilerin toplam kredilerdeki payı 8 puan gerilemiştir.

Kurumsal krediler içinde imalat sanayiinin payı yüzde 26, ticaretin payı yüzde 20, inşaatın payı yüzde 11 ve enerjinin payı yüzde 8'dir. Ulaştırma ve haberleşme sektörü yüzde 7, tarım yüzde 6, turizm ise yüzde 4 oranında paya sahiptir.

Enerji, turizm, ulaştırma, sağlık, eğitim ve haberleşme gibi temel alt yapı projelerinin finansmanı amacıyla kullanılan nakit krediler 180 milyar TL ile kredilerin yüzde 12'sini oluşturmaktadır. Taahhüt edilenler de dahil toplam proje kredileri içinde en yüksek payı yüzde 50 ile enerji yatırımları almıştır. Altyapı projelerinin payı ise yüzde 18'dir.

Geçen yılın ikinci yarısından itibaren tahsili gecikmiş alacaklarda artış olmuştur. Geçmiş dönemler ve diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında daha makul ve yönetilebilir düzeyde olan tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı Mart 2016 itibariyle yüzde 3,3'tür. Tahsili gecikmiş alacak oranı kurumsal kredilerde yüzde 2,9, tüketici kredilerinde yüzde 3,4 kredi kartlarında ise yüzde 9,3'tür. Tahsili gecikmiş alacakların yüzde 75'i için karşılık ayrılmıştır. Aktiften satılan alacaklar da dahil edildiğinde kredi riski yüzde 4,6'dır.

Ekonomik, bölgesel ve jeopolitik gelişmelerin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla kuralların izin verdiği sınırlarda, ek esneklikler sunulduğunda borçlarını ödeyebilecek gücü olan iyi niyetli müşterilerin yapılandırma talepleri bankalar tarafından dikkatle ve hassasiyetle değerlendirilmektedir.

Kuralların ve bankacılık prensiplerinin izin verdiği ölçülerde uygulanan yapılandırmalar yoluyla ekonomik faaliyetin desteklenmesine yapıcı ve iyi niyetli bir çaba gösterilmiştir. Özellikle, mücbir sebeplerin neden olduğu zorlukların yaşandığı bölgelerimizde ekonomik faaliyetin sürdürülmesi için kamunun çabalarına ek olarak bankalarımız tarafından da müşterilerimize gerekli kolaylık ve anlayış gösterilmektedir.

- Vadesi gelen kredileri için ek süre verilmektedir.
- Ek sürede akdi veya cari faiz uygulanmaktadır.
- Vadesinde ödenmeyen çekler ile ilgili karşılıksız işlemi makul sürelerde bekletilmektedir. Benzer uygulama senetler için de yapılmaktadır.
- Vadesi geçen alacaklar için yıl sonuna kadar idari yollarla da olsa aktif bir tahsilat çabası girişiminde bulunulmamakta, ihtarname gönderilmemektedir.

Geçen yıl sonu itibariyle, yapılandırılan kredilerin toplamı 40 milyar TL'dir. Bunun 20 milyar TL'si birinci grupta yapılandırılmıştır. Aktiften silinen krediler ile ikinci ve diğer alt gruplarda yapılandırılan krediler de dahil edildiğinde kredi riski yüzde 6 düzeyindedir.

- Bilançonun finansmanı

Kredilerin finansmanında en önemli kaynak, tamamına yakını yerleşiklere ait olan mevduattır. Kredi mevduat oranı yüzde 120 düzeyinde seyretmektedir. Bu oran TL kredi/mevduat için yüzde 140, yabancı para kredi/mevduat için ise yüzde 87'dir. Öte yandan, sektör mevduat dışı kaynakları çeşitlendirmeye ve artırmaya da çaba göstermektedir. Mevduatın bir kısmının da mevduat dışı diğer finansal araçlara yöneldiğini de gözlemliyoruz. Bu nedenle krediler ile mevduat yanında mevduat dışı kaynakları da dikkate alan bir karşılaştırma yapılmasının daha doğru olduğunu düşünüyoruz. Nitekim, kredilerin mevduat ve mevduat dışı kaynaklara oranı daha makul bir düzeydedir.

Mart 2016 itibariyle, sabit kurlarla yıllık mevduat artış hızı yüzde 9 olmuştur. Yıllık bazda, kredi ve mevduat büyüme hızı arasındaki fark önemli ölçüde azalmıştır. Mevduatın bilançoya oranı yüzde 53, milli gelire oranı ise yüzde 63 olmuştur. Kredilerin finansmanında kamu kesiminin net borç itfasından sağlanan kaynakların da önemli bir etkisi olmuştur. Nitekim, 2003-2016 Mart döneminde Hazine'nin net itfası 280 milyar TL özel sektöre kredi olarak kullanılmıştır. Bu tutar, bu dönemde TL kredilerdeki artışın beşte birine eşittir.

Kredi büyümesinin sağlıklı olarak sürdürülmesinde özel sektörün ve kamu kesiminin tasarruflarının artırılmasının önemi aşikardır. Bu konunun son dönemde uygulanmakta olan ekonomi politikalarının ana odak noktası olmasını da olumlu buluyoruz. Diğer yandan, gerek mevduatın sınırlı miktarda ve kısa vadeli olması gerekse görece olarak yüksek maliyeti nedeniyle geçiş döneminde, repo işlemleri menkul kıymet ihraçları ve sendikasyon veya sekürütizasyon, sermaye benzeri kredilerden sağlanan mevduat dışı kaynaklar proje finansmanı başta olmak üzere kredilerin ve büyümenin finansmanında kullanılmaktadır.

Mevduat dışı kaynaklar ile bilançonun yüzde 28'i finanse edilmektedir.

Yurtdışı bankalardan sağlanan yabancı para kredilerin bilançoya oranı yüzde 13, repo yoluyla finansman yüzde 7, menkul kıymet ihracı yoluyla sağlanan finansman ise yüzde 4 düzeyindedir.

Banka dışı kesimlerin yurtiçindeki bankalardan veya doğrudan yurtdışından sağladıkları kaynaklar da önemli ölçüde artmıştır. Reel sektörün yurtiçindeki bankalardan yabancı para kredi kullanımı 173 milyar dolar, yurt dışından kullandıkları yabancı para kredilerin toplamı ise 112 milyar dolar düzeyindedir.

Banka dışı şirketlerin dış borçlanmalarını Türkiye'ye ilişkin beklentilerin ve şirketlerimizin kredibilitésinin bir göstergesi olarak olumlu değerlendiriyoruz. Bu durumun borçlu şirketleri kur dalgalanmalarına hassas hale getirdiği yaklaşımla, bankaların riskleri de sorgulanıyor. Yaşanan tecrübeler gösteriyor ki kur riski banka dışı kesimlerde de iyi yönetilmektedir.

Bankaların aracılık ettiği yurtdışı krediler de dahil, yabancı para cinsinden nakit krediler sektörel olarak geniş bir yelpazede dağılım göstermiştir. Bu kredileri kullanan şirket sayısı sınırlıdır. Bu kredilerin yüzde 15'i finansal kiralama, yüzde 14'ü enerji, ayrı ayrı olmak üzere yüzde 10 düzeyinde inşaat, taşıma, haberleşme ve ticaret sektörleri tarafından kullanılmıştır. Yabancı para kredi kullanan şirket sayısı 93 bin civarında iken bu kredilerin yüzde 50'si 222 şirket, yüzde 90'ı ise 2.500 şirket tarafından kullanılmıştır.

- Özkaynaklar

Kredi büyümesinin sürdürülmesinde iç ve dış tasarrufların bulunabilirliği, ekonominin büyüme potansiyeli ve kredibil müşterilerin kredi talebi yanında özkaynakların da güçlü olması gerekir.

Özkaynak büyüklüğü TL bazında 273 milyar TL, dolar bazında ise 97 milyar dolar düzeyindedir. Son beş yıllık dönemde özkaynaklar dolar bazında artmamıştır. Sermaye benzeri krediler de eklendiğinde yasal özkaynakların büyüklüğü 310 milyar TL'dir. Sermaye yeterliliği ise yüzde 15.5 düzeyindedir. Uluslararası karşılaştırmalara göre sermaye yeterliliği makul ve yüksek düzeyde olsa da son dönemde düşüş eğilimindedir.

Basel III düzenlemelerine tam uyumlu hale gelen ülkemizde minimum sermaye yeterliliği uzun dönemdir yüzde 12 olarak uygulanmaktadır. Ancak, makro ihtiyati düzenlemeler dikkate alındığında fiili oran yüzde 13'ün üzerine çıkmıştır. Türkiye'de 1 Nisan 2016 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Basel III düzenlemeleri ile getirilen ek yükümlülüklerin iç düzenlemelerde yapılan değişiklikler ile dengelenmesi sektörümüz tarafından olumlu karşılanmıştır. Diğer taraftan, sistemik önemli bankalar düzenlemesinin yakın dönemde uygulanmasıyla birlikte sermaye yeterliliğinde fiili oranın yeniden yüzde 13'ün üzerinde çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede sektörün alabileceği risk miktarı önemli ölçüde sınırlanmıştır.

Sayın Başbakan Yardımcım, Değerli Konuklar,

Türkiye Bankalar Birliği olarak önemli gördüğümüz konu özkaynakların güçlü olması ve sürekli büyütülmesidir. Son dönemde özkaynakların büyümesini yavaşlatan başlıca nedenler büyümeyi sınırlandıran önlemler, düzenlemelere uyumdan kaynaklanan maliyet artışı ve net karın özkaynak büyümesine olan katkısının azalmasıdır.

Karın reel olarak düşmesi sadece piyasadaki dalgalanmaların neden olduğu risklerden veya banka yönetim kararlarından kaynaklanmamıştır. Ayrıca, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu dışında bankalarda denetim yapan kamu kuruluşları tarafından yapılan denetimlerde, düzenlemelerdeki gri alanlarda sektörün aleyhine ağır cezalar verilmiştir.

Öte yandan, ek vergi veya benzeri kamusal yüklerden veya düzenlemelere uyumdan gelen maliyet artışı operasyon giderlerinin düşürülmesini sınırlandırmıştır. Bankaların operasyon giderlerini düşürmeye yönelik çabaları olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirse de sürekli maliyet sınırlandırıcı yaklaşımların yeni teknoloji yatırımları ile ve yeni ürün ve hizmet geliştirilmesine yönelik kaynakları olumsuz etkileyeceği göz önüne alınmalıdır. Bunun en bariz yansıması, bir süredir şube sayısının ve personel istihdamının yaklaşık aynı kalmasıdır.

Faiz dışı gelir gider dengesi yeterince iyileştirilemediğinden, faiz marjı sektörün karını etkileyen en önemli gelir kalemi olmaya devam etmektedir. Faiz marjının toplam aktiflere oranı faiz oranlarındaki düşüşe bağlı olarak gerileme eğilimindedir. Düşen kar marjı artan iş hacmi ile dengelendiği sürece sağlıklı olan da budur. Sektörün daha makul net faiz marjı ile çalışmasının; düzenlemelere uygun olmak ve müşterileri tam olarak bilgilendirmek kaydıyla, sunduğu ürün ve hizmetlerden sağladığı ücret ve komisyon gelirlerinin artırılması ile ilgili olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Faiz oranlarının düşüş eğiliminde olması makro dengelerdeki sağlıklı gelişmenin ve beklentilerdeki iyileşmenin bir göstergesidir. Faiz oranlarının yükselmesi kredilerin daha kazançlı olduğu anlamına da gelmemektedir. Şöyle ki, yüksek kredi faiz oranları sağlıklı ve duyarlı işletmelerin kredi talebinin azalması, yatırımın düşmesi, büyümenin yavaşlaması

anlamına gelir. Bu durum bankalar açısından daha yüksek risk primi ve kredi riskinin artmasının işaretidir. Bu nedenle bankalar faiz oranlarının yükselmesinden çekinirler çünkü kredilerin zamanında ve eksiksiz olarak dönmemesinden endişe ederler.

Özel ve genel karşılıkların toplamından oluşan risklerin ortalama aktiflere oranı yüzde 1 düzeyinde seyretmektedir. Makro risklerin düşürülmesi yanında sorunlu kredilerin tahsilatının hızlandırılmasına ve şirketler kesiminin mali yapılarının iyileştirilmesine yönelik adımlar risk priminin daha da düşürülmesini, gelirlerin artırılmasını ve karlılık yoluyla özkaynakların güçlendirilmesini destekleyecektir.

- Özkaynak getirisi

Bankacılık sektöründe yıllık ortalama özkaynak getirisi Mart 2016 itibariyle yüzde 10,8 düzeyindedir. Ortalama özkaynak getirisi ile riski sıfır olan devlet iç borçlanma senetlerinin getirisi arasındaki fark 1 puanın altına inmiştir.

Ortalama özkaynak getirisi uluslararası kabul görmüş kriterlere göre yüzde 15 düzeyinde hesaplanan sermaye maliyetinin de oldukça altında seyretmektedir. Sektörümüzün karlılıkla ilgili değerlendirmesi sadece hissedarlarımıza daha yüksek getiri ve servet artışı sağlamak anlamında algılanmamalıdır. Sermayemizi koruma isteğimiz ekonomimizin geleceğine sahip çıkmak olarak algılanmalıdır. Sonuçta; kredi verme yeteneğimiz öz kaynaklarımızla ile doğrudan ilgilidir.

Bankacılık sektörü net karın tamamına yakınına özkaynaklara ekleyerek kredilerin artırılmasında kullanmıştır. Kredi hacmindeki yıllık değişme net karın 8 katı düzeyindedir. Son yıllarda büyüme miktarındaki nominal değişme kredilerdeki büyüme kadardır. Küresel dengesizlik ve bölgesel risk ortamında, özkaynaklardaki aşınmadan dolayı krediler yoluyla ekonomik büyümenin sürdürülmesinde güçlükler yaşanabileceğinin farkında olunmasını istiyoruz.

Çünkü, bankacılık sektörünün risk alma kapasitesinin, uluslararası rekabet gücünün ve şoklara karşı dayanıklı olmasının en önemli ölçüsü özkaynak büyüklüğüdür. Yeni dönem düzenlemeler bir yandan bankaların üstelendikleri risklerin daha yüksek hassasiyetle ölçülmesini öngören yöntemler getirirken bir yandan da özkaynak kalitesini artıran ve sermaye yeterliliğini yukarı çeken kurallar koymaktadır.

Özkaynağın etkin yönetimi özellikle döviz piyasasının dalgalı ve faiz oranlarının yükseldiği dönemlerde daha fazla önem kazanmaktadır. Sermaye getirisindeki düşüş piyasa değerine de yansımıştır. Finansal kurumların piyasa değeri son beş yıllık dönemde hızlı bir düşüş göstermiştir. Finansal kurumların piyasa değerinin Borsa İstanbul'daki şirketlerin toplam piyasa değerine oranı yüzde 38'den yüzde 28'e gerilemiştir. Finansal kurumların piyasa değerinin defter değerine oranı 1'in altına düşerken Borsa İstanbul'daki şirketlerin çarpanı 1,4 olmuştur. Bunun başlıca nedeni, finansal kurumlar ile reel sektör işletmelerinin özkaynak karlılıkları birbirine yakın olduğu halde finansal kurumların mevcut koşullarda daha yüksek riske maruz kalmalarıdır.

Bankalar ile reel sektör şirketleri karşılaştırıldığında bankaların özkaynak getirisi daha yüksek değildir. Nitekim, ortalama özkaynak karlılığı İstanbul Sanayi Odası verilerine göre 500 büyük firmada 2014 yıl sonunda yüzde 14,6, Borsa İstanbul'daki banka dışı şirketlerde yüzde 11,3 bankalarda ise yüzde 10,6'dır.

- Sektörün talepleri

Sayın Başbakan Yardımcım, Değerli Konuklar,

Küresel bankacılıkta yaşanan gelişmelerden sonra çok sayıda ülkede bankacılık sektörünün toparlanması, ekonomiye destek sağlaması ve başarılı olması için uzun bir zamana ve ciddi bir çabaya ihtiyaç vardır. Bu ülkelerde bankaların finansal performansları düşmüştür, fiyat defter değeri tarihsel olarak düşüktür, özkaynak karlılığı tek haneli rakamlara gelmiştir. Bankacılığın algısı daha da olumsuz etkilenmiştir. Bu gelişmelerin ülkemiz bankacılık sektörüne yansımaları asgari düzeyde tutmak için tüm gayretimizle çalışıyoruz. Bu arada, kriz yaşanan ülkelerin bankacılık sektörü düzenlemelerine birebir uyum göstermeye çaba gösteriyoruz.

Bankacılık sektörünü doğrudan ilgilendiren düzenlemelerde çok kapsamlı değişiklikler yapılmaktadır. Düzenlemeler hazırlanırken iki sorunun cevabının doğru verilmesinin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

1. Düzenlemeler bankaların finansal yapısını ve davranışını nasıl etkileyecektir?
2. Bankaların etkilenmesi reel ekonomiyi nasıl etkileyecektir?

Düzenlemelerde sürekli ve kapsamlı değişiklikler uyum süreçlerini uzatmakta, maliyeti artırmakta, sürekli değişen strateji ve hedefler sektörün istikrarlı, sürdürülebilir ve öngörülebilir iş modellerinin oluşmasını olumsuz etkilemektedir.

Bankacılığımızın sağlam ve güçlü olan yapısını zayıflatacak her adım sağlıksız ve yavaş büyüyen bir ekonomiye zemin hazırlamaktır. Bu nedenle talebimiz şunlardır:

Bankacılığı doğrudan veya dolaylı ilgilendiren tüm düzenlemeler yapılırken Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun değerlendirmesi alınmalıdır. Bankacılık ile ilgili denetim yapma yetkisine sahip kurumlar ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu arasında çok yakın işbirliği ve koordinasyon olmalıdır. Olağanüstü durumlar tanımlanmalı ve ortaya çıktığında otomatik uygulamaya izin verecek genel bir düzenleme yapılmalıdır.

Düzenlemeler;

- Basit, uygulanabilir tutarlı olmalı, bankacılık sektörünü büyütmeli, rekabeti ve rekabet gücünü desteklemelidir.
- Özkaynakları aşındırmamalı, güçlendirmelidir.
- Yeni teknolojiler ile desteklenen ürün ve hizmetlerin geliştirilmesini kolaylaştırmalıdır.
- Sorunlu alacakların tahsilatını hızlandırmalı, serbest sermayenin daha verimli sektörlere yönlendirilmesini ve yatırımların sürdürülmesini özendirilmelidir.
- Aracılık maliyetini düşürmelidir.
- Kredi verme iştahını düşürmemelidir.
- Risk alınmasına müdahale etmemeli, riskin daha iyi yönetilmesini gözetmelidir.
- Risk primini düşürmeli, sektöre duyulan güveni sağlamlaştırmalıdır.
- Piyasaları büyütmeli ve derinleştirmelidir.

Ekonomik faaliyetin finansmanının sağlıklı olarak sürdürülmesinde hepimize ciddi sorumluluk ve görev düşmektedir. Üretim, ihracat, yatırım, ticaret amaçlı olarak işletmelerin ve bireylerin kredi ihtiyacının ve bankacılık hizmetlerinin karşılanması, ödeme sisteminin aksama olmadan çalıştırılması kritik öneme sahiptir. Finansal istikrardan anladığımız budur.

Mevcut kredilerin çevrilmesi alacakların zamanında tahsil edilmesine, yeni kredilerin verilmesi ise ekonomide büyümenin devamlılığına bağlıdır. Gelişmeleri doğru okuyan ve proaktif davranan ekonomi yönetimi makro dengelerin sağlam tutulması ve reformların hızlandırılması yönünde çaba harcamaktadır. Reformlar geleceğe ilişkin öngörülebilirliği, büyüme potansiyelini ve refahı arttıracaktır. Sağlıklı finansal sektör, refah artışının gerçekleştirilmesi için sürdürülebilir ve dengeli büyümeyi desteklemeye devam edecektir.

Geleceğe ilişkin iyimseriz ve beklentilerimiz olumludur. İyimserliğimizin riskler karşısında ihtiyatlı duruşumuz ile uyumlu olmasına hep gayret ediyoruz. Winston Churchill'in bir sözü var; "bir kötümser her durumda zorlukları ve riski görür. Bir iyimser ise her durumda fırsatları görür." Bizler gerçekçi bir yaklaşımla, her dönemde ve ortamda hem riski hem de fırsatı birlikte görüyor, değerlendiriyor ve yönetiyoruz. Ülkemizin potansiyeline, geleceğine inanıyor ve güveniyoruz. Özkaynakları güçlü tutarak büyümek ve ekonomik büyümeye daha fazla katkı vermek istiyoruz.

Türkiye ekonomisindeki istikrardan ve büyümeden güç alan bankacılık sektörü Türkiye'nin geleceğine yatırım yapmaya devam etmiştir. Piyasalarda zorlukların arttığı ve kuralların giderek sıkılaştırıldığı bir dönemde daha ihtiyatlı bir yaklaşım içinde kredileri reel olarak arttıran sektör, ekonomik faaliyeti finanse etmeye devam etmiştir. Yakın dönemde yaşadıklarımız, yüksek büyüme potansiyeli, sağlıklı bilanço yapısı, uluslararası düzenlemelere uyumlu, ürün ve hizmet kalitesi, yönetim tecrübesi, iyi eğitilmiş insan kaynağı, geniş kredi yelpazesi ve güçlü rekabet ortamı ile bankacılık sektörünün ekonomik büyümeye verdiği desteği açıkça ortaya koydu.

Emeği geçen kişilere ve kurumlarımıza, sermayedarlarımıza, yöneticilerimize, çalışanlarımıza şükranlarımızı ve tebriklerimizi sunuyorum.

Genel Kurul çalışmalarının sektörümüze hayırlı olmasını diliyorum, teşekkürlerinizden dolayı teşekkür ediyorum.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı Sayın Mehmet Ali Akben:

Sayın Başbakan Yardımcım, Türkiye Bankalar Birliği'nin çok değerli temsilcileri, basın mensupları, hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum,

Sayın Başbakan Yardımcım, Değerli Katılımcılar,

Finans sektörü, özellikle bankacılık sektörü, sermaye birikimini hızlandırmak ve temin ettiği kaynakları verimli alanlara yönlendirmek suretiyle sağlıklı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sürecinde hayati öneme sahiptir. Kurumumuz da, bankacılık sektörünü yeniden yapılandırmak, düzenlemek ve denetlemek üzere 2000 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Kurumumuzun kuruluşunun hemen akabinde yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında sektörün yeniden sorunlu hale gelmesini önlemek adına yasal düzenlemeler yapılmış, denetim anlayışı ve kalitesi geliştirilmiştir. Bankacılık sektörü ile Kurumumuzun yakın işbirliği ve özverili çalışmaları sonucunda sorun kaynağı bankacılık sektöründen, büyümeye katkı sağlayan, krizlerin etkisini en aza indiren bir bankacılık sektörüne ulaşılmıştır.

Bu çerçevede ekonomik ortamda yakalanan istikrar yüksek büyüme oranları ile birleştiğinde Türk Bankacılık sektörü yabancı banka gruplarının da ilgisini çekmiş ve devir ve satın almalar yoğunluk kazanmıştır.

Değerli konuklar,

Bankacılık sisteminin en önemli sermayesi güvendir. Bu güvenin sağlanması ve sürdürülmesinde herkese önemli görevler düşmektedir. Burada benim özellikle vurgulamak istediğim ise sisteme güvenin sağlanması bakımından düzenleme çerçevesinin önemidir. Bugün burada rahatlıkla, Türk bankacılık sektörünün düzenlemeler bakımından uluslararası standartlarla uyum içerisinde olduğunu söyleyebiliyoruz. Hatta sektörümüzün likidite, hedef sermaye yeterliliği rasyosu ve kredi kartları ve banka kartları düzenlemeleri ile uluslararası platformun da önünde yer aldığını biliyoruz.

Bildiğiniz üzere, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Basel Standartlarının üye ülkeler tarafından zamanında ulusal mevzuatlara aktarılmasını ve uygulanan standartların tutarlılığını ve bütüncülüğünün sağlanması amacıyla 2012 yılında Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı (RCAP) oluşturulmuştur. Ülkemizde RCAP süreci 2015 yılının Eylül ayında başlamış olup, 15 Mart 2016'da değerlendirme raporlarının yayımlanması ile son bulmuştur. Ülkemiz bankacılık mevzuatının Basel standartlarına uyum durumu, Komite üyesi ülkelerden katılımı oluşturulan tecrübeli bir uzman grubu tarafından gözden geçirilmiştir. Söz konusu gözden geçirme sonucunda ülkemize gerek risk bazlı sermaye düzenlemeleri açısından gerekse likidite düzenlemeleri açısından tam uyumlu olduğumuzu gösteren "C" notu verilmiştir.

Değerli katılımcılar,

Gururla ifade etmek isterim ki, ülkemiz tüm standartlara tam uyumlu bulunan az sayıda G-20 ülkesinden birisi olmayı başarmıştır. Bu sonuçlar bankacılık sektörümüze ilişkin ulusal ve uluslararası piyasa katılımcıları nezdinde sağlanan güveni bir kez daha teyit etmiştir.

Ayrıca, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından yürütülmekte olan 2016 yılı FSAP (Mali Sektör Değerlendirme Programı) çerçevesinde Kurumumuz nezdinde yapılan ön değerlendirmeler sonucunda 2011'de "büyük ölçüde uyumsuz" olarak değerlendirilen prensiplerin önemli bir bölümünde iyileşmeler sağlandığı; "büyük ölçüde uyumlu" olarak değerlendirilen birçok prensibin "tam uyumlu" olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir.

FSAP 2016 sürecinin tamamlanmasının ardından Kurumumuza iletilecek raporda yer alan tavsiyeler, Kurumumuzun denetim ve düzenleme çerçevesinin geliştirilmesi ve Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel Prensiplere tam uyumlu hale getirilmesine yönelik yürütülecek çalışmalarda dikkate alınacaktır.

Tüm bu süreçlerde katkı sağlayan bankalarımıza teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Değerli konuklar,

Bugün gelinen noktada 53 bankadan oluşan bankacılık sektörümüz Mart 2016 itibarıyla 2,4 trilyon TL aktif büyüklüğü ile gayri safi yurt içi hâsılanın üzerinde bir büyüklüğe ulaşmıştır. Küresel belirsizliklere ve olumsuz piyasa koşullarına rağmen son bir yıllık dönemde yüzde13,1 büyüme kaydeden sektör görece düşük olan penetrasyonu nedeniyle büyüme potansiyeli sunmaya devam etmektedir.

Kamu borçlanma gereğinin azalmasıyla birlikte yüzde 95'inden fazlası Türk Hazine kağıtlarından oluşan menkul değerler portföyünün sektörün toplam aktifleri içindeki payı, önemli ölçüde azalarak Aralık 2002'de yüzde 40 olan seviyesinden Mart 2016 itibarıyla yüzde 14 (331 milyar TL) düzeyine gerilemiştir. Böylece, aracılık fonksiyonunu daha etkin olarak yerine getiren sektörün aktif toplamı içinde kredilerin payı aynı dönemlerde yüzde 23'ten yüzde 63 seviyesine yükselmiştir.

Sektörün, finansal sağlamlık göstergeleri de güçlü bir görünüm arz etmektedir. Kredilerin takibe dönüşüm oranı, likidite göstergeleri, yabancı para pozisyonu, kaldıraç oranı makul düzeylerde seyretmekte, sermaye yeterliliği rasyosu uluslararası standartların öngördüğü asgari düzeyin oldukça üzerinde bulunmaktadır. Geleneksel olarak mevduat ağırlıklı kaynak yapısına sahip olan sektörümüz, kredi büyümesini fonlayabilmek için kaynak çeşitlendirmesine yönelmiştir. Düşük yurtiçi tasarruf eğiliminin de etkisi ile maliyet avantajı nedeniyle yurtdışı kaynaklar kullanılmış, ayrıca menkul kıymet ihraçları alternatif bir kaynak olmuştur. Kredi artışı ve fon kaynaklarının çeşitlenmeye başlaması ile birlikte hem mevduatın toplam pasif içindeki payı yüzde 53 düzeyine gerilemiş hem de kredi/mevduat oranı yüzde 123 ile tarihin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır.

Yurtdışı piyasalardan kaynak temin etmede ve bu fonları yenilemede herhangi bir sorun yaşamayan sektör, kredi notu artışlarının da desteği ile borçlanma imkânlarını genişletmiştir. Son yıllarda sektör gerek yurtiçi gerekse yurtdışı tahvil ve bono ihraçlarına da ağırlık vermiştir. Mevduata göre daha uzun vadeli olan menkul kıymet ihraçlarının artışı sektörün yapısal vade uyumsuzluğu dikkate alındığında olumlu değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörümüzün öne çıkan özelliklerinden biri de güçlü özkaynak yapısıdır. Mart 2016 itibarıyla 273 milyar TL'ye ulaşan ve kaliteli unsurlardan oluşan özkaynaklar, Kurumumuz tarafından yapılan düzenlemelerin de etkisiyle gücünü korumuştur. Sektörün Mart 2016 itibarıyla sermaye yeterliliği oranı yüzde 15,5, çekirdek sermaye yeterliliği oranı yüzde 13,4 olarak gerçekleşmiştir.

Sektörün kârlılığı 2016 Mart ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 22,6 artarak 8,2 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Kârlılık performansı bakımından yıllıklandırılmış net faiz marjı yüzde 3,6, özkaynak kârlılığı yüzde 13, aktif kârlılığı ise yüzde 1,4 olarak gerçekleşmiştir.

Değerli katılımcılar,

Özetlemek gerekirse, ülkemiz, sağlam temeller üzerine oturduğu küresel kriz ve artçı şoklarında kanıtlanmış, dinamik ve potansiyeli yüksek bir bankacılık sektörüne sahiptir. Yüksek aktif kalitesi, güçlü özkaynak yapısı, nitelikli işgücü, yüksek teknolojik gelişmişlik düzeyi, kriz tecrübesi ve uluslararası düzenlemelere uyumu, bu potansiyel ve dinamizm ile birleştiğinde Türk bankacılık sektörünün, orta ve uzun vadede uluslararası arenada yerini daha da yukarıya taşıyacağı ve üretime katkı sağlayarak Türkiye'nin büyümesini destekleyeceği açıktır.

Sözlerime burada son verirken, sizlere hitap etmiş olmaktan duyduğum memnuniyeti bir kez daha dile getirmek istiyor ve hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Başbakan Yardımcısı Sayın Mehmet Şimşek:

Saygıdeğer hazirun, hanımefendiler beyefendiler, değerli basın mensupları, ben de hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum. Tabi ki genel kurulumuzun hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Gerek değerli Türkiye Bankalar Birliği Başkanımız olsun, gerekse BDDK Başkanımız, sektöre ilişkin gerçekten anlamlı, güzel bir çerçeve çizdiler. Değerli Bankalar Birliği Başkanımız, tabi sektörün sorunlarını az ve öz bir şekilde ortaya koydular. Talepleri son derece makul. Bankacılık sektörüyle reel sektör, finans sektörüyle reel sektör aslında et ve tırnak gibi, birbirinden ayrılamaz. Onun için sorunlara bakarken, hakikaten rasyonel bir zeminde yaklaşılması gerektiği açık ve nettir. Son yıllarda sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada finans sektörüne, bankacılık sektörüne bakış açısı bir miktar olumsuz ama bunun sürdürülebilir doğru bir yaklaşım olmadığı ortada. Yapılan düzenlemelerin etki analizi yapılacak tabi ki, bu etki analizleri sonucunda tekrar düzenleme gerekiyorsa mutlaka

düşünülmesi gerekir. Birkaç hususun altını çizmek istiyorum, büyük resim anlamında. Bizim iki tane çok temel hedefimiz var, hükümetimizin. Bir tanesi Türkiye'yi yüksek gelirli ülkeler grubuna taşımaktır.

Türkiye bu noktada aslında çok mesafe kat etti, Ak Parti hükümetlerinden önce Türkiye alt orta gelir grubunda bir ülkediydi. Yaklaşık 3.500 dolar civarında kişi başına milli geliri olan bir ülkedik. Yapılan reformlarla ve sağlıklı makroekonomik politikalarla, Türkiye hızlı bir şekilde üst orta gelir grubuna yükseldi, yani yaklaşık 9-10 bin dolar kişi başına milli gelir düzeyine erişti. Bu önemli bir başarıdır ama bu yetmez. Şimdi tekrar reformlarla, yapısal dönüşümle Türkiye'yi yüksek gelir grubu ülkeler arasına sokacağız, bu bizim temel hedefimizdir. Bununla birlikte, olay sadece kişi başına milli gelir değil tabii ki. İnsani gelişmişlik de çok önemlidir. Türkiye'yi de en yüksek insani gelişmişlik sağlamış ülkeler grubu arasına sokmak istiyoruz. Biliyorsunuz UNDP bu noktada ülkeleri sıralıyor, Türkiye şu anda yüksek gelişmişlik sağlayan, daha doğrusu o düzeyde bir ülke, o grup arasında. Fakat en yüksek arasına tabi ki girmek istiyoruz. 2000'li yılların başında Türkiye 158 ülke arasında 80'nci sıradaydı insani gelişmişlik endeksi sıralamasında, 2015 yılında Türkiye 188 ülke arasında 72'nci sırada. Türkiye epey mesafe kat etmiş, ilerleme sağlamış ama en yüksek insani gelişmişlik sıralamasına sahip ülkeler grubu arasına sokmak istiyoruz. Tabi ki bütün bu iki temel hedef, çok kapsamlı bir çaba gerektiriyor, köklü değişim, dönüşüm gerektiriyor, reform gerektiriyor. Ama her şeyin başında da tabi ki büyüme lazım, büyüme her şeyin ilacı. Yatırım, istihdam temeldir. Şimdi bunun için de tabii ki finans sektörünün sağlıklı olması temeldir. Bizim büyüme stratejimize gelince, aslında 5 temel eksenimiz var, büyüme stratejimiz anlamında. Bu eksenlerden bir tanesi makroekonomik istikrardır, bu olmazsa olmazdır. İstikrar olmadan, öngörülebilirlik olmadan, güven ortamı olmadan büyüme, sürdürülebilir yüksek büyümeyi sağlamak, kalıcı refah artışı sağlamak çok zordur. Ve makroekonomik istikrar dediğimiz zaman, bu tabi ki fiyat istikrarını da kapsıyor, yani düşük tek haneli enflasyonu kapsıyor, finansal istikrarı kapsıyor, genel anlamda dediğim gibi makroekonomik istikrar olmazsa olmaz. Aslında makroekonomik istikrarı güçlendirmek temel eksenimizdir, yani birinci temel eksenimizdir makroekonomik istikrar. Bu beraberinde daha yüksek tasarruf artışı, daha yüksek istihdam, daha yüksek yatırım, daha yüksek refah artışı demek. İkinci temel eksenimiz, beşeri sermayenin geliştirilmesi ve işgücü piyasalarının daha etkin hale getirilmesi. Çünkü büyüyeceksek, istihdam artışı sağlamamız lazım, beşeri sermayeyi yani insanımızın niteliğini arttırmamız lazım ama bir o kadar da işgücü piyasasını da aslında genel anlamda sanayiinin hizmetler sektöründe ihtiyaç duyduğu nitelikte elemanla birlikte bu piyasaların da tabi ki etkin ve esnek olması gerekiyor. Bu da bizim ikinci temel eksenimizdir, yani büyüme stratejimizin ikinci temel eksenini beşeri sermaye ve işgücü piyasasının etkin olmasıdır. Üçüncü olarak tabii teknoloji ve yenilik geliştirme kapasitemizi arttırmamız lazım. Bu da çok önemli bir alandır, çünkü katma değer zincirinde Türkiye arzuladığı noktada değildir. O nedenle de bizim ARGE ve inovasyonu önceliklendirmemiz lazım.

Hükümetimizin en temel önceliklerinden bir tanesi budur. ARGE reformuyla aslında ARGE'nin ticarileşmesi noktasında önemli düzenlemeler yaptık. Şu anda gündemdeki patent kanunu gibi birçok hususla da inşallah bu ARGE yenilikçi kapasitenin iyileştirilmesi, güçlendirilmesine yönelik daha önemli adımlar atacağız. Ama bu bir ekosistemdir ve burada finansmana erişimden tutun, tabi ki üniversite sanayii işbirliğine kadar, yine nitelikli insana kadar, ARGE desteklerine kadar birçok hususu kapsıyor. Dördüncü temel eksenimiz, fiziki altyapının iyileştirilmesidir. Türkiye bu noktada aslında çok mesafe kat etti. Altyapı noktasında, kim ne derse desin her alanda çok ciddi ilerleme sağlandı. Nitekim dünya lojistik endeks sıralamasında 30'ncü sıradayız. Yani birçok alanda çok daha gerideyken bu alanda daha hızlı ilerlemişiz. Bu da önemli bir şeydir ama daha da iyileştirilmesi, daha da güçlendirilmesi, özellikle organize sanayi bölgelerinin limanlarla bağlantısının daha ucuz olan, daha ekonomik olan demiryolu bağlantılarının güçlendirmesi, ulaştırmadan lojistiğe geçilmesi biliyorsunuz çok temel bir eksen, bir hedefimizdir. Son olarak ki sona kalmış

önemsiz olduğu anlamına gelmez, büyümenin en temel eksenlerinden bir tanesi, kurumların kalitesinin iyileştirmesidir. 90'lı yılların sonunda Türkiye bir bankacılık, bir finans krizi yaşadı, 2000'li yılların başında. Neden, çünkü o dönemde bankacılık sektörünün düzenleme eksikleri vardı, yok muydu, vardı. Sadece o mu, denetim yine ciddi eksikliklerle yapıyordu. Dolayısıyla kurumsal kapasiteyi iyileştirdiğiniz zaman, yani BDDK'yı kurup bunu güçlendirip, buna olan güveni siz sağladığınız zaman aslında küresel finans krizinde hiçbir banka vergi ödeyenlere yük olmadan demek ki sistem götürülebilir. Dolayısıyla kurumların kalitesi çok önemli, büyüme stratejisinin çok önemli bir eksenini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bizim bir büyüme stratejimiz var, bu stratejinin beş tane temel eksenini var ve bunları önümüzdeki dönemde çok daha büyümeyi destekleyici noktaya getirmeye yönelik olarak da çok kapsamlı bir reform programımız var, bir yol haritamız var, işte o nedenle şimdi çok güçlü bir şekilde reformlara kaldığımız yerden, uygulamalara kaldığımız yerden devam edeceğiz.

Bankacılık sektörüne ilişkin çok şey söylendi, tekrarlamak istemiyorum ama genel anlamda finans sektörü, sermaye piyasaları tabii ki bu stratejimizin önemli bir bileşenidir. Burada da önemli hedeflerimiz var. Örneğin biz İstanbul'u dünya finans merkezleri sıralamasında ilk 25'te görmek istiyoruz ve buna yönelik de yine bir eylem planımız var, bir yol haritamız ve ciddi de mesafe kat edildi. Bakın 2009 yılında küresel finans merkezleri endeksinde, bu bir sıralamadır, İstanbul 77 merkez arasında yanlış hatırlamıyorsam 72. Sıradaydı, çok değil 2009 yılında 72. sıradaymışız. Geçen sene İstanbul 45. sıraya yükseldi. Dolayısıyla demek ki sadece bir stratejimiz, bir eylem planımız yok, aslında bunun uygulanmasına yönelik de çok ciddi mesafe kat ettik. Bunun devam etmesi gerekiyor, edecek. Neden, çok basit, Türkiye'nin tasarruf açığı var. Bakın, basit bir rakam söyleyeyim, yıllık Türkiye'nin brüt dış finansman ihtiyacı milli gelirin yüzde 25-30'u arasındadır, yıldan yıla değişir cari açıkla birlikte. Ama gayri safi yurtiçi hasılasının yaklaşık üçte birine yakın bir brüt dış finansman ihtiyacı olan bir ülke, uluslararası normlara tabii ki her şeyiyle uyacak ve küresel sistemin bir parçası olarak güçlü bir şekilde yoluna devam edecek. Türkiye bundan geçmişte nemalanmıştır, bu Türkiye'nin hayrına olmuştur, bundan sonra da böyle olacaktır. Ben inanıyorum, çünkü Türkiye uluslararası normlarda kurumlarıyla, uygulamalarıyla, bir çaba içerisinde girdiği zaman sonuçlarını görmüştür, Türkiye'de refah artmıştır. 80'li yılların başına gidin, reformlarla Türkiye ilk sıçramayı yapmıştır. 2000'li yılların başına gidin, reformlarla, doğru uygulamalarla, dünyayla entegrasyonla Türkiye yeni bir sıçramayı sağlamıştır. Finans sektörünün tabii ki gayri safi yurtiçi hâsıla içerisindeki payı şu anda yüzde 3'ün biraz üzerinde, yüzde 3,5 civarı. Bunun da önümüzdeki program dönemi sonunda yüzde 6'lara doğru çıkmasını bekliyoruz.

Aslında finans sektöründe de katma değer oldukça yüksek. Varlık yönetiminden tutun, birçok diğer konuya kadar. Onun için finans sektörünün, özellikle sermaye piyasalarının derinleşmesi, güçlenmesi, Türkiye'nin büyüme stratejisinin önemli bir bileşenidir. Türkiye dışarıya açık bir ekonomidir, önemli ölçüde de açık veren bir ekonomidir, cari açıktan bahsediyorum. Tabii ki yapısal reformlarla bu açığı çok daha yönetilebilir bir düzeye, zamanla da belki sınırlama noktasına gideceğiz ve gidene kadar da tabii ki bizim bu süreci yönetmemiz lazım. Bankacılık sektörü tabii ki bazı düzenlemelerden şikâyetçi olabilir, saygıyla karşılıyorum ama yüzde 30-40 kredi genişleme hacminin de sürdürülemez olduğu bir gerçektir. Türkiye o günlerden yumuşak inişi gerçekleştirdi. Bugün geline nokta, belki öngörülenin ötesine geçmiştir. Tabii ki bankacılık sektörü imkânları çerçevesinde reel ekonomiyi destekleme noktasında çok önemli bir fonksiyon görmüştür ve büyük de bir dönüşüm anlamında büyük bir başarı hikâyesidir. Arkadaşlarımız gösterdiler, eskiden hazinenin borçlanma iştahı o kadar yüksekti ki, Türkiye'nin açıkları o kadar büyüktü ki, bankacılık sektörü dışarıdan hazineye kaynak yetiştirmeye çalışıyordu, işin özü buydu. Önemli ölçüde hazinecilik, biraz da işte ilgili ilişkili gruplara bir miktar kredi. 90'lı yılların resmi bu değil miydi, ondan dolayı 2001'i yaşamadık mı?

Şimdi tersi bir noktadayız, şu anda bankacılık sektörü kaynaklarının yüzde 75'ini, az önce gördük, kurumsal kredilere, şirketlere, KOBİ'lere ne yapıyor, kredi olarak veriyor. Bu da Türkiye'ye büyüme olarak, istihdam olarak, yatırım olarak dönüyor. Dolayısıyla bankacılık sektörünün geldiği noktayı biz takdir ediyoruz.

Bankacılık sektörünün sağlıklı yapısının devam etmesi çok kritiktir. Maalesef finansal okuryazarlık Türkiye'de sınırlı olduğu için, bankalar kar açıklıyorlar, birinci çeyrekte şu kadar milyar kar ettiler, ondan sonra herkes diyor ki bu kadar da kar ediyorlar, biraz daha bunları zapturapt altına alalım. Ama işin gerçeği, resim farklı, öz kaynak karlılığı çok önemli bir göstergedir. Ne kadar kaynak üzerinden, ne kadar faaliyet üzerinden, yani aktif olabilir, öz kaynak olabilir, ne kadar para kazanmışsın. Sermayeni reel olarak koruyabilmiş misin, temel sorudur. Şimdi burada da artık kritik eşiklere gelmiş durumdayız, yani karlılık oranı yüzde 11'in altında. Aslında hazinenin borçlanma faiz ortalamasına baktığınız zaman, hiçbir şey yapmasanız eskiden olduğu gibi hazineye verseydiniz, neredeyse başa baş, o zaman bu kadar eleman niye çalıştıracaksınız, bu kadar riski niye alacaksınız. Onun için bizim sektörel yaklaşımımızın, genel anlamda konuşuyorum, sağlıklı, rasyonel bir söylem ve bir eylem bazında götürülmesi gerektiği açık ve nettir. Türkiye Bankalar Birliği Başkanımız da bu hususu ortaya koymuştur. Tabii ki bir takım uygulamalara bakmamız gerekiyor. Örneğin aslında finans sektöründe ihtisas mahkemelerine ihtiyaç olduğu açık ve nettir. Çünkü bazı uygulamalar maalesef birçok alanda olduğu gibi yargıdaki aksaklıklardan da kaynaklanabilmektedir. Yani kastedilen, amaçlanan, düzenlemeden amaçlananla uygulamada ortaya çıkan arasındaki farklar kısmen bunu yansıtmaktadır.

Düzenleme etki analizi her zaman için çok kritik bir alandır, sadece burada değil, bütün uygulamalarda, bütün alanlarda düzenleme etki analizi çok kritiktir. Ben tekrar genel kurulumuzun hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Bankacılık sektörü, finans sektörü, sermaye piyasaları, dediğim gibi bizim öncelikli dönüşüm alanlarımızın içindedir ve reel sektörle olan ilişkiler güçlü olmalıdır ki Türkiye önünü görebilsin. Önümüzdeki dönemde, şunu söyleyeyim, atacağımız bazı adımlarla inşallah sisteme daha kalıcı, daha uzun vadeli kaynak oluşturmaya devam edeceğiz, bu kaynakların da üretken alanlara ve Türkiye'nin geleceğine yatırılacağına da inanıyoruz. Ben tekrar hayırlı olmasını diliyorum, hepimizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Türkiye’de Sosyal Harcamaların Finansmanında Yeni Bir Finansal Araç Önerisi: Sosyal Etkili Tahvil

Doç. Dr. Soner Yakar*
Doç. Dr. Serkan Yılmaz Kandır**

Öz

Toplumun sosyal ihtiyaçlarındaki artış, sosyal nitelikli kamu hizmetlerine olan talebin de artmasına neden olmaktadır. Artan sosyal nitelikli kamu hizmet talebinin devlet tarafından karşılanması kamu harcamalarında ciddi artışlara yol açmakta ve bütçe açıklarının oluşmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla toplumun sosyal nitelikli kamu hizmetlerine ihtiyacı ile özel sektör arasında köprü niteliğinde olan sosyal etkili yatırımlar kamu hizmetlerinin finansmanı için kullanılan yeni bir yöntem olarak dikkati çekmektedir. Sosyal etkili yatırımların finansman ihtiyaçları borçlanma yoluyla karşılandığı takdirde sosyal etkili tahvil kavramı gündeme gelmektedir. Sosyal etkili tahvil, ilk kez 2010 yılında İngiltere’de uygulanmaya başlanmış daha sonra Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkeler tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal etkili tahvillere olan ilginin en önemli sebebi gelecekte sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin finansmanın önemli bir problem haline geleceğinin düşünülmesidir. Sosyal etkili yatırım ve sosyal etkili tahvil uygulamaları, kamu kaynaklarının etkin bir şekilde kullanımı ve kamunun sosyal nitelikli hizmet açığının kapatılmasına yardımcı olabilmektedir. Türkiye’de de son dönemde kamu sosyal harcamalarında artış görülmektedir. Sosyal harcamaların artmasıyla birlikte, bu harcamaların finansmanı da giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu çerçevede, sosyal harcamaların finansmanı için sosyal etkili tahvilin kullanılması değerlendirilebilir. Dolayısıyla, ülkemizde sosyal etkili tahvilin uygulanabilmesi için mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması ve bir takım teşvik yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Etkili Yatırım, Sosyal Etkili Tahvil, Sosyal Harcama.

JEL Sınıflaması: G20, G23, H53.

A New Financial Instrument For Financing Social Expenditures In Turkey: Social Impact Bonds

Abstract

The increase in the social needs of the society leads to an increase in the demand for public services that have social characteristics. The fact that increasing demand for public services that have social characteristics are met by the government leads to significant increases in public expenditures and budget deficits. Thus, by generating a bridge between social needs of the society for public services and private sector, social impact investments emerge as a new tool for financing public services. If social impact investments are financed by debt funds, social impact bonds may appear as a proper financial instrument. Social impact bonds had first been used in UK in 2010. Afterwards, social impact bonds have been issued in the USA and the other developed countries. The most prominent motivating factor behind social impact bonds is that financing social needs of the society for public services are considered to be a significant problem in the future. Social impact investments and social impact bonds would help maintaining effective usage of public sources and closing the deficit of public services that have social characteristics. Recently, public social expenditures of Turkey also seem to increase. As social expenditures increase, financing these expenditures also become more important. In this manner, social impact bonds would be used in financing social expenditures. Thus, legal modifications and incentive tools are required to have social impact bonds issued in Turkey.

Keywords: Social Impact Investments, Social Impact Bonds, Social Expenditure.

JEL Classification: G20, G23, H53.

* Çukurova Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi.

** Çukurova Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi.

Giriş

Hızlı bir şekilde artan ve yaşlanan nüfus dikkate alındığında sosyal nitelikli hizmetler için artan finansman ihtiyacının karşılanması tüm dünya için önemli bir problem olarak durmaktadır. Emeklilik ve sağlık gibi pek çok alandaki finansman problemlerinin çözümü için orta bir yol çoğu zaman bulunamamaktadır. Bu gibi ihtiyaçlar ya tamamen devlet tarafından ya da devlet ile özel sektör tarafından birlikte karşılanmaktadır. Ancak sorun da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Artan ihtiyaçların devlet tarafından karşılanması daha çok kamu harcaması yapılmasına neden olmakta buna bağlı olarak devletler, giderek artan kamu harcamalarını karşılamakta zorlanmaktadır. Böylece sosyal ihtiyaçlar ile devletin bu amaçla aktarabileceği fonlar arasında önemli açıklar oluşmaktadır (Wood, 2010, s.45-46). Dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan altı gelişmiş ülkede 2025 yılına kadar kamu hizmetleri için oluşması beklenen talep ve ödeme gücüne göre oluşacak olan kamu hizmet harcamaları açık tutarları Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için 940 milyar dolar, Kanada 90 milyar dolar, İngiltere 170 milyar dolar, Fransa 100 milyar dolar, Almanya 80 milyar dolar, İtalya 30 milyar dolar olarak öngörülmüştür (Martin, 2013, s.5). Bu rakamlar da göstermektedir ki yakın gelecekte bu devletlerin talep edilen kamu hizmetlerini karşılaması için büyük miktarda kaynak ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Bu harcamalar için oluşacak kaynak ihtiyacının sadece kamu gelirleri ile karşılanması her zaman mümkün olmamaktadır. Burada devlet tarafından sunulan kamu hizmetlerinin önemli bir kısmı da sosyal harcama kapsamına giren kamu hizmetlerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin finansmanı giderek önem kazanan bir konu haline gelmektedir.

Devletler tarafından toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan sosyal kamu hizmetlerine artan talep ve buna bağlı olarak artan sosyal kamu harcamaları büyük tutarlara ulaşan bütçe açıklarının oluşmasında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle toplum tarafından daha fazla sosyal kamu harcaması talep edildikçe, bu harcamalar için devlet tarafından sağlanacak olan finansman ve finansman kaynakları arasında doğrudan bir ilişki çoğunlukla kurulamamaktadır. Sosyal ihtiyaçlar için yapılan sosyal kamu harcamaları bir çok ülkede bütçeden yapılan harcamalar veya kamu kurumlarının borçlanması yolu ile finanse edilmektedir. Dolayısıyla, sosyal ihtiyaçlar karşılanırken devlet ve özel sektör arasında bir köprü oluşturacak ve işbirliği ortamını sağlayacak mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu mekanizma ilk defa İngiltere’de uygulanan daha sonra Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanmaya başlanan ve bu ülkelerde başarılı olması nedeniyle de çeşitli ülkeler tarafından da uygulamaya konulan sosyal etkili yatırım projeleri ile mümkündür. Sosyal etkili yatırım projeleri piyasası hala istenen düzeyde olmasa da hızla gelişmektedir. Örneğin ABD’de 2011 yılında yaklaşık 2.200 sosyal etkili projenin değeri 4.3 milyar dolar olmuşken, 2012 yılında 8 milyara dolara ulaşmıştır (Martin, 2013, s.5). İngiltere de ise 2013 yılında 200 milyon poundun üzerinde tahmin edilirken, 2016 yılına kadar 1 Milyar Pound olması beklenmektedir (Davies, 2014, s.2-3). Sosyal etkili yatırım projeleri ile devletlerin yapacağı sosyal nitelikli kamu hizmetleri, özel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Devlet, sözleşme yaparak özel kuruluşlar aracılığı ile sosyal hizmetlerin yapılmasını sağlamaktadır. Özel kuruluşlara, sosyal projelerin performans hedeflerinin başarısı temel alınarak ödeme yapılmaktadır (Azemati vd, 2013, s.23). Sosyal etkili yatırım, özsermaye ile yapılabileceği gibi borçlanma yolu ile de yapılabilir veya bir kısmı özsermaye bir kısmı borçlanma biçiminde karma şekilde de gerçekleştirilebilir. Eğer sosyal etkili yatırımda, borçlanma söz konusu ise sosyal etkili tahviller (SET) gündeme gelmektedir (Rodin, Brandenburg, 2014, s.7-8). SET ilk defa 2010 yılında İngiltere de uygulandıktan sonra diğer ülkelerden büyük ilgi görmüş ABD, Avustralya, Kanada, Hollanda, Belçika, Portekiz gibi ülkelerde de SET ihraç edilmiştir (Gustafsson-Wright, Gardiner ve Putcha 2015). SET'lere olan ilgi ABD’de hızlı bir şekilde yayılmaktadır (Azemati vd, 2013, s.24). SET'lere olan bu ilgi dikkate alındığında yakın bir gelecekte sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin finansmanın da ülkeler için önemli bir finansman kaynağı haline gelmesi mümkün görünmektedir. Diğer taraftan, sosyal etkili yatırım ve SET uygulaması ile kit kamu kaynaklarının en etkin ve etkili şekilde kullanımını sağlanmaktadır

(Davies, 2014, s.1). Özetle, SET uygulaması ile kamunun sosyal nitelikli hizmet açığı kapatılmakta, kamu harcamalarının etkin ve etkili kullanılması ile tasarruf sağlanmakta, yatırımcılara getiri elde etmekte fırsatı doğmakta ve sonuç olarak yürütülen projenin başarılı olması ile toplum tamamına pozitif dışsallık sağlanmaktadır.

Türkiye’de sosyal harcamaların miktar ve yapı olarak yeterli olmaması, sosyal etkili yatırım ve buna bağlı olarak çıkarılacak SET’lerin, sosyal programların finansmanına kaynak sağlamada önemli bir rol oynayabilir (Taraktaş, 2015, s.47). Türkiye’de son yıllarda sosyal harcama tutarının Gayri Safi Yurt İçi hasılaya oranı önemli oranda artış göstermiştir. Fakat hala OECD ortalamasının oldukça altındadır. Örneğin 2013 yılı için kamunun yaptığı sosyal harcamaların gayri safi yurt içi hasılaya oranı yüzde 12.5 iken, OECD ortalaması yüzde 21.7 olmuştur (OECD, 2016). Sosyal etkili yatırımlar çok geniş bir alanda yapılabileceği için SET’ler de çok geniş bir alanda kullanılabilir. Dünya uygulamalarına bakıldığında daha çok sosyal faydası yüksek yani sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin yapılacağı alanlar için SET çıkarıldığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye için SET önerisi geliştirilirken kamunun verdiği sosyal nitelikli kamu hizmetleri için yapılan harcamalar daha çok sosyal harcamalar başlığı altında yapıldığı için önerimiz “kamunun yaptığı sosyal harcamalar” ile sınırlandırılmıştır¹. Bu nedenle bu çalışma da öncelikli olarak sosyal harcama kavramı ve Türkiye de gelişimi açıklanacak, daha sonra ise SET ve dünya uygulaması üzerinde durularak, Türkiye’de SET’in sosyal harcamaların finansmanı için uygulanabilirliği ile ilgili önerilerde bulunulacaktır.

1. Türkiye’de Sosyal Harcama Kavramı, Kapsamı ve Gelişimi

1.1. Sosyal Harcama Kavramı ve Kapsamı

Kamunun yaptığı sosyal harcamalar için bir SET önerisi getirebilmek için öncelikle Türkiye’de sosyal harcama kavramının tanımının ve buna bağlı olarak kapsamının belirlenmesi önem taşımaktadır. Sosyal harcama kavramı hem ulusal hem de uluslararası literatürde sıkça kullanılsa da genel kabul görmüş bir tanımı yapılamayan bir kavramdır. Bunun nedenlerini kısaca açıklayacak olursak; bir harcamanın sosyal harcama olup olmadığını belirleyecek ölçütler üzerinde genel bir uzlaşma sağlanamamış olması ve hem ülkelerin kavrama bakışının farklı olması hem de sosyal harcamanın ülkeden ülkeye veya toplumdan topluma farklılıklar göstermesidir (Erdoğan, 2008, s.9, Şeker, 2011, s.17). Özellikle ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve sosyo-kültürel yapılarındaki farklılıklar nedeniyle sosyal kamu harcamalarının kapsamı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı olabilmektedir. Örneğin alt yapı sorunlarını çözmüş ve ortaya çıkabilecek diğer sorunları hızlı ve kolayca çözebilecek kabiliyetteki bir ülkede sular idaresinin harcamaları sosyal harcama olarak değerlendirilmeyebilir. Fakat halkın tamamının temiz suya ulaşamadığı ve bu nedenle ciddi sağlık sorunlarının yaşandığı bir ülkede sağlanan hizmet için yapılacak harcamalar sosyal harcama kapsamına girebilir (Erdoğan, 2008, s.9).

Türkiye’nin kamu sosyal harcamaları kavramını analiz etmeye başlamadan önce, karşılaştırma yaparak kavramın içeriğini tespiti yardımcı olabilecek üç ana sosyal harcama tespit yöntemini incelemek yararlı olacaktır. Bunlar OECD’nin kullanmakta olduğu SOCX, EUROSTAT (Avrupa İstatistik Veri Tabanı)’ın kullandığı ESSPROS ve ILO (International Labour Organization)’nun yöntemi SPERS’dir. Bu üç kurumun, kamunun sosyal harcamalarının tespiti arasındaki temel farklılık; sosyal riskin tanımı, sosyal korumanın toplumun hangi kesimlerine ve nasıl sağlandığı, nüfusun tamamına mı hitap ettiği yoksa sadece belli bir kesime yönelik olarak mı geliştirildiği gibi konuları nasıl belirledikleri noktasında ortaya çıkmaktadır (Buğra, Adar, 2007, s.17).

Tablo 1. Bazı Uluslararası Kuruluşlara Göre Kamu Sosyal Harcamaları

OECD, Avrupa Birliği ve İLO'ya Göre Kamu Sosyal Harcamaları		
OECD (SCOX)	Avrupa Birliği İstatistik Veri Tabanı (EUROSTAT) (ESSPROS)	İLO (SPERS)
<ul style="list-style-type: none"> • Hastalık/Sağlık • Engellilik • Yaşlılık • Malullük • Aile/Çocuk • İşsizlik • Konut 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlılık • Malullük • Engellilik • Sağlık • Aile ve çocuk • Aktif işgücü programları • İşsizlik • Konut • Diğer sosyal politika alanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık • Hastalık • Engellilik • Malullük • İş kazası • Yaşlılık • Aile ve Çocuk • İşsizlik ve işgücü piyasası politikası • İşgücü piyasası programları • Konut • Sosyal yardım ve diğerleri • Temel Eğitim • Gıda ve Beslenme

Kaynak: Şeker, 2011, s.19.

Kamu sosyal harcamalarının belirlenmesinde yukarıda açıklanan üç yöntem arasındaki farklılıklar aşağıdaki şekilde belirlenebilir (Şeker, 2011, s.19):

- SOCX ve ESSPROS yöntemlerinde yaşlılık, hastalık/sağlık, işsizlik ve özürülük yardımları ile malullük yardımları, konut ve aile yardımları kategorilerinde veriler bulunsa da, bu kategorilerin içeriğinde farklılıklar bulunmaktadır.
- ESSPROS'ta iş kazaları ve hastalık kategorisi açıkça tanımlanmamıştır.
- OECD ve ILO hastalık ve sağlık istatistiklerini ayrı ayrı vermektedir.
- İşsizlik kategorisinde kapsam ve tanımdan kaynaklanan farklılıklar söz konusudur.
- Sosyal dışlanma kategorisinde de içerik ve kapsam farklılıklarına rastlanmaktadır.
- ESSPROS'ta İşgücü piyasası programları için yapılan harcamalar bulunmamaktadır.
- SOCX'de idari giderler dahil edilirken, ESSPROS'ta bu giderler sosyal harcamalar kapsamında değerlendirilmemektedir.
- ILO'nun sosyal harcama kapsamına eğitim harcamaları ve temel gıda maddelerine verilen sübvansiyonlar gibi bazı kalemler de dâhil edilmektedir.

SOCX ve ESSPROS yöntemlerinde kamunun yaptığı eğitim harcamaları, sosyal harcama kapsamına dahil edilmemiştir. Bu durum yoksulluğun nesiller arası aktarılmasında önleyici bir rol oynayan eğitimin öneminin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir (Buğra, Adar, 2007, s.27). ESSPROS yöntemine göre hesaplanan sosyal koruma istatistiklerinde sosyal koruma harcaması; çeşitli risk ve ihtiyaçların yükünü azaltmak amacı ile hane halklarına yapılan aynı ya da nakdi transferler harcamalarıdır. Bu nedenle ESSPROS yöntemi üretim ile değil yeniden dağıtım ile ilgilidir (Yentürk, 2015, s.2). İLO yönteminde eğitim harcamaları ve temel gıda maddeleri için verilen sübvansiyonlar sosyal harcamaların hesaplanmasında dikkate alınırken, çevre koruma ve toplum içindeki ayrımcılıkları azaltmaya yönelik harcamaları sosyal harcama hesaplarında dikkate alınmamaktadır (Erdoğan, 2008, s.9-10).

Uluslararası kuruluşlar arasındaki bu metodolojik farklılıklar ulusal düzeyde yapılan çalışmalarda da gözlenmektedir. Hangi kamu harcamalarının sosyal harcama olduğu konusunda ulusal literatür ve kamu kurumları tarafından da tespitler yapılmaktadır. Bu konudaki çalışmalarda; Erdoğan'a (2008) göre; bir kamu harcamasının sosyal harcama olarak değerlendirilebilmesi için üç ölçüt bulunmaktadır. Bunlardan ilk ölçüt; kamu harcamasının yol açtığı dışsallık düzeyi, ikinci ölçüt; erdemli mal sunumu ile ilgili olup olmadığıdır. Üçüncü ölçüt ise; kamu harcamasında yararlanan kişilerin genişliğidir (Erdoğan, 2008, s.12-13). Şeker'e (2011) göre; bir kamu harcamasının sosyal harcama kapsamında değerlendirilmesi için genel olarak kullanılan ölçütlerden ilkinin yapılan kamu harcaması ile bu harcamadan sağlanan pozitif sosyal dışsallık olduğunu bunun dışında kamu harcamasının toplumdaki dezavantajlı kesimler gibi toplumun belli bir kısmına hitap etmesi ve kamu harcamasından faydalanan kesimin genişliğinin yapılan harcamaya sosyal nitelik kazandıracağını, ayrıca beşeri ve sosyal harcamaya destek veren harcamalarında sosyal harcama kapsamında değerlendirilebileceği belirtmiştir (Şeker, 2011, s.22). Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre Sosyal koruma, "hane halkları veya bireylerin belirlenmiş risk veya ihtiyaç yüklerini hafifletmek amacıyla yapılan (anlıklar karşılıklı veya bireysel olmayan) tüm müdahaleleri kapsamaktadır" şeklinde tanım yapılarak, sosyal koruma harcama ve gelirlerine ilişkin verilerin "Avrupa Bütünleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi" ESSPROS el kitabı standartlarına göre oluşturulduğu belirtilmiştir. TÜİK'e göre, ESSPROS el kitabı sosyal yardımları risk/ihtiyaçlar adı verilen 8 ana başlıkta sınıflandırmaktadır²; Hastalık/sağlık bakımı, Engellilik, Yaşlılık, Dul/yetim, Aile/çocuk, İşsizlik, Konut, Sosyal dışlanma (TÜİK, 2015). Kalkınma Bakanlığına göre ise kamu kesimi sosyal harcamaları; eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarında oluşmaktadır Sosyal koruma harcamalarının içeriği ise emekli aylıkları ve diğer harcamalar, sosyal yardım ve primsiz ödemeler ile doğrudan gelir desteği ödemelerinden oluşmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2016). TÜİK ile Kalkınma Bakanlığının sosyal harcamaların kapsamını farklı belirlemesinin nedeni AB istatistikleriyle uyum çerçevesinde TÜİK'in 2014 yılından itibaren sosyal harcamaları ESSPROS yöntemine göre hesaplamaya başlamasından kaynaklanmaktadır (Yentürk, 2015, s.2).

Türkiye'de sosyal harcamaların kapsamının belirlenerek hesaplanması konusunda en önemli adım 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun kabul edilmesiyle olmuştur (Yentürk, 2015, s.2). 5018 sayılı Kanun ile bütçelerin kurumsal, işlevsel ve ekonomik sonuçlarının görülmesini sağlamak, gelir ve giderlerin ekonomik ve mali analizinin yapılmasına olanak vermek, hesap verilebilirliği ve saydamlığı sağlamak amacıyla Maliye Bakanlığı'nca uluslararası standartlara uyum sağlayacak şekilde belirlenen sınıflandırma sistemine göre hazırlanacağı ve uygulanacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan Analitik Bütçe Sınıflandırması; giderin kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik sınıflandırma olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Fonksiyonel sınıflandırma ile devlet faaliyetlerinin türü ve bunlara yapılan harcamalar zaman serisi olarak gösterilmektedir (Edizdoğan, Çetinkaya, 2011, s.235). Bu sınıflandırma da faaliyet türüne göre sınıflandırma yapıldığından hangi faaliyetin sosyal harcama kapsamına girdiği tespit edilerek Türkiye için sosyal harcamanın kapsamı ve harcama miktarı belirlenebilir. Literatürde bu görüşte olanlar; Yentürk (2015)'e göre; bu sınıflandırmanın başlıkları arasında "eğitim", "sağlık hizmetleri" ve "sosyal güvenlik ve sosyal yardım" harcamaları bulunmaktadır. İdarelerin harcamalarını fonksiyonel sınıflandırmaya göre yayınlanmaya başlamaları özellikle 2006 yılından itibaren sosyal koruma harcamalarının hesaplanmasında önemli bir aşama olduğunu belirtmiştir (Yentürk, 2015, s.2). Sosyal harcamaların kapsamının ve miktarının belirlenmesinde merkezi bütçede kullanılmakta olan fonksiyonel sınıflandırma kolaylık getirecektir (Erdoğan, 2008, s.12) .

Tablo 2. Harcamaların Fonksiyonel Sınıflandırması

Fonksiyonel Sınıflandırma		
01	Genel Kamu Hizmetleri	Yasama ve Yürütme Organları, Finansal ve Mali İşler, Dışişleri Hizmetleri, Dış Ekonomik Yardım Hizmetleri, Genel Hizmetler, Temel Araştırma Hizmetleri, Borç Yönetimi Hizmetleri, Genel Nitelikli Transferlere İlişkin Hizmetler, Genel Kamu Hizmetlerine İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Genel Kamu Hizmetleri
02	Savunma Hizmetleri	Askeri Savunma Hizmetleri, Sivil Savunma Hizmetleri, Dış Askeri Yardım Hizmetleri, Savunmaya İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Savunma Hizmetleri
03	Kamu Düzeni Ve Güvenlik Hizmetleri	Güvenlik Hizmetleri, Yangından Korunma Hizmetleri, Mahkeme Hizmetleri, Cezaevi İdaresi Hizmetleri, Kamu Düzeni ve Güvenliğe İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri
04	Ekonomik İşler Ve Hizmetler	Genel Ekonomik İşler ve Hizmetler, Tarım, Ormanlık, Balıkçılık ve Avcılık Hizmetleri, Yakıt ve Enerji Hizmetleri, Madencilik, İmalat ve İnşaat Hizmetleri, Ulaştırma Hizmetleri, İletişim Hizmetleri, Diğer Endüstriler, Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Ekonomik İşler ve Hizmetler
05	Çevre Koruma Hizmetleri	Atık Yönetimi Hizmetleri, Atık Su Yönetimi Hizmetleri, Kirliliğin Azaltılması Hizmetleri, Doğal Ortamın ve Bio Çeşitliliğin Korunması, Çevre Korumaya İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Çevre Koruma Hizmetleri
06	İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	İskan İşleri ve Hizmetleri, Toplum Refahı Hizmetleri, Su Temini İşleri ve Hizmetleri, Sokak ve Caddelerin Aydınlatılması Hizmetleri, İskan ve Toplum Refahına İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri
07	Sağlık Hizmetleri	Tıbbi Ürünler, Cihaz ve Ekipmanlara İlişkin İşler ve Hizmetler, Ayakta Yürütülen Tedavi Hizmetleri, Hastane İşleri ve Hizmetleri, Halk Sağlığı hizmetleri, Sağlık Hizmetlerine İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Sağlık Hizmetleri
08	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	Dinlenme ve Spor Hizmetleri, Kültür Hizmetleri, Yayın ve Yayımlar Hizmetleri, Din Hizmetleri, Dinlenme Kültür ve Din Hizmetlerine İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen
09	Eğitim Hizmetleri	Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Hizmetleri, Ortaöğretim Hizmetleri, Ortaöğretim Sonrası Mesleki Eğitim Hizmetleri, Yükseköğretim Hizmetleri, Seviyeye Göre Sınıflandırılmayan Eğitim Hizmetleri, Eğitime Yardımcı Hizmetler, Eğitime İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Eğitim Hizmetleri
10	Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	Hastalık ve Malullük Yardım Hizmetleri, Yaşlılık Yardımı Hizmetleri, Dul ve Yetim Aylığı Hizmetleri, Aile ve Çocuk Yardımı Hizmetleri, İşsizlik Yardımı Hizmetleri, İskan Yardımı Hizmetleri, Sosyal Güvenliği Bulunmayanlara Sağlanan Hizmetler, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardımlara İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri, Sınıflandırmaya Girmeyen Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmet

Kaynak; Bumko (2016).

Sosyal harcama kapsamına giren kamu hizmetlerinin belirlenmesinde hem uluslararası hem de ulusal düzeydeki görüş farklılıkları olduğu görülmektedir. Hangi kamu hizmetinin sosyal harcama kapsamında olduğuna ilişkin genel kabul görmüş ölçütler bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye de SET önerisi getirebilmek için sosyal harcamaların

kapsamına girebilecek hizmetlerin belirlenmesinde farklı ölçütler kullanılarak tek tek hizmetler veya harcamalar üzerine tespit yapmak yerine fonksiyonel sınıflandırma çerçevesinde hangi hizmetlerin sosyal harcama kapsamına girdiğinin tespit edilmesi daha kabul edilebilir olacaktır. Zaten Erdoğan (2008) çalışmasında sosyal harcama için kullanılacak ölçütler belirledikten sonra ölçütleri fonksiyonel sınıflandırmadaki başlıklar çerçevesinde ele alarak; sağlık, eğitim, iskan ve toplum refahı ile çevre koruma başlıklarını yol açtıkları dışsallık nedeniyle, sosyal güvenlik ve sosyal yardım başlığı altındaki harcamaları ise erdemli mal ve hizmet özelliği göstermeleri nedeniyle, dinlenme kültür ve din hizmetleri başlığı altındaki harcamaları ise ilgilendiren kesimin genişliği nedeniyle sosyal harcama kapsamında olduğunu ayrıca genel kamu hizmetleri başlığı altındaki harcamalar için ise sosyal nitelikleri yüksek olan ve ilgili kurumun faaliyet alanının belirlenerek karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Erdoğan, 2008, s. 12-13). Bizde bu çalışmada sosyal harcamalar için SET önerisinde bulunurken, Erdoğan'ın (2008) çalışmasında belirlediği sosyal harcama kapsamına giren fonksiyonel harcama başlıklarının SET önerisi için uygun olacağı kanaatindeyiz. Çünkü dünyada sosyal etkili yatırımların uygulandığı alanlar da daha çok pozitif dışsallığı olan ve yatırım sonucunun toplumun geniş bir kesimini etkilediği hizmetlerdir.

1.2. Sosyal Harcamaların Gelişimi

Türkiye'de kamunun sosyal harcamaları için SET önerisi getirme amaçlarımızdan birisi de Türkiye'nin hem OECD hem de Avrupa Birliği ülkelerine göre sosyal harcamaların düşüklüğü ve sosyal harcamaların gelişim seyrine bakıldığında gelecekte sosyal nitelikli kamu hizmetlerine olan talep artışının sadece kamu tarafından karşılanmasının kolay olmayacağı gerçeğidir. SET için yukarıda önerdiğimiz sosyal harcama kapsamına girecek fonksiyonel harcama başlıkları üç yöntemle göre de harcamalarda artış sağlayacaktır. Buna bağlı olarak, sosyal harcamaların miktarı ve gelişim seyrinin ve bu harcamaların diğer ülkelerle oransal olarak karşılaştırılması SET önerimiz için önemli olacağı düşüncesindeyiz. Bu nedenle, Türkiye'nin kamu sosyal harcamalarının gelişimi hem OECD'nin SCOX yöntemine göre, hem TÜİK tarafından hesaplanan ESSPROS yöntemine göre, hem de Kalkınma Bakanlığı tarafından fonksiyonel sınıflandırmaya göre hesaplanmış sosyal harcama miktarları değerlendirilecektir.

Tablo 3'te OECD ülkelerinde SOCX yöntemine göre hesaplanmış sosyal harcama miktarları verilmiştir. İlk olarak 1990 ile 2014 arası OECD ortalamasına bakıldığı zaman, sosyal harcamalarda geçen sürede çok büyük bir artış olmadığı gözlenmektedir. 1990 yılında OECD ortalaması yüzde 17,5 iken 2000 yılında yüzde 18,6'ya, 2005 yılında yüzde 19,4'e, 2010 yılında yüzde 21,7'e çıktıktan sonra 2014 yılına kadar dalgalı seyir izlemiş ve 2014 yılında yüzde 21,6'ya gerilemiştir. Genel olarak, OECD ülkelerine bakıldığında OECD ortalamasına benzer şekilde genelde sosyal harcamalarda artış söz konusuysen artış hızının yavaş olduğu söylenebilir. OECD ülkeleri arasında sosyal harcamaların GSMH'ye oranı en düşük üç ülke Kore, Meksika ve Türkiye'dir. Kore'de 1990 yılında yüzde 2,8 2000 yılında yüzde 4,8, 2010 yılında yüzde 9, 2014 yılında ise 10,4 olmuştur. Meksika'da 1990 yılında yüzde 3,2, 2000 yılında yüzde 5, 2010 yılında yüzde 7,8, 2012 yılında ise yüzde 7,9 olmuştur. Türkiye de ise 1990 yılında yüzde 5,5 iken, 2005 yılında yüzde 9,7, 2010 yılında yüzde 12,6, 2013 yılında ise yüzde 12,5 olmuştur. Türkiye'de sosyal harcamaların artış oranı OECD ortalamasının çok üzerinde olmasına rağmen, 2013 yılında OECD ortalamasının yüzde 21,7 olduğu düşünüldüğünde Türkiye'nin 2013 yılında yüzde 12,5 oran ile OECD ortalamasının oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 3. OECD Ülkelerinde Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH'ya Oranı (%)

Ülke	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Avustralya	13,1	16,1	17,2	16,4	17,2	17,8	18,3	19	19
Avusturya	23,4	26,1	26,1	26,8	28,6	27,7	27,9	28,3	28,4
Belçika	24,9	25,6	24,5	25,6	28,8	29,4	30,3	30,9	30,7
Kanada	17,6	18,4	15,8	16,2	17,9	17,4	17,4	17,2	17
Şili	9,8	11	12,7	8,7	10,5	10,1	10,2	10	-
Çek Cumhuriyeti	14,6	16,6	18,8	18,5	19,9	20,1	20,2	20,5	20,6
Danimarka	25	28,7	26	27,3	29,9	30,1	30,2	30,2	30,1
Estonya	-	-	13,8	13,1	18,8	16,8	16,2	16,1	16,3
Finlandiya	23,8	29,7	23,3	25	28,7	28,3	29,4	30,6	31
Fransa	24,9	29	28,4	29,6	31,7	31,4	31,5	32	31,9
Almanya	21,4	25,9	26,2	27	26,8	25,5	25,4	25,6	25,8
Yunanistan	16,5	17,4	19,2	21,1	24,2	25,7	26,1	24,3	24
Macaristan	-	-	20,5	22,3	23,5	22,6	22,3	22,1	22,1
İzlanda	13,5	15	15	16,3	17,9	18,1	17,5	17,1	16,5
İrlanda	17,2	17,9	13,1	15,8	23,3	22,3	22	21,9	21
İsrail	-	16,7	16,8	16	15,7	15,6	15,5	15,5	-
İtalya	21,4	21,7	23,3	24,9	27,8	27,5	28,1	28,7	28,6
Japonya	11,1	14,1	16,3	18,4	22,1	23,1	-	-	-
Kore	2,8	3,2	4,8	6,5	9	9	9,6	10,2	10,4
Lüksemburg	19,1	20,8	19,6	22	23	22,5	23,4	23,4	23,5
Meksika	3,2	4,2	5	6,5	7,8	7,7	7,9	-	-
Hollanda	25,6	23,8	19,8	21,8	23,7	23,5	24,1	24,6	24,7
Yeni Zelanda	21,2	18,4	18,9	17,9	21	20,7	21	20,8	-
Norveç	21,9	22,9	20,8	21,1	22,4	21,8	21,7	22	22
Polonya	14,9	22,3	20,3	20,7	20,7	20,1	20,1	20,7	20,6
Portekiz	12,4	16,2	18,6	22,8	25,2	24,8	24,8	25,8	25,2
Slovakya	-	18,8	17,8	16,1	18,4	18,1	18,3	18,7	18,4
Slovenya	-	5,8	22,8	21,8	23,9	24	24	23,8	23,7
İspanya	19,7	21,3	20	20,9	26,7	26,8	27,1	27,3	26,8
İsveç	28,5	31,8	28,2	28,7	27,9	27,2	27,7	28,2	28,1
İsviçre	12,8	16,9	17,2	19,4	19,5	19,3	19,7	19,9	19,4
Türkiye	5,5	5,6	-	9,7	12,6	12,2	12,3	12,5	-
Birleşik Krallık	16,3	19,2	18,4	20,2	22,8	22,7	23	22,5	21,7
Amerika Birleşik Devletleri	13,1	15	14,2	15,5	19,3	19	18,7	18,6	19,2
OECD Ortalama	17,5	19,3	18,6	19,4	21,7	21,4	21,6	21,7	21,6

Kaynak: OECD (2016); http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SOCX_AGG

Tablo 4. Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamaları ve GSYH’ye Oranı (%)

	2013		2014	
	Harcama (Milyon TL)	GSYH’ya Oranı (%)	Harcama (Milyon TL)	GSYH’ya Oranı (%)
-Sosyal Koruma Harcamalarının Toplamı	220.531	14.1	249.358	14.3
- İdari Masraf ve Diğer Harcamalar	4.168	0.3	4.728	0.3
-Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	216.363	13.8	244.630	14
- Hastalık/ Sağlık Bakımı	65.859	4.2	73.340	4.2
- Engelli/ Malül	7.924	0.5	10.031	0.6
- Emekli/ Yaşlı	104.222	6.6	116.951	6.7
- Dul/ Yetim	25.601	1.6	28.968	1.7
- Aile/Çocuk	7.000	0.4	7.763	0.4
- İşsizlik	2.595	0.2	4.422	0.3
- Sosyal Dışlanma	3.162	0.2	3.154	0.2

Kaynak: TÜİK (2015) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18856>

Tablo 4’te sosyal koruma harcamalarına ilişkin veriler TÜİK tarafından “Avrupa Bütünleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi” ESSPROS el kitabı standartlarına göre oluşturulmuştur. Türkiye’de 2013 yılında sosyal koruma harcamaları 220 milyar 531 milyon TL olmuş ve bu harcamaların 216 milyar 363 milyon TL’si ise sosyal koruma yardımlarından oluşmuştur. Sosyal koruma yardımlarının içerisinde en fazla harcama 104.222 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalardan oluşmuştur. 2014 yılında sosyal koruma harcaması bir önceki yıla göre (2013) yüzde 13,1 artış göstererek 249 milyar 358 milyon TL olmuştur. Bu harcamanın yüzde 98,1’i (244 milyar 630 milyon TL) sosyal koruma yardımlarından oluşmuştur. Sosyal koruma yardımlarında ise en büyük harcama 116 milyar 951 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar olmuştur. Bu harcamaları 73 milyar 340 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları takip ederken en düşük harcama ise 3 milyar 154 milyon TL ile sosyal dışlanma ve başka yerde sınıflanamayan kategorisinde olmuştur. Sosyal koruma yardımlarının yüzde 9,7’si şartlı olarak verilmiştir. Şartlı yardımlar içinde 2014 yılında en büyük payı yüzde 34,1 ile engelli/malul yardımları, bunu, yüzde 28,4 ile aile/çocuk yardımları ve yüzde 21,2 ile hastalık/sağlık bakımı yardımları oluşturmuştur. 2014 yılında nakit yardımlarda en büyük payı yüzde 94,2 ile maaş ödemeleri oluştururken, aile/çocuk yüzde 2,5 ve işsizlik yardımı ödemelerinin payı yüzde 1,8 olmuştur (TÜİK, 2015). Sosyal koruma harcamalarının GSYH’ye oranına bakacak olursak; 2013 yılında yüzde 14,1 iken 2014 yılında yüzde 14,3 olarak gerçekleşmiştir. Sosyal koruma yardımlarının oranı ise yüzde 13,8 den yüzde 14’e yükselmiştir. Sosyal koruma yardımları içerisinde ise en yüksek oran 2013 yılında yüzde 6,6, 2014 yılında ise yüzde 6,7 ile emekli/yaşlı harcamalarında gerçekleşmiştir.

Tablo 5 Kamu Kesimi Sosyal Harcamalarının GSYH Oranı (%)

	2004	2008	2010	2011	2012	2013	2014 (1)	2015(1)	2016(2)
GSYH Oran(%)									
Eğitim (3)	3.3	3.4	4	4	4.2	4.4	4.5	4.6	4.8
Sağlık (4)	3.9	4.3	4.6	4.4	4.4	4.4	4.4	4.4	4.4
Sosyal Koruma	7.0	7.3	8.5	8.5	9.0	9.3	9.4	9.9	10.8
-Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar (5)	6.3	6.6	7.6	7.5	7.9	8.2	8.3	8.7	9.5
-Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler (6)	0.3	0.5	0.7	0.9	0.9	1.0	0.9	1.1	1.1
-Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
TOPLAM	14.2	15.0	17.1	16.8	17.6	18.1	18.4	19	20

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (2016)

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/ResmiIstatistikPrograminaKatilarimiz.aspx>.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşların, döner sermayelerin, bütçe dışı fonların, sosyal güvenlik kuruluşlarının, mahalli idarelerin ve kamu iktisadi teşebbüslerinin eğitim harcamaları yer almaktadır.

(4) Merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşların, döner sermayelerin, bütçe dışı fonların, sosyal güvenlik kuruluşlarının, mahalli idarelerin ve kamu iktisadi teşebbüslerinin sağlık harcamaları yer almaktadır. Merkezi yönetim bütçesi sağlık harcamalarında Sağlık Bakanlığı bütçesinin tamamı (yeşil kart harcamaları dâhil) dikkate alınmaktadır. Diğer merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kuruluşlar ve mahalli idarelerin sağlık harcamalarında sağlık fonksiyonunda yer alan tutarlar ile personelleri için kurumları tarafından yapılan sağlık giderleri esas alınmaktadır. Mahalli idarelerin sağlık harcamalarında mükerrerlik olmaması amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından aktarılan tutarlar kullanılarak il özel idareleri tarafından yapılan yatırımlar dikkate alınmamaktadır. Sağlık Bakanlığının yatırımlarına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TOKİ'ye aktarılan tutarlar da dâhil edilmektedir. SGK sağlık harcamaları hesaplanırken, sağlık hizmeti sunucularına yapılan ödemeler ile sağlık hizmeti sunucularınca tahsil edilen katılım payları da dikkate alınmaktadır.

(5) Sosyal güvenlik kuruluşlarınca ödenen emekli aylıklarının (ek ödeme hariç) yanı sıra, bu kuruluşların diğer giderlerini ve İşsizlik Sigortası Fonunun GAP kapsamındaki yatırımlar öncelikli olmak üzere ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmak üzere merkezi yönetim bütçesine aktardığı tutarlar dışındaki giderlerini içermektedir. İşsizlik Sigortası Fonu'na yapılan devlet katkısını içermemektedir.

(6) Merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşların sosyal güvenlik ve sosyal yardıma ilişkin harcamaları (sosyal güvenlik kuruluşları ile İşsizlik Sigortası Fonuna yapılan transferler hariç), kömür yardımlarından dolayı TTK ve TKİ'ye aktarılan görev zararı ödemeleri, SYDTF'nin sağlık ve eğitim dışı harcamaları ile SGK'nın faturalı ödemeler kaleminde yer alan primsiz ödemelere karşılık gelen harcamaları içermektedir. Prim ödeme gücü olmayanların GSS primleri dahil edilmemiştir.

Tablo 5'te ise Kalkınma Bakanlığı tarafından fonksiyonel sınıflandırma dikkate alınarak hesaplanan kamu kesimi sosyal harcama istatistikleri yer almaktadır. Kamu kesimi sosyal harcamalarının GSYH'ya oranına bakıldığında; eğitim harcamalarının GSYH'ya oranı 2004 yılında yüzde 3,3, 2010 yılında yüzde 4, 2014 yılı gerçekleşme tahmini 4,5, 2015 yılı gerçekleşme tahmini yüzde 4,6 ve 2016 programında da yüzde 4,8'dir. Sağlık harcamalarının 2004 yılında yüzde 3,9, 2010 yılında yüzde 4,6, 2014 yılı gerçekleşme tahmini yüzde 4,4, 2015 yılı gerçekleşme tahmini 4,4, 2016 programı yine 4,4'dür. Sosyal koruma harcamalarına bakıldığında ise 2004 yılında yüzde 7, 2010 yılında yüzde 8,5, 2014 yılı gerçekleşme tahmini 9,4, 2015 yılı gerçekleşme tahmini yüzde 9,9 ve 2016 programında da yüzde 10,8'dir. Toplam harcama miktarının GSYH oranında ise 2004 yılında yüzde 14,2 iken, 2010 yılında yüzde 17,1, 2014 yılı gerçekleşme tahmini 18,4, 2015 yılı gerçekleşme tahmini yüzde 19 ve 2016 programında ise yüzde 20'dir. Kamu kesimi sosyal harcama tutarının

GSYH oranı 2004 yılı ile 2016 yılı arasında artış oranı yavaş olsa da, bu yıllar arasında yüzde 5,8'lik bir artış söz konusu olduğu görülmektedir.

2. Sosyal Harcamaların Finansmanında Yeni Bir Yöntem Olarak Sosyal Etkili Tahvil

2.1. Sosyal Etkili Yatırım ve Sosyal Etkili Tahvil Kavramları

Sosyal ihtiyaçlar ile özel sektör arasında köprüyü oluşturan finansman yöntemi, sosyal etkili yatırım (social impact investment) olarak adlandırılmaktadır. Sosyal etkili yatırım, “sonuca göre ödeme (payment by results)” olarak adlandırılan ve kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan bir fonlama yönteminin özel bir türünü oluşturmaktadır. Sonuca göre ödeme sistemi, hedef gruplara yapılacak ödemelerin devlet tarafından önceden belirlenmiş performans ölçütlerine bağlanmasını ve devletin istenen düzeyde gelişme gösteren grupları fonlamasını öngörmektedir (Disley vd., 2011, s.1). Sosyal etkili yatırım, sosyal ve çevresel faydaların yanı sıra yatırımcısına en az anaparanın korunmasını sağlayacak düzeyde getiri sağlamayı amaçlayan yatırım olarak tanımlanmaktadır (Rangan, Appleby ve Moon, 2011, s.2). Ancak sosyal etkili yatırımın sınırlarının belirlenmesi çok kolay olmamaktadır. Sosyal etkili yatırım, sosyal sorumluluğa dayalı yatırım (socially responsible investing) ve hayırseverlik arasında bir konuma sahiptir (Rodin ve Brandenburg, 2014, s.5). Sosyal etkili yatırımın temel özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Fox, Fox ve Marsh, 2013, s.731; Martin, 2013, s.5; Rodin ve Brandenburg, 2014, s.7-8; Thornley vd., 2011, s.22):

- Sosyal etkili yatırımın aynı derecede önemli olan iki hedefi vardır. Sosyal etkili yatırımda, olumlu çevresel ve sosyal hedeflerin yanı sıra finansal hedefler de söz konusu olmaktadır.
- Sosyal etkili yatırım, hayırseverliği tamamlayabilir. Ancak iki kavramın birebir örtüştüğü söylenemez. Çünkü hayırseverlik çerçevesinde yapılan bağışların herhangi bir finansal karşılığı beklenmezken; sosyal etkili yatırımın getiri elde etme amacı da bulunmaktadır. Hedeflenen getiri oranı, piyasa ortalamasının altında olabileceği gibi piyasa ortalaması civarında da belirlenebilir.
- Sosyal etkili yatırım, zarar etmemenin ötesinde hedeflere sahiptir. Sosyal etkili yatırım, belirli bir problemin çözümü veya belirli bir hizmetin sunulmasının yanı sıra kar sağlayan veya kendini finanse eden bir sistemin oluşturulmasını öngörmektedir.
- Sosyal etkili yatırım, farklı kesimlere farklı yararlar sağlama potansiyeline sahiptir. Bu sistem, kaynakların verimli kullanılması, inovasyon, sosyal problemlerin çözülmesinin yanı sıra devlet üzerindeki risklerin azaltılması gibi önemli yararları aynı anda sağlayabilmektedir.
- Sosyal etkili yatırımın çok geniş bir kullanım alanı söz konusudur. Yenilenebilir enerji üretimi, karbon emisyonlarının azaltılması, temiz su tedarik edilmesi, su kaynaklarının korunması, sürdürülebilir tarım, çevre, eğitim ve sağlık bu alanlardan bazılarıdır.
- Sosyal etkili yatırım, özsermaye veya borç şeklinde olabileceği gibi karma bir biçimde de gerçekleştirilebilir. Eğer sosyal etkili yatırımda, borçlanma söz konusu ise sosyal etkili tahviller (SET) gündeme gelmektedir.

Sonuca göre ödeme sistemine bağlı olarak tasarlanan bir sosyal projede, yapılacak ödemeler projenin sonucuna bağlı olduğundan proje aşamasında çalışma sermayesinin sağlanması önemli bir sorun olabilmektedir. Ancak sermaye piyasalarının sisteme katılmasıyla bu sorun aşılabilmektedir. SET'ler kullanılarak sosyal projelerin finansmanı sağlanmaktadır (Fox ve Albertson, 2011, s.397). SET'ler, en basit biçimde, sosyal inovasyonun finansmanında kullanılan yeni bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Azemati vd, 2013, s.22). Daha kapsamlı bir tanıma göre, SET, devlet ile yatırımcılar arasında

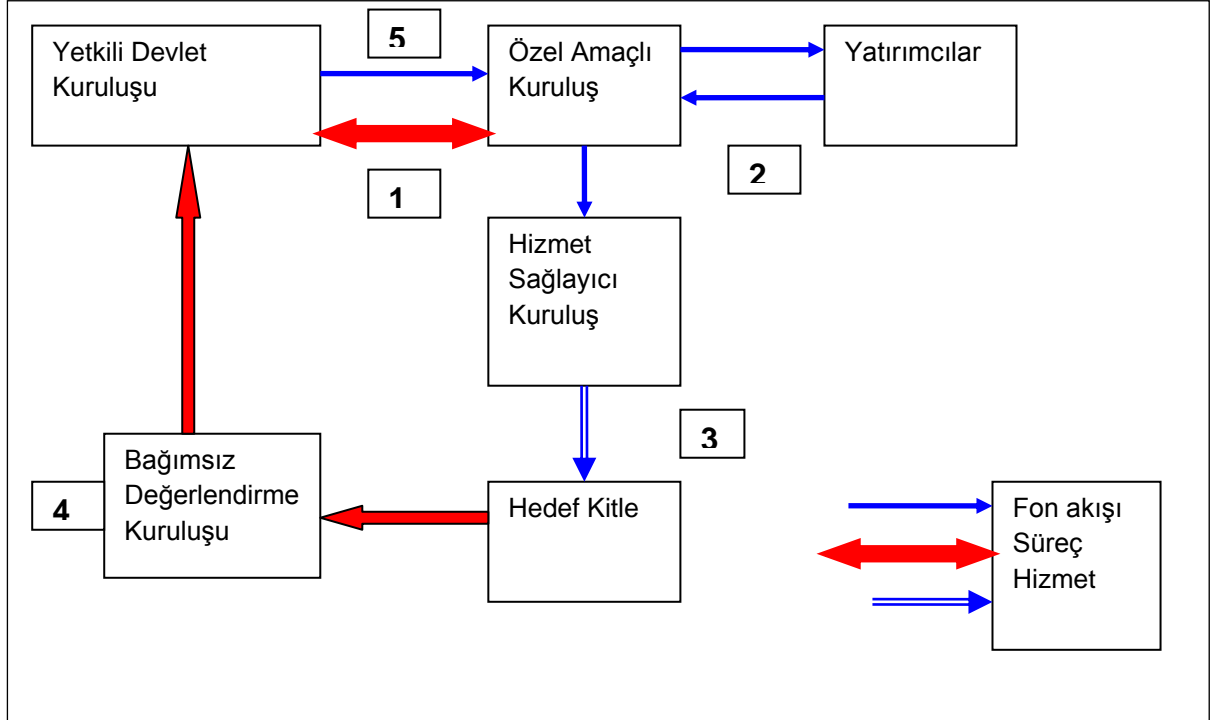
imzalanan, yatırımcıların ön finansmanı sağladığı ve belirli sosyal çıktılarının geliştirilmesini hedefleyen bir sözleşmedir (Warner, 2013, s.303). Her ne kadar beklenen sosyal çıktılar toplumun her kesimine hitap etse de devletin beklentisi çoğu zaman daha az para harcama üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin, hükümlü sayısının azaltılması, hükümlülere ve toplumun tamamına yarar sağlamanın yanı sıra devletin hükümlülere yapacağı yatırımı da azaltacaktır (Butler, Bloom ve Rudd, 2013, s.53). SET'lerin ayırt edici özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- SET'ler, geleneksel tahvillerden farklı olarak finansal kazançların yanı sıra sosyal sonuçlarla da ilgilenen yatırımcılara hitap etmektedir. SET ihracı yoluyla elde edilen fonlar sosyal amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Greenhalgh, 2011, s.3).
- Her ne kadar sosyal etkili tahvil ifadesi "tahvil" ibaresini taşısa da geleneksel tahviller ile SET'ler arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Geleneksel tahvillerde, tahvil sahibi önceden belirlenmiş oranda sabit kupon ödemelerini tahsil ederken; SET sahiplerinin tahsil edecekleri gelir önceden belirlenmiş olan sosyal hedeflerin gerçekleşmesine bağlı olmaktadır. Bu durumda, SET'ler, gelirin değişkenliği anlamında hisse senedine benzemektedir. Dolayısıyla, SET'ler, melez karakterli bir menkul kıymet olarak düşünülebilmektedir (McHugh vd, 2013, s.250).
- SET'lerde, kamu kesimi dışındaki bireysel ve kurumsal yatırımcılardan sağlanan fonlar sosyal sonuçların geliştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Eğer önceden hedeflenen olumlu sonuçlara ulaşırsa, tüm katılımcıların kazandığı bir finansman yöntemi ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, devlet kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamaktadır. İkincisi, kamu hizmetinden yararlanan kesimler daha kaliteli hizmet almakta ve yaşam kaliteleri yükselmektedir. Diğer yandan, yatırımcılar da hem yeni bir yatırım aracına ulaşmakta, hem de piyasa ortalamasının üzerinde getiri elde etme imkanına kavuşmaktadır. Elbette öngörülen hedeflere ulaşamaması halinde bu durum tersine dönmektedir. Devlet verimli hizmet etme amacına ulaşamazken; yatırımcılar da yatırımlarının bir bölümünü veya tamamını kaybedebilmektedir (Disley, 2011, s.1-2).
- Geleneksel tahvillerin ihraççı tarafından bir aracı kuruluş vasıtasıyla çıkarılması mümkündür. Ancak SET'lerin ihraç edilebilmesi için bir özel amaçlı kuruluş (special purpose vehicle) sürece dahil edilmelidir (Fox ve Albertson, 2012, s.366). Bu zorunluluk her ne kadar geleneksel tahviller ile farklılık gösterse de; benzer bir zorunluluk varlığa dayalı menkul kıymet ve ipoteğe dayalı menkul kıymet ihraçlarında da gözlenmektedir. Varlığa ve ipoteğe dayalı menkul kıymet, fon veya ipotek finansman kuruluşu tarafından devralınacak varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilir. İhracın fon tarafından yapılacak olması halinde, Varlığa dayalı menkul kıymet ihracı için varlık finansman fonu, ipoteğe dayalı menkul kıymet ihracı için konut finansman fonu kurulması zorunludur (Sermaye Piyasası Kurulu, Varlığa veya İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği, Madde 4).
- SET'ler, ödemelerin sonuca bağlanması açısından geleneksel tahviller ile farklılık gösterirken; tersine yüzeysel bir bakış açısıyla afet tahvilleri ile benzerlik göstermektedirler. Ancak afet tahvillerindeki ödeme mekanizması ile SET ödeme mekanizması oldukça farklıdır. Afet tahvilleri, olaya bağlı tahviller (event-linked bonds) olarak adlandırılan geniş bir varlık sınıfına aittir. Afet tahvillerinde, tahvil sahibine yapılacak ödeme tetikleyici olarak tanımlanan bir olayı gerçekleşmesine bağlıdır. Söz konusu olay genellikle kasırga veya deprem gibi bir doğal afet olmaktadır (Cummins and Mahul, 2009, s.53). Afet tahvilleri, sigorta ve reasürans şirketleri tarafından risk yönetimi amacıyla ihraç edilmektedir (Mutenga ve Staikouras, 2007, s.234). Oysa SET'lerin risk yönetimi fonksiyonu daha geri planda kalmaktadır.

- SET ihracı yoluyla sosyal amaçlı yatırımların finansmanı amaçlanmaktadır. Her ne kadar SET'ler, bu sosyal amaçlı yatırımların sermaye piyasalarından temin edilen fonlar ile finanse edilmesini hedeflese de, SET'leri daha fazla talep eden kesim sosyal duyarlılığı fazla olan yatırımcılardan oluşmaktadır (Ragin ve Palandijan, 2013, s.60). Örneğin 2010 yılında yapılan ilk SET ihracında, SET talep eden yatırımcıların büyük bölümünü hayırseverler oluşturmuştur (Joseph, 2013, s.71).

SET süreci aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 1: Sosyal Etkili Tahvil Süreci

Kaynak: So ve Jagelewski, 2013, s.5.

SET ihracının ilk aşamasında, özel amaçlı kuruluş oluşturulur ve iki ayrı sözleşme yapılarak ihraç için gerekli ilk adım atılmış olur. Bu sözleşmelerden biri yetkili hükümet otoritesi ile özel amaçlı kuruluş arasında; diğeri ise özel amaçlı kuruluş ile fiilen hizmeti sağlayacak kuruluş arasında imzalanır. Sözleşmeleri imzalayarak gerekli yetkiyi kazanan özel amaçlı kuruluş, SET ihracını gerçekleştirerek yatırımcılardan fon temin eder. İkinci aşamada ise sağlanan bu fonlar hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından önleyici sosyal programların finansmanında kullanılır. İzleyen aşamada, performans hedeflerine ulaşırsa, devlet tahvil ihraççısı kuruma gerekli ödemeleri yapar. Performans değerlendirme yönteminin bağımsız bir değerlendirme kuruluşu tarafından tanımlanmış olması ve değerlendirme ve raporlama faaliyetlerinin yine aynı kuruluş tarafından yürütülmesi gerekmektedir. Son aşamada ise, eğer program önceden belirlenen hedeflere ulaşırsa tahvil ihraççısı kurum, devletten almış olduğu ödemeleri, anapara ve ilave getiri biçiminde yatırımcılara ödeyerek SET'lerin itfasını gerçekleştirir. Bu durumda, devlet harcamalarından tasarruf sağlamakta, yatırımcılar önemli bir getiri elde etmekte ve toplum genel olarak fayda elde etmektedir. Ancak sosyal hedeflere ulaşamazsa, yatırımcılara ödeme yapılmaz. Böylece risk büyük ölçüde yatırımcıların üzerinde bırakılmakta, devletin ve dolayısıyla vergi mükelleflerinin üstlendikleri risk büyük ölçüde azalmaktadır. (Arena vd., 2015,s.169; Dagher Jr., 2013, s.3499; Liebman, 2011, s.11; Schinckus, 2015a, s.5).

2.2. Dünyada Sosyal Etkili Tahvil Uygulamaları

SET uygulama sayısı ve tedarik edilen fon tutarı açısından İngiltere ve ABD önde gelmektedir. Dünyadaki ilk SET uygulaması İngiltere’de gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında başlatılan bu proje, Peterborough hapisanesinde tutuklu bulunan 3000 kısa dönem hükümlüsünün tekrar suç işleme oranlarının azaltılmasını öngörmektedir. Proje için hayırseverler 5 milyon £ toplamışlardır. Altı yıl içerisinde, tekrar hüküm giyme oranının yüzde 7,5 seviyesinin altına inmesi durumunda proje başarılı kabul edilecektir. Söz konusu projenin başarısı ise yatırımcıların yüzde 7,5 ile yüzde 13 arasında değişen oranlarda getiri elde etmesi anlamına gelecektir. Elde edilecek getiri oranı, programın başarısı ile orantılı biçimde değişecektir. Bu SET programı, 17 bireysel ve hayırsever yatırımcı tarafından sağlanan fonlarla finanse edilmiştir (Von Glahn ve Whistler, 2011, s.59-60; Joy ve Shields, 2013, s.41).

Proje kapsamındaki 3000 kısa dönem hükümlüsü, her birinde 1000 adet hükümlü bulunan 3 gruba ayrılmıştır. Bu gruplardan ilki Eylül 2010 ve Haziran 2012 arasındaki dönemde oluşturulmuş ve hizmet verme dönemi Haziran 2013’te sona ermiştir. İkinci grup, Temmuz 2012 ve Haziran 2014 arasındaki dönemde oluşturulmuş ve hizmet verme dönemi Haziran 2015’te sona ermiştir. Gruplara dahil edilecek hükümlüler için bazı kriterler belirlenmiştir. Buna göre, hükümlünün hüküm verildiği tarihte 18 yaşından büyük olması, hüküm verilen sürenin 12 aydan kısa olması ve hizmet verme dönemi sırasında hükümlünün hapisaneden çıkmış olması koşulları aranmıştır (Disley vd, 2015). İlk gruba ilişkin analizler, tekrar hüküm giyme oranının yüzde 8,39 azaldığını göstermiştir. Ancak bu oran, hedeflenen yüzde 7,5 seviyesinin üzerinde kalmıştır. Bu çerçevede, tekrar hüküm giyme oranı, tetikleyici seviyeye indirilemediğinden SET yatırımcılarına herhangi bir ödeme yapma zorunluluğu ortaya çıkmamıştır (Jolliffe ve Hedderman, 2014, s.27). 2016 yılında açıklanacak olan ikinci gruba ilişkin sonuçlar, yeniden hüküm giyme oranının hedeflenen yüzde 7,5 oranının altına inildiğini gösterirse, yatırımcıların kazanç sağlaması mümkün olacaktır (Loxley ve Puzyreva, 2015, s.8).

ABD’deki ilk SET uygulaması, Rikers adasında cezalarını çeken hükümlülere yönelik terapi hizmetlerinin desteklenmesi amacıyla uygulamaya konulan bir programdır. 16 ve 18 yaş arasındaki hükümlüleri kapsayan programın 4 yıl sürmesi planlanmıştır. Goldman Sachs Bankası bu programa 9,6 milyon dolar destek sağlamıştır. Programın beklenen katkısı, cezalarını tamamlayan hükümlülerin tekrar mahkûm olma oranlarının azaltılması yönündedir. Programda tekrar mahkûm olma oranı azalışının yüzde 10 olması hedeflenmiştir. Tahvil geri ödemesinin, programın gerçekleşen sonuçları ile planlanan sonuçlarının karşılaştırılmasına göre yapılması öngörülmüştür (Olson ve Phillips, 2013; Griffiths ve Meinicke, 2014, s.29). Rikers adası programını diğer SET programlarından ayıran yönü, yatırımcıların anaparalarının bir bölümünün garanti edilmesidir. Buna göre, Goldman Sachs Bankası tarafından sağlanan 9,6 milyon dolarlık başlangıç yatırımının yüzde 75’ine karşılık gelen 7,2 milyon dolarlık kısmı hayırseverler tarafından garanti edilmiştir. Eğer program başarısız olursa eyalet yönetimi hiçbir ödeme yapmayacaktır. Buna karşılık, program başarılı olur ve yeniden mahkûm olma oranları azalırsa eyalet yönetimi Goldman Sachs Bankası’na ve dolayısıyla yatırımcılara ödeme yapacaktır (Baliga, 2013, s.447-448). Rikers Adası Programı’nın hedeflenen tekrar mahkûm olma oranı azalışları ve ödeme tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Rikers Adası Programı Performans Ölçümü ve Ödeme Yapısı

Tekrar Mahkum Olma Oranındaki Hedeflenen Azalış	Servis Sağlayıcı Kuruluşa Yapılacak Ödeme (ABD Doları)
≥%20	11.712.000
≥%16	10.944.000
≥%13	10.368.000
≥%12,5	10.272.000
≥%12	10.176.000
≥%11	10.080.000
≥%10	9.600.000
≥%8,5	4.800.000

Kaynak: Olson ve Phillips, 2013, s.98

1 Mart 2015 tarihi itibarıyla dünyada, tamamı gelişmiş ülkelerde olmak üzere, toplam 38 adet SET ihracı gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda yapılan SET ihraçları, ülkeler bazında, ihraç edilen tahvil sayıları ile birlikte yer almaktadır.

Tablo 6. Dünyadaki sosyal Etkili Tahvil Uygulamaları

Ülke	SET Sayısı
İngiltere	24
ABD	7
Avustralya	2
Kanada	1
Almanya	1
Hollanda	1
Belçika	1
Portekiz	1
Toplam	38

Kaynak: Gustafsson-Wright, Gardiner ve Putcha (2015)

Ayrıca pek çok ülkede SET ihracı için ön inceleme yapılmakta, bu konudaki potansiyel araştırılmaktadır. Örneğin, Höchstädter ve Scheck (2014), Almanya'da SET'lere özellikle eğitim alanında ihtiyaç duyulduğunu belirlemiştir. Ancak bu alandaki çalışmaların ve ilginin oldukça sınırlı olduğu vurgulanmıştır. Benzer biçimde, Jeram ve Wilkinson (2015) SET'lerin Yeni Zelanda'da uygulanabilirliği ile ilgili bir araştırma gerçekleştirmiş ve bu konudan sorumlu bir hazine biriminin kurulması ve hayırseverlerin sürece katılımının sağlanması gibi bir takım öneriler geliştirmişlerdir.

2.3. Türkiye'de Sosyal Etkili Tahvil Uygulaması İçin Yapılabilecek Düzenlemeler

Dünyada hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya başlayan SET uygulaması, sosyal nitelikli kamu harcamalarının finansmanı ve bu harcamaların etkin ve etkili bir şekilde yapılması açısından önemli bir yöntemdir. İlk olarak İngiltere'de uygulandıktan sonra birçok ülke tarafından uygulanmaya başlanan bu yöntemin Türkiye'de de geç kalınmadan uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. SET'in Türkiye'de uygulanabilmesi için ilk yapılması gereken hangi kamu hizmetleri için yapılan harcamaların finansmanında kullanılabileceğinin belirlenmesidir. Biz burada kamunun yaptığı ve sosyal harcama kapsamına giren hizmetlerin finansmanında SET'in kullanılabileceğini düşünüyoruz. Çünkü, SET'ler dünyada sosyal niteliği yüksek, pozitif dışsallığı olan kamu hizmetleri için kullanılmaktadır. Ülkemizde de sosyal niteliği yüksek kamu hizmetleri daha çok "kamunun yaptığı sosyal harcama" kapsamına giren hizmetleri içerdiği için önerimizi bu çerçevede yapmayı uygun gördük. Fakat hem ulusal hem de uluslararası literatürde sosyal harcamanın kapsamı konusunda farklı görüşler olduğu için SET önerimiz için Erdoğan'ın (2008) çalışmasında belirlediği sosyal harcama kapsamına

giren fonksiyonel harcama başlıklarının uygun olacağını düşünmekteyiz. Böylece SET için hangi harcamanın sosyal harcama olduğunun tespitinin kolay olacağı kanaatindeyiz.

SET uygulaması için mevzuatta gerekli düzenlemelerinde yapılması gerekmektedir. Çünkü hukuki mevzuatımız SET çıkarmak için uygun değildir. SET'ler için kamu kurumlarının, özel kuruluşlar ile sözleşme imzalayıp bir hizmetin yapılması için özel kuruluşa yetki vermesi ve sözleşmede belirlenen hedeflere ulaşılması halinde ödeme yapması gerekmektedir. Dolayısıyla özel kurum ile sosyal harcama kapsamına girecek hizmetin yapılması için öncelikle bir sözleşme imzalanması gerekmektedir. SET için belirlediğimiz fonksiyonel harcama kapsamına giren hizmet hangi bakanlık bünyesinde yapılıyorsa sözleşmenin de ilgili bakanlığa bağlı kurumlar veya doğrudan bakanlık tarafından yapılmasının uygun olacağı görüşündeyiz. Yapılacak sözleşmenin kapsamı ve verilecek hizmetin başarısının ölçülmesi ve ödeme planının hazırlanması için bakanlıkların ortak bir format belirlemesi ve buna göre sözleşmenin içeriğinin belirlenmesi yararlı olacaktır. Kamu kurumları ile sözleşme imzalayacak olan özel kuruluşların, yapacakları hizmetlerin finansmanında SET kullanmaları için tahvil çıkarma iznine³ ilişkin mevzuatta değişiklik yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan kamunun mal ve hizmet alımları 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununa tabi olduğundan⁴, sosyal etkili yatırıma ilişkin imzalanacak sözleşmelerin Kamu İhale Kanununa tabi olmaması için gerekli düzenlemenin yapılması uygun olacaktır.

SET'ler, finansal ve sosyal getirileri olan yeni bir varlık sınıfıdır. Ancak yeni bir finansal araç olarak SET'ler sınırlı bir fon havuzundan yararlanabilmektedir. SET ile ilgilenen yatırımcılar benzersiz risklere maruz kalmakta ve geçmiş risk ve getiri verisi olmayan bir varlığa yatırım yapmaktadır. Bu şartlar altında SET piyasasının gelişmesi için devlet desteği gerekmektedir. Bu destek içerisinde vergi teşviği önem kazanmaktadır. Yatırımcıların SET piyasasına ilgisinin artırılabilmesi için vergi muafiyeti tanınması önemli yararlar sağlayabilir. Vergi muafiyeti, yatırımcıların efektif getirisini artırarak SET'leri alternatif yatırım olanaklarına göre avantajlı bir konuma getirebilir (Bolton, 2010, s.8; Bolton ve Savell, 2010, s.24). Gelir Vergisi Kanuna göre, özel sektör tahvilleri 01/01/2006 tarihinden itibaren yurt içinde ihraç edilen özel sektör tahvil ve bono faiz gelirleri ve alım-satım kazançları aynı durumdaki Devlet tahvili ve Hazine bonusu gelirleri gibi vergilendirilmektedir. Dolayısıyla özel sektör tarafından 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen tüm özel sektör tahvillerinden elde edilen faiz gelirleri Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67. Maddesi kapsamında vergilendirilmektedir. 01/01/2006 tarihinden itibaren ihraç edilecek olan Devlet tahvili ile Hazine bonolarından faiz geliri elde edilmesi veya bunların alım-satımından elde edilecek kazanç üzerinden 01/10/2010 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere tam ve dar mükellef gerçek kişiler için tevkifat oranı yüzde 10 olarak belirlenmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2015). Bu çerçevede, SET'lerin özel sektör tarafında ihraç edileceği düşünüldüğünde, SET'lerden elde edilecek kazanç faiz olduğu için, hem de alım - satımdan doğacak kazanç üzerinden yüzde 10 tevkifat yapılması söz konusu olacaktır. Bu nedenle, SET'lerin cazip hale getirilebilmesi için elde edilen faiz ve alım satımdan elde edilecek gelirden vergi alınmamasının uygun olacağını düşünüyoruz.

Devletin SET ihraç sürecinde de desteği söz konusu olabilir. Devlet, ihraç sürecinde, aracılık yükleniminin bir bölümünü üstlenerek aracı kurumlar üzerindeki riski paylaşabilir ve böylece SET'lerin pazarlanmasına katkıda bulunabilir (Bolton, 2010, s.8; Bolton ve Savell, 2010, s.24). Ayrıca devletin sağlayabileceği dolaylı katkılar da önemlidir. Örneğin, devletin SET sürecindeki doğrudan üstlenebileceği finansman ve destekleme konularındaki rolünün diğer ekonomik birimlerle paylaşılması gerekmektedir. Bu çerçevede, kamu farkındalığının artırılması, piyasanın etkinliği ve şeffaflığının sağlanması, bireysel ve kurumsal yatırımcılar ile hayırseverlerden sermaye tedarik edilmesi gibi konularda devletin önemli rol üstlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar, kamu harcamalarının büyük kısmı merkezi hükümetler tarafından gerçekleştirilse de, SET ihraç sürecinde yerel yönetimlerin rolünün artırılması da

sürecin etkinliğinin artırılması konusunda bir alternatif olarak değerlendirilebilir (König, 2014, s.67-70).

Herhangi bir finansal araçta olduğu gibi SET'lerin pazarlanabilirliği büyük ölçüde ihraç fiyatına bağlı olacaktır. SET'ler ile ilgili yaygın olarak kullanılan bir değerlendirme modeli henüz bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan sınırlı sayıdaki çalışma, Peterborough hapisanesi örneği üzerinde gerçekleştirilmiştir (Hasan, 2014; Schinckus, 2015b). Dünya genelinde SET ihraç sayısının sınırlı olması ve ihraçların homojen özellik göstermemesi nedeniyle genel bir modelinin geliştirilmesinin zorluğu vurgulanmıştır. İzleyen yıllarda, ihraçların artması ile daha sağlıklı analiz yapılarak değerlendirme modellerinin geliştirilmesi beklenebilir. Bu durum da kuşkusuz SET ihraçlarının başarısını olumlu etkileyecektir.

Alınacak kotasyon ücretleri konusunda sağlanacak avantajların da SET'lerin pazarlanabilirliğine yararı olabilir. Yakın tarihe kadar Borsa İstanbul bünyesinde hesaplanan Kurumsal Yönetim Endeksi'nde listelenen şirketlere kotta kalma ücreti konusunda avantajlar sağlanmıştır. Buna göre, Kurumsal Yönetim Endeksi kapsamına giren ortaklıklara kotta kalma ücretlerinde, Kurumsal Yönetim Endeksi'ne girdikleri tarihten itibaren tahakkuk tarihleri itibarıyla ilk iki yıl yüzde 50, sonraki iki yıl yüzde 25 ve izleyen yıllarda yüzde 10 şeklinde uygulanan indirim bu ortaklıklar için Kurumsal Yönetim Endeksi kapsamına girdikleri tarihten itibaren 4 yıl boyunca devam etmesi öngörülmüştür (Kotasyon Ücret Tarifesi, Borsa İstanbul, s.3). Her ne kadar, bu ücret avantajları 09/02/2015 tarihinde yürürlüğe giren Borsa İstanbul Yönetim Kurulu Kararı ile kaldırılmış olsa da Kurumsal Yönetim Endeksi'ne girmeyi teşvik etmek amacıyla bir müddet etkin biçimde kullanılmıştır. Benzer bir ücret avantajının Gelişen İşletmeler Piyasası'nın (GİP) desteklenmesi için de kullanıldığı görülmektedir. İşlem görme başvuru ücreti, pay piyasasına yapılan başvurular için 10.500 TL olarak belirlenirken; GİP'te işlem görmek için yapılan başvurularda bu tutar yalnızca 2.600 TL olarak saptanmıştır (Kotasyon Ücret Tarifesi, Borsa İstanbul, s.1). Benzer ücret avantajlarının SET'ler için de getirilerek bu menkul kıymetlerin ikincil piyasalarının teşvik edilmesi yararlı olabilir. Çünkü likit bir ikincil piyasası olmayan bir menkul kıymetin pazarlanabilirliği ciddi biçimde azalmaktadır.

Sonuç

Sosyal etkili yatırım, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan bir fonlama yöntemidir. Bu yöntem de devlet ile özel kuruluş bir sözleşme imzalamakta ve sözleşmedeki hedeflere ulaşıldığı takdirde devlet tarafından ödeme yapılmaktadır. Bir anlamda özel amaçlı kuruluş tarafından yapılacak hizmet için performans ölçütleri belirlenmektedir. Bu ölçütlere ulaşıldığı takdirde devlet tarafından finansman sağlanmasını öngören bir yöntemdir. Sosyal etkili yatırım ile iki önemli sonuca ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu sonuçlar; ulaşılması hedeflenen sosyal sonuçlar ve sonuca dayalı olarak yapılacak ödemedeki dolaylı finansal sonuçlardır. Sosyal etkili yatırımın getirisi piyasa ortalamasının üzerinde olabileceği gibi altında da olabilir. Bu yöntemde devletin yapacağı sosyal nitelikli bir kamu hizmeti özel veya kar amacı gütmeyen bir kuruluş tarafından yapıldığı için devlet ön finansmana katılmamakta, beklediği sonuçlar ortaya çıkarsa finansmana katlanmaktadır. Böylece devletin yapması gereken harcamalar hedeflenen sonuçlara göre yapıldığı için kamu harcamalarında etkinlik sağlanmış olmaktadır.

Sosyal etkili yatırımın finansmanı tahvil ihracı yoluyla sağlanabilir. Çıkarılacak bu tahvile "sosyal etkili tahvil" adı verilmektedir. Sosyal etkili tahvil ile hem sosyal amaç hem de finansal amaca aynı anda ulaşılmaya çalışılmaktadır. Sosyal nitelikli bir kamu hizmetine fon sağlayan yatırımcılar hizmetin başarılı olması ile hem sosyal amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmakta hem de yatırdıkları fondan gelir elde etme şansı yakalamaktadırlar. Sosyal etkili tahvil, hedeflenen sosyal sonuçlara ulaşılması ile hem devlet, hem toplum hem de yatırımcıların kazandığı bir finansman yöntemidir. İlk SET, 2010 yılında ilk defa İngiltere

de çıkarılmış, daha sonra ABD’de uygulama alanı bulmuş ve birçok ülkede de çıkarılmaya başlanmıştır (Gustafsson-Wright, Gardiner ve Putcha, 2015).

Dünyada yaygınlaşmaya başlayan SET ihraçlarının ülkemizde de uygulanabileceği düşünülmektedir. Çünkü bu yöntemin sağladığı avantajlar hizmetin devlet tarafından sunulmasına göre çok daha fazladır. SET’ler bir çok alanda kullanılabilir. Dünya uygulamalarına bakıldığında daha çok sosyal nitelikli kamu hizmetleri için uygulanmaktadır. Yani pozitif dışsallığı yüksek ve bu dışsallığın toplumun büyük kesimini etkilediği alanlara sosyal etkili yatırım yapılmakta ve bu yatırımlar SET’ler ile finanse edilmektedir. Ülkemizde de, sosyal etkili yatırım ve bu çerçevede SET’lerin sosyal harcama kapsamına giren kamu hizmetleri için kullanılabilirliğini düşünmekteyiz. Çünkü bu hizmetlerin hem sosyal niteliği hem de topluma sağladığı pozitif dışsallığı yüksektir. Sosyal harcamaların kapsamının belirlenmesinde ortaya çıkan görüş farklılıkları nedeniyle sosyal harcama kapsamına giren hizmetlerin belirlenmesinde, Erdoğan’ın (2008) çalışmasında belirlediği sosyal harcama kapsamına giren fonksiyonel harcama başlıklarının SET önerimiz için uygulanabilir olduğunu düşünüyoruz. Sosyal harcamaların son dönemlerde ülkemizde artış seyri içerisinde olduğu düşünüldüğünde, bu harcamaların finansmanı ve hizmetlerin etkin bir şekilde yapılıp yapılmadığı önemli hale gelmektedir. SET uygulaması ile sosyal harcamaların finansmanı yatırımcılar tarafından karşılanacak ve harcamaların etkin yapılıp yapılmadığı ilgili devlet kurumu tarafından kontrol edilebilecektir. SET’lerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca SET’lerin diğer tahvillerden farklı olması ve buna bağlı olarak yüksek risk taşıması nedeniyle yatırımcılar için cazip hale getirilmesi önem arz eden diğer bir konudur. Bu çerçevede SET’lerin daha cazip getirilebilmesi için hem SET’lerden elde edilecek faiz gelirine hem de ikinci elde satılmasından elde edilecek kazançlar için vergi avantajı getirilmeli, diğer taraftan SET’lerin pazarlanabilirliğinin artırılabilmesi için devlet tarafından gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Arena, M., Bengo, I., Calderini, M. ve Chiodo, V. (2015). Social Impact Bonds: New Finance or New Procurement? *ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives*, 4(4), 168-189.
- Azemati, H., Belinsky, M., Gillette, R., Liebman, J., Selman, A. ve Wyse, A. (2013). Social Impact Bonds: Lessons Learned So Far, *Community Development Investment Review*, 9(1), 22-32.
- Baliga, S. (2013). Shaping the Success of Social Impact Bonds in the United States: Lessons Learned from the Privatization of U.S. Prisons, *Duke Law Journal*, 63, 437-479.
- Bolton, E. (2010). Social Impact Bonds: Unlocking Investments in Rehabilitation, *Social Finance*, 01 Mart 2016 tarihinde http://www.socialfinance.org.uk/wp-content/uploads/2014/07/SF_CriminalJustice.pdf adresinden erişildi.
- Bolton, E. ve Savell, L. (2010). Towards a New Social Economy Blended Value Creation Through Social Impact Bonds, *Social Finance*, 24 Şubat 2016 tarihinde <http://www.socialfinance.org.uk/wp-content/uploads/2014/07/Towards-A-New-Social-Economy-web.pdf> adresinden erişildi.
- Buğra A., Sinem B. (2007), Türkiye’nin Kamu Sosyal Koruma Harcamalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi, Sosyal Politika Forumu, 08 Şubat 2016 tarihinde http://www.spf.boun.edu.tr/docs/SocialPolicyWatch_Rapor_TR_.pdf adresinden erişildi.
- Bumko (Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü) (2016); 20 Şubat 2016 tarihinde <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/7828.03fonksiyonel09102013pdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- Butler, D., Bloom, D. ve Rudd, T. (2013). Using Social Impact Bonds to Spur Innovation, Knowledge Building, and Accountability, *Community Development Investment Review*, 9(1), 53-58.

- Cummins, J. D. ve Mahul, O. (2009). *Catastrophe Risk Financing in Developing Countries*, The World Bank, Washington DC.
- Dagher Jr., P. G. (2013). Social Impact Bonds and the Private Benefit Doctrine: Will Participation Jeopardize a Nonprofit's Tax-Exempt Status? *Fordham Law Review*, 81(6), 3479-3519.
- Danies, R. (2014). Social Impact Bonds Private Finance that Generates Social Returns, *European Parliamentary Research Service Briefing*, 21 Şubat 2016 tarihinde <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/538223-Social-impact-bonds-FINAL.pdf> adresinden erişildi.
- Disley, E., Giacomantonio, C., Kruithof, K. ve Sim, M. (2015). The Payment by Results Social Impact Bond Pilot at HMP Peterborough: Final Process Evaluation Report, *RAND Europe Ministry of Justice Analytical Series*, 25 Şubat 2016 tarihinde https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486512/social-impact-bond-pilot-peterborough-report.pdf adresinden erişildi.
- Disley, E., Rubin, J. Scraggs, E., Burrowes, N. ve Culley, D. (2011). Lessons Learned from the Planning and Early Implementation of the Social Impact Bond at HMP Peterborough, *UK Ministry of Justice Research Series*, 5(11), 27 Şubat 2016 tarihinde http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2011/RAND_TR1166.pdf adresinden erişildi.
- Edizdoğan N., Çetinkaya, Ö. (2011). *Kamu Bütçesi*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Erdoğan Mustafa (2008). *Türkiye'de Sosyal Bütçe ve Gelişimi*, Kitap I, Editör: Ahmet Buldam, TESEV Yayınları.
- Fox, A., Fox, C. ve Marsh, C. (2013). Could Personalisation Reduce Re-offending? Reflections on Potential Lessons from British Social Care Reform for the British Criminal Justice System. *Journal of Social Policy*, 42, 721-741.
- Fox, C. ve Albertson, K. (2012). Is Payment By Results the Most Efficient Way to Address The Challenges Faced by The Criminal Justice Sector?, *Probation Journal*, 59(4), 355-373.
- Fox, C. ve Albertson, K. (2011). Payment by Results and Social Impact Bonds in The Criminal Justice Sector: New Challenges for The Concept of Evidence-Based Policy?, *Criminology & Criminal Justice*, 11(5), 395-413.
- Hasan, M. (2014). Valuation of the Peterborough Prison Social Impact Bond, *Master of Science Thesis*, The University of Western Ontario, Canada.
- Höchstädter, A. K. ve Scheck, B. (2014). Mapping the Social Impact Investing Market in Germany, An Overview of Opportunities in the Education Space, *Impact Investing Policy Collaborative*, 19 Şubat 2016 tarihinde https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sozialoekonomie/bwl/social_investment/Mapping_the_Social_Impact_Investing_Market_in_Germany.pdf adresinden erişildi.
- Jeram, J. ve Wilkinson, B. (2015). Investing for Success Social Impact Bonds and the Future of Public Services, *The New Zealand Initiative*, 19 Şubat 2016 tarihinde <http://nzinitiative.org.nz/site/nzinitiative/files/Social%20Bonds%20-%20web.pdf> adresinden erişildi.
- Jolliffe, D. ve Hedderman, C. (2014). Peterborough Social Impact Bond: Final Report on Cohort 1 Analysis, *Ministry of Justice*, 15 Şubat 2016 tarihinde https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341684/peterborough-social-impact-bond-report.pdf adresinden erişildi.
- Joseph, K. (2013). Innovation Needs Foundation Support: The Case of Social Impact Bonds, *Community Development Investment Review*, 9(1), 70-73.
- Joy, M. ve Shields, J. (2013). Social Impact Bonds: The Next Phase of Third Sector Marketization? *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, 4(2), 39-55.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2015). 27 Şubat 2016 tarihinde http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2015_gecici67.pdf adresinden erişildi.

- Greenhalgh, R. (2011). New Models of Social Finance, *Centre for Local Economic Strategies Bulletin*, 86, 22 Şubat 2016 tarihinde <http://www.cles.org.uk/wp-content/uploads/2011/10/No-86-New-models-of-social-finance.pdf> adresinden erişildi.
- Griffiths, A. ve Meinicke, C. (2014). Introduction to Social Impact Bonds and Early Intervention, *Early Intervention Foundation*, 28 Şubat 2016 tarihinde <http://www.eif.org.uk/wp-content/uploads/2014/04/Social-Investment-Report-final-for-publication-04-Apr.pdf> adresinden erişildi.
- Gustafsson-Wright, E., Gardiner, S. ve Putcha, V. (2015). The Potential and Limitations of Impact Bonds Lessons from the First Five Years of Experience Worldwide, *Global Economy and Development Program*, Brookings, 27 Şubat 2016 tarihinde <http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2015/07/social-impact-bonds-potential-limitations/Impact-Bondsweb.pdf?la=en> adresinden erişildi.
- Kalkınma Bakanlığı (2016); 12 Şubat 2016 tarihinde <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/ResmilstatistikPrograminaKatkilarimiz.aspx> adresinden erişildi.
- Kotasyon Ücret Tarifesi, Borsa İstanbul, 6 Şubat 2016 tarihinde http://www.borsaistanbul.com/datum/Kotasyon_Ucret_Tarifesi.pdf adresinden erişildi.
- König, A. N. (2014). Developing Social Impact Markets in Turkey: Framework For Government Engagement and Review of Policy Options, *Sabancı University Istanbul Policy Center*, 28 Şubat 2016 tarihinde <http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2014/05/AnjaRaporWeb.08.05.14.pdf> adresinden erişildi.
- Liebman, J. B. (2011). Social Impact Bonds, *Center for American Progress*, 26 Şubat 2016 tarihinde https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2011/02/pdf/social_impact_bonds.pdf adresinden erişildi.
- Loxley, J. ve Puzyreva, M. (2015). Social Impact Bonds: An Update, *Canadian Centre For Policy*, 20 Şubat 2016 tarihinde <https://www.policyalternatives.ca/sites/default/files/uploads/publications/Manitoba%20Office/2015/01/Social%20Impact%20Bond%202015%20FINAL.pdf> adresinden erişildi.
- Martin, M. (2013). Status of the Social Impact Investing Market: A Primer, *UK Cabinet Office*, 25 Şubat 2016 tarihinde https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/212511/Status_of_the_Social_Impact_Investing_Market_-_A_Primer.pdf adresinden erişildi.
- McHugh, N., Sinclair, S., Roy, M., Huckfield, L. ve Donaldson, Cam (2013). Social Impact Bonds: A Wolf in Sheep's Clothing?, *Journal of Poverty and Social Justice*, 21(3), 247-257.
- Mutenga, S. ve Sotiris K. S. (2007). The Theory Of Catastrophe Risk Financing: A Look at The Instruments that Might Transform The Insurance Industry, *The Geneva Papers*, 32, 222-245.
- OECD (2016), Social Expenditure Aggregated Data, 12 Şubat 2016 tarihinde https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG adresinden erişildi.
- Olson, J. ve Phillips, A. (2013). Rikers Island: The First Social Impact Bond in the United States, *Community Development Investment Review*, 9(1), 91-95.
- Ragin, L. ve Palandjian, T. (2013). Social Impact Bonds: Using Impact Investment to Expand Effective Social Programs, *Community Development Investment Review*, 9(1), 59-63.
- Rangan, V. K., Appleby, S. ve Moon, L. (2011). The Promise of Impact Investing, *Harvard Business School Background Note*, 512-045, 27 Şubat 2016 tarihinde <http://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=41512> adresinden erişildi.
- Rodin, J. ve Brandenburg, M. (2014). *The Power of Impact Investing*, Wharton Digital Press, USA.
- Schinckus, C. (2015a). Financial Innovation as a Potential Force for a Positive Social Change: The Challenging Future of Social Impact Bonds, *Research in International Business and Finance*, 2 Şubat 2016 tarihinde <http://dx.doi.org/10.1016/j.ribaf.2015.11.004> adresinden erişildi.
- Schinckus, C. (2015b). The Valuation of Social Impact Bonds: An Introductory Perspective with the Peterborough SIB, *Research in International Business and Finance*, 35, 104–110.

- Sermaye Piyasası Kurulu Varlığa veya İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği, Resmi Gazete 09.01.2014, Sayı:28877.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2016). Sermaye Piyasası Araçları, SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-2, 7 Mart 2016 tarihinde <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=76&fn=76.pdf> adresinden erişildi, s.3-9.
- So, I. ve Jagelewski, A. (2013). Social Impact Bonds: Technical Guide for Service Providers, *Centre For Impact Investing*, Ontario, Canada, 27 Şubat 2016 tarihinde https://www.marsdd.com/wp-content/uploads/2013/11/MAR-SIB6939_Social-Impact-Bond-Technical-Guide-for-Service-Providers_FINAL-ELECTRONIC1.pdf adresinden erişildi.
- Şeker M. (2011). Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu, *TESEV Yayınları*, 28 Şubat 2016 tarihinde http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Yerel_Yonetimlerde_Sosyal_Butceyi_Izleme_Raporu.pdf adresinden erişildi.
- Taraktaş A. (2015). Yerel Yönetimlerin Sosyal Projelerinde Yenilikçi Bir Finansman Aracı Olarak Sosyal Etkili Tahviller; Türkiye İçin Öneriler, *Maliye Dergisi*, 168, 31-48.
- Thornley, B., Wood, D., Grace, K. ve Sullivant, S. (2011). Impact Investing A Framework for Policy Design and Analysis, 17 Şubat 2016 tarihinde *Rockefeller Foundation*, http://www.pacificcommunityventures.org/wpcontent/uploads/sites/6/2015/07/Impact_Investing_Policy_Full_Report.pdf adresinden erişildi.
- TÜİK (2015); Sosyal Koruma İstatistikleri (2014). 18 Şubat 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18856> adresinden erişildi.
- Warner, M. E. (2013). Private Finance for Public Goods: Social Impact Bonds, *Journal of Economic Policy Reform*, 16(4), 303-319.
- Wood, A. (2010). New Legal Structures to Address the Social Capital Famine, *Vermont Law Review*, 35(1), 45-52.
- Von Glahn, D. ve Whistler, C. (2011). Translating Plain English: Can the Peterborough Social Impact Bond Construct Apply Stateside? *Community Development Investment Review*, 7(1), 58-70.
- Yentürk Notu, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi*, 16 Şubat 2016 tarihinde <http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/09/28/bilginotuekim2015.pdf> adresinden erişildi.
- N. (2015). Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamaları: 2006,2015, Harcama İzleme Güncelleme.

Dipnotlar:

- ¹ Bu konuda yapılmış başka bir çalışma da, Yerel yönetimlerin sosyal projeleri için SET önerisi yapılmıştır. (Taraktaş, 2015,s.31-48).
- ² TÜİK'in ESSPROS yöntemine göre ürettiği verilerin içinde Banka Vakıf Sandıkları, Dernek ve Vakıflar da yer almaktadır. Bu nedenle harcamaları kamu ve diğer kurumlar olarak ayrıştırmak mümkün olmamaktadır (Yentürk, 2015, s.2).
- ³ Tahvil, devletin ya da özel sektör şirketlerinin borçlanarak orta ve uzun vadeli fon sağlamak üzere çıkarttıkları borç senetleridir. Tahviller halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin satılabilir. Halka arz edilmeksizin yapılacak satışlar, tahsisli satış ve nitelikli yatırımcıya satış olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Kamu borçlanma aracı dışındaki tahvillerin ihraç ve halka arzı için bunların izahname ve/veya ihraç belgesinin onaylanması amacı ile Sermaye Piyasası Kurulu'na başvuruda bulunulması gereklidir. Genel ve özel bütçeli idareler ile T.C. Merkez Bankası'nca ihraç edilecek tahviller için Kurul'a başvuruda bulunulması gerekmez (Sermaye Piyasası Kurulu, 2016, s.3).
- ⁴ 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 2.Maddesine göre; Aşağıda belirtilen idarelerin kullanımında bulunan her türlü kaynaktan karşılanan mal veya hizmet alımları ile yapım işlerinin ihaleleri bu Kanun hükümlerine göre yürütülür:
 - a) Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı; döner sermayeli kuruluşlar, birlikler (meslekî kuruluş şeklinde faaliyet gösterenler ile bunların üst kuruluşları hariç), tüzel kişiler.
 - b) Kamu iktisadi kuruluşları ile iktisadi devlet teşekküllerinden oluşan kamu iktisadi teşebbüsleri.
 - c) Sosyal güvenlik kuruluşları, fonlar, özel kanunlarla kurulmuş ve kendilerine kamu görevi verilmiş tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar (meslekî kuruluşlar ve vakıf yüksek öğretim kurumları hariç) ile bağımsız bütçeli kuruluşlar.
 - d) (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilenlerin doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları her çeşit kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketler.
 - e) 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankalar ile bu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketlerin yapım ihaleleri. Ancak, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bu Fonun hisselerine kısmen ya da tamamen sahip olduğu bankalar, 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankalar ve bu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketler (e) bendinde belirtilen yapım ihaleleri hariç) 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankaların 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi gayrimenkul yatırım ortaklıkları ile enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde faaliyet gösteren teşebbüs, işletme ve şirketler bu Kanun kapsamı dışındadır.

Türk Bankacılık Sektöründe Etkinlik: 1998-2014 Döneminde Veri Zarflama Analizi Uygulaması

Arş. Gör. Dr. Özge Bolaman Avcı*
Arş. Gör. Gülin Zeynep Öztaş**

Öz

Bu çalışmada 1998-2014 yılları arasında faaliyet gösteren ticari bankaların etkinlikleri üç alt dönem için veri zarflama analizi kullanılarak incelenmiştir. Girdi olarak toplam mevduat, şube sayısı, personel sayısı kullanılırken, çıktı olarak toplam krediler kullanılmıştır. 1998 yılında CCR modeline göre etkin banka sayısı bir, BCC modeline göre ise yedi iken; 2002 yılında bu sayılar sırasıyla beş ve dokuzdur. İncelenen son yıl olan 2014'te ise CCR modeline göre beş, BCC modeline göre sekiz banka etkindir. Etkin banka sayısının 2001 yılı itibarıyla arttığı görülmektedir. Çalışmada potansiyel iyileştirme yapılmış olup etkin olmayan bankaların etkin hale gelebilmeleri için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Etkinlik, Veri Zarflama Analizi.

JEL Sınıflaması: G21, C61.

Efficiency in Turkish Banking Industry: An Application of DEA for the Period 1998-2014

Abstract

In this study efficiency of commercial banks which operate during the period 1998-2014 is examined by using Data Envelopment Analysis for three sub-periods. In the study where total deposits, number of branches, personnel number are used as input; total credit is used as output. In 1998 number of efficient banks is one according to CCR, whereas it is seven according to BCC model. These numbers are five and nine respectively in 2002. In 2014 which is the last year that is examined there are five/eight efficient banks according to CCR/BCC model. Number of efficient banks has increased since 2001. Potential correction is also made in this study where suggestions are also offered.

Keywords: Banking, Efficiency, Data Envelopment Analysis.

JEL Codes: G21, C61.

1. Giriş

Kaynak dağılımını belirleyen finansal aracılık görevini üstlenen bankalar ekonomik büyümede önemli bir role sahiptir. Finansal sistem içindeki büyük bir payın bankalara ait olduğu Türkiye gibi ülkelerde bankacılık sektörünün etkin çalışması ekonomi açısından çok önemlidir. Bu çalışma 1998-2003, 2004-2009 ve 2010-2014 yıllarını kapsayan üç ayrı dönem için örnekleme dâhil edilen bankaların etkinlik analizlerini yapmayı amaçlamaktadır. Analizin sonuçları örneklemedeki bankaların sektördeki göreceli pozisyonlarını göstermesi, bankacılık sektörünün etkinlik durumu hakkında genel bir fikir vermesi açısından önemlidir. Analiz sonucunda etkinliği düşük olan bankalar için potansiyel iyileştirme yapılarak etkisiz birimlerin etkin hale gelmeleri için önerilerde bulunulmuştur.

* Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü.

** Pamukkale Üniversitesi, İİBF, İngilizce İşletme Bölümü.

Finansal araçlar kıt kaynaklara aracılık etmek vasıtasıyla ekonomik büyüme sürecinde önemli bir role sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde finansal aracılığın büyük bir kısmını yürüten bankalar reel sektöre kredi temin eder ve bankaların etkin çalışmaları ekonomi için önemlidir. Bankacılık sektöründe var olan etkinsizlik hem ekonomik büyümeyi *hem de reel sektörü olumsuz etkileyecektir.*

Toplam mevduat, şube sayısı ve personel sayısının girdi, toplam kredi miktarının çıktı olarak kullanıldığı çalışmada veri zarflama analizi uygulanmıştır. Bankacılık sektörü için girdilerin daha yönetilebilir olması nedeniyle girdi yönlü modeller tercih edilmiştir. Söz konusu dönemlerde için BCC ve CCR modellerine göre etkinlik değerleri ve ölçek etkinliği değerleri raporlanmıştır. Çalışmanın sonucunda etkinlik değerlerinin “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” sonrasında iyileşmesi beklenmektedir.

2. Türk Bankacılık Sektöründe Değişim Gereksinimi: “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”

İkinci dünya savaşının sona erdiği 1945 yılına kadar özel sektörün yeterli sermaye birikiminin olmaması ve Büyük Buhran'ın etkisiyle ekonomik kalkınmaya devletin öncülük etmesi gerektiğine dair ortaya çıkan görüş Türk bankacılık sektöründe kamunun ağırlıkta olması sonucunu doğurmuştur. Ancak 1945'e gelindiğinde ekonomide ticari etkinlikler artmış, ulusal sermaye oluşmaya başlamıştır. Bu durum özel banka sayısında hızlı bir artışa neden olmuştur. 1960-1980 yılları arasında ise ekonomiye kalkınma planları ile yön verilmeye başlanmış, ihtisas bankalarına öncelik verilmesi gerektiği düşüncesiyle özel durumlar dışında yeni ticaret bankası kuruluşuna izin verilmemiştir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB], 2015, s.22).

1980'lere kadar Türkiye'de içe dönük ekonomi politikaları izlenmiş, Türk bankaları yabancı bankalarla rekabete karşı korunmuştur. 24 Ocak 1980'de alınan kararlar ile dışa açılma süreci başlamıştır. Bu tarihte alınan kararlar devlet müdahalesini minimize ederek piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmayı amaçlamıştır. Zaim (1995)'e göre 1980'de uygulamaya konulan istikrar programı rekabetçi bir ortam hazırlayarak sektördeki etkinliği arttırmayı amaçlamıştır. Paralel şekilde Kasman (2003) programın amacını banka ve benzeri mali kuruluşlar arasındaki rekabeti arttıracak güçlü, istikrarlı ve etkin bir mali sistem oluşturmak olarak açıklamıştır. Programın en belirgin özelliği makroekonomik istikrar sağlanmadan uygulamaya konulmuş olmasıdır (Kasman, 2003, s.83).

1990'larda siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle piyasalara güvensizlik hakim olmuştur. Bankalar asıl faaliyetleri olan mevduata faiz verip söz konusu mevduatı reel sektöre kredi olarak kullanılmak yerine yüksek reel faizlerle kamuyu finanse etmişlerdir. (Akbalık ve Sırma, 2013, s.3) 1994te TL'nin hızla değer kaybetmesi bir güven krizi yaratmış, bankalardan mevduatlar çekilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda üç banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir.

1999 yılında bankacılık sektörünün rehabilitasyonuna öncelik verilmiş ve uzun zamandır bekleyen Yeni Bankacılık Kanunu parlamentoda kabul edilmiştir. Yeni kanunla sektörün uluslararası standartlara uygun şekilde faaliyet göstermesi amaçlanmış; sektörün düzenleme, gözetim ve denetimi idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na devredilmiştir. Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu tüm kamu birimleri BDDK bünyesinde birleştirilmiş, kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.

2000 yılında yükselen enflasyon ve yönetilemez duruma gelen kamu açıkları dikkat çekmeye başlamıştır. Kronikleşen enflasyonu düşürmek ve büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla 2000 yılı başında kapsamlı bir program uygulamaya konulmuştur.

Programla beraber faiz oranları düşmüş, enflasyon önemli miktarda yavaşlamış, iç ve dış talep canlanmaya başlamıştır. Ancak TL'nin beklenenden fazla değer kazanması, enerji fiyatlarındaki artış gibi gelişmeler sonucunda cari açık öngörülen seviyenin üstüne çıkmıştır (Coşkun ve diğerleri, 2012, s.23). Kasım 2000'de likidite yetersizliğine bağlı olarak faiz oranları yükselmiş, Arjantin ekonomisindeki problemlerin de etkisiyle ülkeye dış kaynak girişi azalmıştır. Artan faiz oranlarıyla eş zamanlı olarak tahvil, bono ve hisse senedi fiyatları hızla düşmüştür. Krizin derinleşmesini önlemek amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemler piyasada görece bir iyileşme sağladıysa da programa duyulan güven tamamen kaybedilmiştir ve Şubat 2001'de döviz kuru dalgalanmaya bırakılmıştır.

Şubat 2001 krizi sonrasında kur rejiminin terk edilmesiyle ortaya çıkan güven bunalımını ortadan kaldırmak ve ekonomiyi yeniden yapılandırmak amacıyla 15 Mayıs 2001 tarihi itibarıyla "Güçlü Ekonomiye Geçiş" programı uygulamaya konulmuştur. Programın başlıca unsurlarından biri bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması olarak belirlenmiştir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu [BDDK], 2001, s.9). Programın temel amaçları:

- Kriz nedeniyle ortaya çıkan makroekonomik istikrarsızlığı gidermek
- Enflasyonu düşürmek
- Sürdürülebilir büyüme ortamı sağlamak
- Bankacılık sektörünü aracılık faaliyetlerini etkin biçimde yerine getirebilecek şekilde yapılandırmak
- Kamu maliyesini güçlü bir dengeye oturtmak
- Yapısal reformlara imkan verecek yasal çerçeveyi oluşturmaktır (TCMB, 2015, s.25).

3. Literatür

Berg ve diğerleri (1992) işçilik ve malzemeyi girdi; uzun ve kısa vadeli krediler ile mevduatı çıktı olarak kullandıkları çalışmalarında Norveç bankacılık endüstrisinin deregülasyon sürecindeki etkinlik değişimini incelemiştir. Söz konusu dönemde Norveç bankacılık sektöründe çok büyük bir üretim artışı olmamışsa da bankaların etkinlik yapıları birbirine yaklaşmış, etkin olmayan bankalar daha çok gelişme göstermiştir. İncelenen dönemde büyük bankaların yakaladığı yüksek üretim artışını yazarlar kısmen deregülasyon sonrası artan yerel rekabete, kısmen de bu bankaların uluslararası arenada rekabet edebilecek hale gelmeye yönelik çabalarına bağlamışlardır.

Fukuyama (1995)'in girdi olarak işçilik, sermaye ve müşteri fonlarını; çıktı olarak kredi ve yatırım getirilerini kullandığı çalışmada Japon bankacılık sektörünün etkinliği incelenmiştir. Berg ve diğerlerinin bulgularına paralel olarak yazar 1989-1990 döneminde büyük bankaların üretim artışı yaşadığını belirtmiştir. Maudos ve Pastor (2001) 1984-1995 yıllarını kapsayan dönem için Avrupa, Japonya ve Amerikan bankacılık sektörlerinin maliyet ve kar etkinliklerini analiz etmişlerdir. Stokastik sınır yaklaşımını kullanan yazarlar 1990'ların başından itibaren artan rekabetin Amerika ve Avrupa'daki kar etkinliğini pozitif şekilde etkilediğini ancak Japonya için durumun böyle olmadığını belirtmişlerdir.

Personel giderleri, diğer yönetsel masraflar, faiz gideri ve faiz-dışı giderleri girdi, toplam borçlar ve diğer gelir getiren varlıkları çıktı olarak kullanan Casu ve Molyneux (2003) Tek Pazar Uygulamasının Avrupa bankacılık sisteminin etkinliği üzerindeki etkisini veri zarflama analizi kullanarak 1993-1997 yılları için araştırmışlardır. Yazarlar bankaların etkinliğinde kısmi de olsa bir iyileşme tespit etmekle beraber, bankacılık piyasalarının etkinlik seviyelerinde görülen farkların büyük ölçüde ülkelere özgü faktörlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Drake ve Hall (2003) genel ve yönetsel giderleri, duran varlıkları, mevduatları (toptan ve perakende) girdi; toplam borçlar, likit varlıklar ve diğer yatırımlar ile diğer gelirleri çıktı

olarak kullanarak VZA yardımıyla Japon bankacılık sisteminin teknik etkinliğini ve ölçek etkinliğini banka tipleri ve ölçeklerini göz önünde bulundurarak analiz etmişlerdir. Sonuçlar küçük ölçekli bankalar için ölçek etkinliğinin; büyük ölçekli bankalar için ise ölçek etkinsizliğinin olduğunu göstermektedir. Sonuçlar en etkin bankaların “Trust” bankaları ve uzun vadeli kredi bankaları olduğunu göstermektedir.

Ataullah ve Lee (2006) ekonomik reformların banka etkinliğine olan etkisini Hindistan’ın bankacılık endüstrisi üzerinde veri zarflama analiziyle incelemişlerdir. Faaliyet ve faiz giderlerinin girdi, borçlar ve yatırımların çıktı olarak kullanıldığı çalışmanın sonucunda ekonomik reformlardan sonra etkinliğin özellikle yabancı bankalar için arttığı belirtilmiştir. Ayrıca sektördeki rekabet düzeyi ile banka etkinliği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Chen ve Lin (2007) VZA ve Malmquist üretkenlik endeksini kullanarak Avustralya’da 1998 yılında uygulanmaya başlanan finansal yapılandırma programının 9 yerli sermayeli ticari bankanın performansını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Sermaye ve mevduatı girdi, borçlar ve ücret gelirlerini çıktı olarak alan çalışmanın sonucunda teknik etkinliğin 2000 yılına kadar düştüğü daha sonra giderek arttığı tespit edilmiştir. Avustralya bankaları finansal reform sonrası dönemde Amerikan bankalarına nazaran daha etkin bulunmuştur. Ayrıca toplam etkinsizliğin ölçek etkinsizliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Ariff ve Can (2008) 1994-2004 yıllarının verisini kullandığı çalışmada Çinde faaliyet gösteren 28 ticari bankanın maliyet ve kar etkinliklerini VZA ve Tobit yöntemini kullanarak araştırmışlardır. Girdi olarak ödünç verilebilir fonlar, çalışan sayısı ve fiziki sermaye; çıktı olarak ise toplam borçlar ve yatırımların kullanıldığı çalışmanın sonucunda bankaların kar etkinlikleri maliyet etkinliklerinden düşük bulunmuştur. Ayrıca en etkin bankaların özel sermayeli ve orta ölçekli bankalar olduğu belirtilmiştir.

Oral ve Yolalan (1990) VZA analizini uygulayarak Türk ticaret bankalarının hizmet ve kar etkinliklerini araştırmışlardır. Hizmet etkinliği araştırılırken girdi olarak personel sayısı, çevrimiçi terminal sayısı, ticari hesap sayısı, tasarruf hesaplarının sayısı ve kredi uygulamalarının sayısı, çıktı olarak ise genel hizmet işlemlerine harcanan zaman miktarı, kredi işlemlerine harcanan zaman miktarı, mevduatlara harcanan zaman ve döviz işlemlerine harcanan zaman kullanılmıştır. Kar etkinliğinin analizinde kullanılan girdiler personel giderleri, yönetsel giderler, amortisman ve mevduatlara ödenen faizleri kapsarken; çıktılar faiz gelirlerini ve faiz dışı gelirleri kapsamaktadır. Sonuçlar hizmet etkinliğinin yüksek olduğu banka şubelerinin aynı zamanda en karlı şubeler olduğunu göstermiştir.

Zaim (1995) 1980 sonrası yürürlüğe konan finansal liberalizasyon politikalarının Türk ticari bankalarının etkinliğine olan etkisini incelemiştir. Çalışan sayısını, faiz giderlerini, amortisman giderlerini, malzeme giderlerini girdi olarak; vadesiz mevduatları, vadeli mevduatları, kısa vadeli borçları ve uzun vadeli borçları çıktı olarak kullanan yazar finansal reformların ticari bankaların teknik ve dağıtımsal etkinliğini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Ayrıca kamu bankaları özel bankalara göre daha etkin bulunmuştur.

Yolalan (1996) 1988-1995 dönemi için ticari bankaların etkinliklerini banka bilançolarından türettiği beş finansal oranı kullanarak incelemiştir. Çalışmada takipteki alacaklar/toplam aktifler, faiz-dışı giderler/toplam aktifler girdi; (öz sermaye+net gelir)/toplam aktifler, net ücret ve komisyonlar/toplam aktifler, likit aktifler/toplam aktifler çıktı olarak kullanılmıştır. Yazar yabancı sermayeli bankaların en etkin bankalar olduğunu, onları sırasıyla özel sermayeli bankaların ve kamu bankalarının takip ettiğini belirtmiştir.

Kasman (1997) stokastik sınır yaklaşımını kullandığı çalışmasında yeniden yapılandırma sürecinin banka etkinliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Toplam krediler ve diğer gelir getirici varlıkların çıktı; emek, fiziki sermaye ve çıktılar fonlamada kullanılmak

üzere ödünç alınan fonların girdi olarak kullanıldığı çalışmanın sonucunda kamu bankalarının özel ve yabancı bankalardan daha etkin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 2001-2002 yılları arasında maliyet etkinliğinin belirgin şekilde arttığı not düşülmüştür.

Mercan ve Yolalan (2000), 1989-1998 yılları için personel giderleri/toplam aktiflerin, toplam giderler/toplam gelirlerin girdi; portföy /toplam aktiflerin, (öz kaynak+net kar)/toplam pasiflerin ve ortalama öz kaynak karlılığının çıktı olarak kullanıldığı çalışmada ele alınan dönemin tümünü kapsayan bir VZY endeksi oluşturulmuştur. Yabancı ve özel bankaların performanslarının kamu bankalarından daha yüksek olduğu belirten yazarlar banka performanslarının 1989'daki sermaye hareketlerinin serbestleşmesinden ve 1994teki finansal krizden önemli ölçüde etkilendiğini not düşmüştür.

Cingi ve Tarım (2000) 1989-1996 yıllarına ait verileri kullanarak VZA yardımıyla Türk bankacılık sektörünün etkinliğini araştırmıştır. Yazarlar 21 banka için toplam kar, toplam kredi, toplam mevduat ve kredi dönüş oranını çıktı; toplam aktifler ve toplam giderleri girdi olarak kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda özel bankalar kamu bankalarından daha etkin bulunmuştur.

Denizer ve diğerleri (2000) 1970-1994 dönemi için liberalizasyon öncesi ve sonrasında banka etkinliğinin nasıl değiştiğini iki aşamalı yöntemle analiz etmiştir. Yazarlar bankacılığın üretim fonksiyonunun göreceli etkinliğini araştırırken bankanın kendi kaynaklarını, personel giderlerini, banka tarafından ödenen ücret ve komisyonları girdi olarak; toplam mevduatlar ve alınan komisyon ve ücretlerden elde edilen gelirleri ise çıktı olarak kullanmışlardır. Aracılık fonksiyonunun etkinliği araştırılırken ilk aşamada çıktı olarak kullanılan değişkenler girdi olarak kullanılmış, çıktı olarak ise toplam borçlar ve bankacılıkla ilgili gelirler kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları liberalizasyon sonrasında etkinlikte düşüş olduğuna işaret etmektedir. Etkinlikteki düşüşün söz konusu dönemde yaşanan makroekonomik istikrarsızlığa bağlı olabileceği ifade edilmiştir.

Işık ve Hassan (2003) 1980'lerde yapılan finansal reformların üretim etkinliğine ve ticari bankaların teknolojilerine etkisini 1981-1990 dönemi için incelemişlerdir. Aracılık yaklaşımının benimsendiği çalışmada çalışan sayısı, sermaye, mevduat ve mevduat dışı fonlar girdi olarak kullanılırken; kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar, risk ayarlı bilanço dışı kalemler (teminat mektubu, akreditifler) ve diğer gelir getiren varlıklar çıktı olarak kullanılmıştır. Yazarlar deregülasyon sonrasında tüm banka türlerinin performansında önemli gelişmeler olduğu belirtmişlerdir.

Atan (2003) bankacılık sektörünün ülkenin kalkınmasında merkezi bir konumu olduğunu ve sistemin birikimlerini üretken yatırımlara dönüştürmemesi halinde etkin ve üretken bir sistemin varlığından söz edilemeyeceğini belirtmiştir. Girdi olarak mevduat, mevduat dışı kaynaklar, öz kaynaklar, faiz giderleri, faiz dışı giderler, şube sayısı ve personel sayısını kullanan yazar toplam kredileri çıktı olarak kullanmıştır. 1999-2001 yıllarını kapsayan dönem için bankacılık sektörünün ve 44 bankanın etkinlik analizinin yapıldığı çalışmanın sonucunda sektör içinde önemli aktif büyüklüğüne sahip büyük ölçekteki bankaların etkinliğe daha yakın değerler aldığı belirtilmiştir. Ayrıca Zaim (1995)'in bulgularıyla örtüşecek şekilde kamu bankaları özel bankalardan daha etkin bulunmuştur.

Akbalık ve Sırma (2013) 2008-2012 dönemi için yabancı sermayeli bankaların faaliyet etkinliklerini incelemiştir. Çalışmada krediler ve faaliyet gelirleri çıktı olarak kullanılırken, mevduat ve faaliyet giderleri girdi olarak kullanılmıştır. Yazarlar yabancı sermayeli bankaların Türk sermayeli bankalara göre daha başarılı olduklarını belirtmişler; ancak aktif büyüklüğü, şube sayısı gibi kalemler dikkate alındığında yabancı bankaların çok etkin olmadıklarını not düşmüşlerdir.

Bu çalışmada 1998-2014 yıllarını kapsayan dönem için Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların etkinlikleri Veri Zarflama Analizi kullanılarak incelenmiştir. Analizde toplam mevduat, şube sayısı ve personel sayısı girdi olarak kullanılırken; toplam kredi miktarı çıktı olarak kullanılmıştır. Çalışma 17 yıl gibi uzun bir dönemi hem CCR hem de BCC modeliyle incelemiş olması bakımından önemlidir. İncelenen yılların 2001 yılı öncesi ve sonrası dönemi kapsamaması 2001 yılında uygulamaya konulan programın banka etkinliğine olan etkisini incelemeyi mümkün kılarak bu çalışmayı literatürdeki diğer çalışmalardan ayırmaktadır.

4. Veri ve Yöntem

Bu çalışma kapsamında seçilmiş bankaların etkinlikleri üç alt dönem için Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılarak incelenmiştir. İncelenen dönemler 1998-2003, 2004-2009, 2010-2014 yıllarını kapsamaktadır. Analiz 1998-2003 yılları için yapılırken 2001 yılında uygulamaya konulan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”nın bankaların etkinliğine olan etkisi de incelenmiştir. Veri Zarflama Analizi EMS programı kullanılarak yapılmıştır.

Etkinlik ölçümü fikri yirminci yüzyılın ortasında Farrel (1957) tarafından ortaya atılmıştır. Ampirik veya görelî etkinlik olarak bilinen bu etkinlik daha sonra Charnes ve diğerleri (1978) tarafından geliştirilmiş ve Veri Zarflama Analizi CCR modeli olarak anılmaya başlanmıştır. 1984 yılında Banker ve diğerleri CCR modeline ölçeğe göre değişken getiri varsayımı çerçevesinde konvekslik kısıtını ekleyerek BCC modelini oluşturmuşlardır. CCR modeli ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında toplam etkinliği ölçerken, BCC modeli ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında benzer ölçekteki birimleri birbiriyle kıyaslayarak sadece teknik etkinliği ölçmektedir (Cingi ve Tarım, 2000, s.8).

Bankacılık sektörünün etkinliğinin ölçümünde Veri Zarflama Analizinin kullanılmasının çeşitli avantajları vardır.

- VZA modelleri çok sayıda girdi ve çıktı kullanılmasına olanak tanır. Bu durum çok sayıda girdi ve çıktısı olan bankacılık sektörü için önemlidir.
- VZA yöntemi girdi ve çıktı arasında fonksiyonel bir ilişki kurmayı gerektirmez.
- VZA homojen olan birimleri birbiriyle kıyaslar. Bu varsayım reel sektör için tartışılabilir, ancak bankacılık sektörü için göreceli olarak anlamlıdır (İnan, 2000: 86).
- Girdi ve çıktılar farklı birimlerle ifade edilmesi mümkündür.

Tüm bu avantajlara rağmen VZA’ nın sakıncaları vardır. Veri zarflama analizinde en iyi gözlem etkin sınır kabul edilir ve diğer gözlemler en etkin gözleme göre değerlendirir. Etkinlik sınırının belirlenmesinde ölçüm hatası olmadığı varsayılır. Ayrıca karar verme biriminin geçici olarak yükselen performansında şans faktörünün etkili olmadığı varsayılır (Berger ve Humprey, 1997, s.177).

Etkinlik analizinde değerlendirmeye alınan karar verme birimlerinin sayısının belirlenmesi kritik bir noktadır. Cooper ve diğerleri (2006) tarafından öne sürülen genel kabul görmüş kurala göre karar verme birimlerinin sayısı girdi ve çıktı sayılarının toplamının en az üç katı olmalıdır. Bir başka kritik nokta ise etkinliğin ölçülmesinde kullanılacak girdi ve çıktının belirlenmesidir. Girdi ve çıktılar belirsizliği bankacılık faaliyetlerinin niteliği ile ilgili üç durumdan kaynaklanmaktadır (Ekren ve Emiral, 2002, s.11).

- i. Bankalar fiziki bir mal üretmez; ürettikleri esas olarak hizmettir ve hizmetin ölçümü ve hesaplanması oldukça sorunludur.
- ii. Bankalar çok sayıda girdi ve çıktı kullanırlar.
- iii. Bankaların temel fonksiyonlarının tanımlanmasında güçlükler bulunmaktadır.

Girdi ve çıktıların ölçülmesinde iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Üretim yaklaşımı (Production Approach) Benston (1965) tarafından ortaya konulmuştur. Bu yaklaşım bankaları sermaye ve işgücünü girdi olarak kullanarak mevduat, kredi gibi kalemleri üreten birimler olarak ele alır. Sealey ve Lindley (1977) tarafından ortaya konulan aracılık yaklaşımı ise bankaların asıl işlevinin ödünç alınan fonlarla ödünç verilen fonlar arasında aracılık yapmak olduğunu savunur. Banka ödünç alınan fonları (mevduat ve diğer kaynaklar) girdi olarak kullanırken, kredi ve diğer varlıkları bankanın çıktısı olarak kullanır. İki yaklaşım arasındaki ayırım ilk kez Humprey (1985) tarafından yapılmıştır. Berger ve Humprey (1997) finansal kurumların şube etkinliklerini ölçmede üretim yaklaşımının daha uygun olacağını, buna karşın finansal kurumları bütün olarak değerlendirirken aracılık yaklaşımının daha uygun olacağını belirtmiştir. Bu çalışmada aracılık yaklaşımı kullanılacaktır. Bankacılık sektörü için girdilerin daha yönetilebilir olması nedeniyle çalışmada girdi yönlü CCR modeli ile girdi yönlü BCC modeli tercih edilmiştir.

Çalışmada üç farklı dönemin banka etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılan girdi yönlü CCR modeli Cooper ve diğerleri (1996) tarafından Eşitlik 1'deki gibi verilmiştir:

$$\text{Max } h_0 = \sum_{r=1}^s u_r y_{r0} \quad (1)$$

$$\sum_{r=1}^s u_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} \leq 0 \quad j = 1, 2, \dots, n$$

$$\sum_{i=1}^m v_i x_{i0} = 1$$

$$u_r, v_i \geq 0; \quad r = 1, 2, \dots, s; \quad i = 1, 2, \dots, m$$

Banker ve diğerleri (1984) tarafından geliştirilen BCC modeli ise Eşitlik 2'de bulunmaktadır.

$$\text{Max } h_0 = \sum_{r=1}^s u_r y_{r0} - u_0 \quad (2)$$

$$\sum_{r=1}^s u_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} - u_0 \leq 0$$

$$\sum_{i=1}^m v_i x_{i0} = 1$$

$$u_r, v_i \geq 0; \quad j = 1, 2, \dots, n; \quad r = 1, 2, \dots, s; \quad i = 1, 2, \dots, m$$

Eşitlik 2'de bulunan u_0 değerinin işareti sınırlandırılmamıştır. u_0 değeri sıfırdan küçük/büyük olduğunda karar verme birimi ölçeğe göre artan/azalan getiri durumundayken, sıfır olduğunda ölçeğe göre sabit getiri durumunda olduğu Banker ve diğerleri (1984) tarafından belirtilmiştir. Her iki modelin de girdi yönlü olması nedeniyle ikinci kısıtların girdi miktarlarının ağırlıklı toplamının bir olduğunu varsayılmaktadır. Modelde bulunan değişkenler aşağıda tanımlanmıştır.

- x_{ij} = j. Karar verme biriminin i. girdi miktarı
- y_{rj} = j. Karar verme biriminin r. çıktı miktarı
- x_{i0} = 0. Karar verme biriminin i. girdi miktarı
- y_{r0} = 0. Karar verme biriminin r. çıktı miktarı
- u_r = 0. Karar verme biriminin r. çıktı ağırlığı
- v_i = 0. Karar verme biriminin i. girdi ağırlığı

BCC modeli sadece saf teknik etkinliği incelerken, CCR modelinde hem teknik etkinlik hem de ölçek etkinliğini incelenmektedir. BCC modeline göre teknik etkin olan bir karar verme birimi için ölçek etkinsizliği söz konusu ise CCR modeline göre o karar verme biriminin etkin olması mümkün olmamaktadır (Coelli, 1996: s.18). Ölçek etkinliği 1984 yılında BCC modeli ile birlikte Banker ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Toplam etkinliğin teknik etkinliğe oranı olarak ifade edilen ölçek etkinliği Eşitlik 3'te verilmiştir.

$$\text{Ölçek Etkinliği} = \frac{Q_{CCR}}{Q_{BCC}} \quad (3)$$

Çalışmada 1998-2003, 2004-2009, 2010-2014 dönemlerinde faaliyet göstermekte olan belirli bankaların VZA ile etkinlik düzeyi araştırılmıştır. Toplam mevduat, şube sayısı ve personel sayısı girdi olarak kullanılırken; toplam kredi miktarı çıktı olarak kullanılmıştır. Söz konusu veriler Türkiye Bankalar Birliğinin web sitesinden temin edilmiştir. Tüm yıllar için Aralık ayı verileri değerlendirmeye alınmıştır. Analiz dönemleri belirlenirken verinin sürekliliği göz önünde tutulmuş ve olabildiğince fazla sayıda banka örnekleme dâhil edilmiştir. Tablolarda etkinlik değerleri incelenen bankalardan banka 1, banka 2 ve banka 3 kamu bankaları iken, diğer bankalar özel bankalardır.

1990'lı yıllarda sektöre girişin kolaylaşması, tasarruf mevduatının tamamının sigorta kapsamına alınması, döviz cinsinden mevduat kabulünün sınırsız olması ve Hazine'ye bütçe açıklarını ticari bankalara borçlanarak finanse etme imkânının sağlanması bankacılık sektöründe krizlere sebebiyet vermiştir. Bankalar etkinliklerini kaybetmiş, 1997-2001 döneminde 19 banka fon bünyesine alınmıştır. Tablo 1'den elde edilen bulgular şunlardır:

- 1998 yılında CCR modeline göre sadece Banka 14 etkin iken, BCC modeline göre yirmi bir bankanın yedisi etkin bulunmuştur. Sadece Banka 14'ün ölçek etkinliğine sahip olduğu görülmektedir.
- 1999 yılında Banka 14 ve Banka 16 CCR modeline göre etkin iken; BCC modeline göre bu iki bankanın yanı sıra Banka 1, Banka 12 ve Banka 20 etkindir. Banka 14 ve Banka 16 ölçek etkinliğine de sahiptir.
- 2000 yılında aynı modellere göre aynı bankalar etkindir, ancak 1999 yılından farklı olarak BCC modeline göre Banka 7'de etkin hale gelmiştir.
- 2001 yılı "Güçlü Ekonomiye Geçiş" programının uygulanmaya başlandığı yıl olması açısından önemlidir. 2001 yılında CCR modeline göre beş banka (Banka 5, 7, 11, 14 ve 16) etkin bulunmuştur. BCC modeline göre ise yedi banka (CCR modeline göre etkin olan bankalar, Banka 13 ve Banka 17) etkindir. Beş banka ölçek etkinliğine de sahiptir. 2001 yılı ve sonrasında etkin bulunan banka sayısı önceki dönemlere göre artış göstermiştir. Bu durum yürütmeye konulan programın etkinlik üzerinde pozitif bir etki yarattığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer ilginç bir bulgu ise Temmuz 2001'de TMSF bünyesine devredilen Banka 17'nin BCC modeline göre etkin bulunmasıdır.

Tablo 1. 1998-2003 yılları arasında bankaların etkinlik değerleri

BANKALAR	1998			1999			2000			2001			2002			2003		
	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK
Banka 1	0.2535	1	20.2535	0.3147	1	0.3147	0.3201	1	0.3201	0.4383	0.5094	0.8604	0.2970	0.3070	0.9674	0.2900	0.3037	0.9549
Banka 2	0.2032	0.3660	0.5552	0.8880	0.2705	0.8880	0.1605	0.1948	0.8239	0.2455	0.2552	0.9620	0.1850	0.1972	0.9381	0.3416	0.3424	0.9977
Banka 3	0.4685	0.8492	0.5517	0.8259	0.6067	0.8259	0.6319	0.7489	0.8438	0.8146	0.8805	0.9252	0.6378	0.6470	0.9858	0.7552	0.7556	0.9995
Banka 4	0.4948	1	0.4948	0.7556	0.8125	0.7556	0.6101	0.9229	0.6611	0.5592	0.5777	0.9680	0.9678	1	0.9678	0.9907	1	0.9907
Banka 5	0.4224	0.7662	0.5513	0.8530	0.6707	0.8530	0.5776	0.6826	0.8462	1	1	1	0.9127	0.9678	0.9420	1	1	1
Banka 6	0.5197	1	0.5197	0.7485	0.6961	0.7485	0.5665	0.8777	0.6454	0.7547	0.8432	0.8950	0.7423	1	0.7423	0.7137	0.9213	0.7747
Banka 7	0.4961	0.9364	0.5298	0.8541	0.8025	0.8541	0.7167	1	0.7167	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 8	0.3520	0.5210	0.6756	0.9056	0.5118	0.9056	0.6504	0.7737	0.8406	0.9384	0.9412	0.9970	0.8423	0.8647	0.9741	1	1	1
Banka 9	0.3175	0.4075	0.7791	0.9377	0.3950	0.9377	0.4824	0.5459	0.8837	0.9330	0.9349	0.9980	0.7906	0.8891	0.8892	0.8832	0.8909	0.9914
Banka 10	0.4232	0.6313	0.6704	0.7903	0.4373	0.7903	0.3889	0.4759	0.8172	0.3361	0.3681	0.9131	0.3797	0.5013	0.7574	0.4386	0.4722	0.9288
Banka 11	0.7143	0.7656	0.9330	0.9193	0.5350	0.9193	0.6951	0.7195	0.9661	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 12	0.5442	0.6644	0.8191	0.9048	1	0.9048	0.4774	0.5056	0.9442	0.3322	0.8755	0.3794	0.7008	1	0.7008	0.9032	1	0.9032
Banka 13	0.5482	0.6030	0.9091	0.9360	0.7120	0.9360	0.8640	0.9577	0.9022	0.6201	1	0.6201	0.8090	1	0.8090	0.9623	1	0.9623
Banka 14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 15	0.3447	0.4539	0.7594	0.9522	0.5525	0.9522	0.6604	0.7466	0.8845	0.5767	0.8237	0.7001	0.5209	0.5777	0.9017	0.6897	0.6975	0.9888
Banka 16	0.7955	1	0.7955	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0.5954	0.6293	0.9461	0.8460	0.8493	0.9961
Banka 17	0.3244	0.7773	0.4173	0.8306	0.5909	0.8306	0.2583	0.4416	0.5849	0.7466	1	0.7466	1	1	1	0.5656	1	0.5656
Banka 18	0.3271	1	0.3271	0.6802	0.6263	0.6802	0.2858	0.2961	0.9652	0.5061	0.9764	0.5183	0.5879	0.8463	0.6947	0.6872	0.7232	0.9502
Banka 19	0.3849	0.5196	0.7408	0.9470	0.2926	0.9470	0.4802	0.5508	0.8718	0.8050	0.8194	0.9824	0.8680	0.9029	0.9613	0.9686	0.9720	0.9965
Banka 20	0.5490	1	0.5490	0.8949	1	0.8949	0.9783	1	0.9783	0.4563	0.4633	0.9849	0.4928	0.5008	0.9840	0.2950	0.2991	0.9863
Banka 21	0.4706	0.7806	0.6029	0.8992	0.6161	0.8992	0.8604	0.9824	0.8758	0.8877	0.8990	0.9874	1	1	1	1	1	1

2001 ve 2002 yılları Türk Bankacılık sektöründe birleşmelerin ön planda olduğu yıllar olarak tarihe geçmiştir. Bu yıllarda altı banka Banka 17 çatısı altında birleştirilmiştir.

- 2002 yılında Banka 17 varlık yönetim fonksiyonunu gerçekleştirmek üzere bir geçiş bankasına dönüştürülmüştür. Geçiş bankasına dönüştürülen Banka 17 2002 yılında tüm modellere göre etkindir. Bankacılık faaliyetlerinin azalması ve üzerindeki denetimin artması Banka 17'nin etkinlik değerlerini pozitif yönde etkilemiştir. Aynı yılda CCR/BCC modeline göre beş/dokuz banka etkin bulunmuştur. Beş banka (Banka 7, 11, 14, 17 ve 21) ölçek etkinliğine sahiptir. 2002 yılında sermaye yeterliliği rasyosunun negatif olması nedeniyle Banka 20 TMSF' ye devredilmiş, aynı yıl satış süreci başlayan banka 2004 yılında fiilen Banka 2'ye devredilmiştir. Banka 20'nin 2001 yılı itibariyle etkinlik skorlarının düşük olması tesadüf değildir.
- 2003 yılında altı/on banka CCR/BCC modeline göre etkin bulunmuştur. Altı banka ölçek etkinliğine de sahiptir. 2001 yılında uygulamaya konulan programın bankaların etkinlik değerlerini pozitif şekilde etkilediği Tablo 1'de görülebildiği gibi, yıllara göre etkin bulunan banka sayıları Ek 41'de verilmiştir.

Tablo 2'nin sonuçları verilmeden önce belirtilmelidir ki Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'teki sonuçlar ancak kendi içlerinde karşılaştırılabilir, tablolar arası etkinlik skorlarının karşılaştırılması tabloların örneklemlerindeki bankaların değişmesi nedeniyle sağlıklı olmayacaktır. Tablo 1'den farklı olarak Tablo 2'de Banka 20 (2004 yılında Banka 2 ile birleşmiş olması nedeniyle) ve Banka 21 (2005'te Banka 4 ile birleşmiş olması nedeniyle) yer almayacaktır. Tablo 2' den elde edilen bulgular maddeler halinde verilmiştir.

- 2004 yılına bakıldığında yurtiçinde ekonomik ve siyasal anlamda sağlanan istikrarın da etkisiyle bankacılık sektörü büyümeye devam etmiştir. Bu dönemde yurtiçi talepteki artış bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonun gelişmesine katkıda bulunmuştur (BDDK, 2004, s.33). 2004 yılında CCR modeline göre beş (Banka 5, 7, 8, 11, 13) banka etkin bulunurken, BCC modeline göre etkin banka sayısı dokuzdur (CCR modeline göre etkin olan bankalara ek olarak Banka 4, 12, 14, 17). Beş bankada ölçek etkinliğine sahiptir.
- Yeni Türk Lirası'nın kullanılmaya başlandığı 2005 yılında bankaların kredi portföyü 2000 yılından sonra ilk kez menkul kıymetler portföyünü aşmıştır. (Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2006, s.5) Etkinlik skorları incelendiğinde 2005 yılında CCR modeline göre altı, BCC modeline göre ise yedi banka etkin bulunmuştur.
- 2006 yılında CCR modeline göre dört banka etkin bulunurken, BCC modeline göre sekiz banka etkindir. Bu durum CCR modelindeki etkinsizliğin ölçek etkinsizliğinden kaynaklandığını göstermektedir.
- 2007 yılında beş/sekiz banka CCR/BCC modeline göre etkin bulunmuştur. 2006 yılında sadece BCC modeline göre etkin olan banka 5, 2007 yılında CCR modeline göre de etkinlik kazanmıştır. Banka 6, 2006 yılında BCC modeline göre etkinken, 2007 yılında etkinliğini kaybetmiştir.

Tablo 2. 2004-2009 yılları arasında bankaların etkinlik değerleri

BANKALAR	2004			2005			2006			2007			2008			2009		
	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK
Banka 1	0.3556	0.3562	0.9984	0.3489	0.3533	0.9874	0.3615	0.3622	0.9981	0.3779	0.3818	0.9898	0.4541	0.4547	0.9888	0.4859	0.5001	0.9717
Banka 2	0.3233	0.3250	0.9948	0.3451	0.3608	0.9564	0.4689	0.4714	0.9947	0.6165	0.6171	0.9990	0.6786	0.6860	0.9892	0.8423	0.8837	0.9531
Banka 3	0.9696	0.9713	0.9983	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 4	0.8911	1	0.8911	0.7532	0.7661	0.9832	0.7536	0.7780	0.9687	0.8643	0.9083	0.9515	0.9452	0.9542	0.9905	0.9307	1	0.9307
Banka 5	1	1	1	1	1	1	0.9925	1	0.9925	1	1	1	0.9465	0.9530	0.9932	0.8476	0.8817	0.9614
Banka 6	0.6732	0.7799	0.8632	0.6927	0.7775	0.8909	0.6991	1	0.6991	0.7134	0.7299	0.9774	0.7793	0.7881	0.9889	0.7257	0.8344	0.8698
Banka 7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 8	1	1	1	1	1	1	0.8063	0.9046	0.8913	0.9130	1	0.9130	0.9886	0.9966	0.9919	0.7846	0.8887	0.8828
Banka 9	0.7279	0.7404	0.9832	0.7645	0.8391	0.9110	0.7520	0.8033	0.9361	0.7991	0.8024	0.9959	0.7465	0.7473	0.9989	0.7998	0.8007	0.9989
Banka 10	0.5564	0.5750	0.9677	0.3691	0.3718	0.9926	0.4739	0.4818	0.9836	0.6591	0.6765	0.9743	0.6532	0.6728	0.9708	0.6277	0.6321	0.9930
Banka 11	1	1	1	1	1	1	0.5695	0.5804	0.9812	0.6129	0.6195	98.93	0.6528	0.6658	0.9804	0.8888	0.9095	0.9773
Banka 12	0.9370	1	0.9370	0.9139	0.9196	0.9938	1	1	1	1	1	1	0.8733	0.8866	0.9850	0.9346	0.9589	0.9747
Banka 13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0.9011	1	0.9011	1	1	1
Banka 14	0.9972	1	0.9972	0.9178	0.9642	0.9518	0.9874	1	0.9874	0.9955	1	0.9955	0.8596	0.8602	0.9993	0.8105	0.8110	0.9994
Banka 15	0.6275	0.6277	0.9997	0.7025	0.7348	0.9660	0.7517	0.7806	0.9630	0.9334	0.9584	0.9739	1	1	1	1	1	1
Banka 16	0.7928	0.8236	0.9626	0.7540	0.8487	0.8884	0.7567	0.8086	0.9358	0.8105	0.8219	0.9862	0.9224	0.9272	0.9949	0.9585	0.9608	0.9976
Banka 17	0.7853	1	0.7853	0.4260	1	0.4260	0.3903	1	0.3903	0.4210	1	0.4210	0.3934	1	0.3934	0.3519	1	0.3519
Banka 18	0.6466	0.6509	0.9934	0.5723	0.5732	99.84	0.6463	0.6509	0.9929	0.7176	0.7280	0.9857	0.7585	0.7666	0.9894	0.8282	0.8334	0.9938
Banka 19	0.8682	0.8749	0.9923	0.7824	0.7836	99.85	0.7792	0.7979	0.9765	0.7504	0.7848	0.9562	1	1	1	0.9828	0.9844	0.9984

* Banka 16 Temmuz 2008 itibarıyla farklı bir isimle yola devam etmektedir.

** Kasım 2005 itibarıyla Banka 19'un ismi satın alma nedeniyle değişmiştir.

*** TMSF'nin Aralık 2005'te aldığı karar ile Banka 17'nin ismi değişmiştir.

2007 yılında Amerikan Mortgage Piyasasında başlayan, 2008 yılı Eylül ayında Lehman Brothers'ın çöküşüyle küresel hale gelen kriz birçok ülkeye hızla yayılmıştır. Amerika ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkeyi etkileyen krizin Türkiye üzerindeki etkisi 2001 yılında bankacılık sektöründe gerçekleştirilen yapılandırma sayesinde sınırlı kalmıştır. Yapılandırma kapsamında sorunlu bankalar sistem dışına atılmış, bankaların sermaye yeterlilikleri güçlendirilmiştir. Bu sayede küresel krizin tüm dünyada etkili olduğu dönemde Türk Bankacılık Sektörü uluslararası rakiplerine göre daha iyi performans göstermiştir (Çağıl, 2008, s.63).

- 2008 yılında CCR modeline göre dört banka (Banka 3, 7, 15 ve 19) etkin iken, BCC modeline göre altı (CCR modeline göre etkin olan bankalar, Banka 13 ve 17) banka etkindir.
- 2009 yılında CCR/BCC modeline göre dört/altı banka etkin bulunmuştur. Sadece BCC modeline göre etkin bulunan Banka 4'ün CCR modeline göre etkinsizliği ölçek etkinsizliğinden kaynaklanmaktadır. 2004-2009 yıllarını kapsayan dönemde Banka 7 tüm yıllarda etkindir. Geçiş bankası olarak yapılandırılan Banka 17, BCC modeline göre tüm yıllarda etkindir.

Banka 19'un hisselerinin çok büyük bir kısmı 2005 yılında yabancı bir banka tarafından satın alınmıştır ve bankanın ismi değişmiştir. 2011 yılında da bu banka Banka 9 ile birleşmiştir. Bu nedenle Tablo 2'den farklı olarak Tablo 3'te Banka 19 yer almayacaktır.

2010-2014 yılları arasında bankacılık sektöründe meydana gelen başlıca gelişmeler ve Tablo 3'den elde edilen genel bulgular maddeler halinde verilmiştir:

- 2010 yılında bankacılık sektöründe finansal sağlamlık göstergelerinin genelinde olumlu bir seyir söz konusudur. Sermaye yeterliliğinin yüksek olması bankacılık sektörünü finansal dalgalanmalara karşı güçlü kılmaktadır (BDDK, 2010, s.iv). Bu yılda CCR modeline göre üç banka etkinken (Banka 3, 7, 13), BCC modeline göre bu sayı yedidir. Sadece üç banka ölçek etkinliğine sahiptir.
- 2011 yılında Banka 4, 7, 13 ve 16 hem CCR modeline göre hem de BCC modeline göre etkindir. Banka 6 ve 17 ise sadece BCC modeline göre etkindir. Bu iki bankanın CCR modeline göre etkin olmaması ölçek etkinsizliğinden kaynaklanmaktadır. Her iki modele göre etkin çıkan Banka 4, 2011 yılında Türkiye'nin en yüksek öz sermaye karlılığı sağlayan birkaç bankasından biri olmuştur.
- Türk Bankalar Birliğinin raporuna göre 2012 yılında ekonomik aktivitenin daha yavaş bir hızda artması bankacılık sektörünün büyüme hızını sınırlandırmıştır. Bu dönemde kredi hacmindeki büyüme hissedilir ölçüde yavaşlamıştır, ancak takipteki kredilerdeki artış sınırlı kalmıştır. 2012 yılında CCR/BCC modeline göre beş/yedi banka etkin bulunmuştur. Beş banka ölçek etkinliğine de sahiptir. CCR modeline göre etkin olmayan Banka 6 ve Banka 17'nin etkinsizliği ölçek etkinsizliğinden ileri gelmektedir.
- CCR modeline göre beş, BCC modeline göre yedi bankanın etkin bulunduğu 2013 yılında banka 4 etkinliğini kaybetmiş; Banka 11 ise etkinlik kazanmıştır.
- 2014 yılında, 2013'e göre etkin banka sayısında çok değişiklik olmamıştır. Sadece Banka 4 BCC modeline göre etkinlik kazanmıştır. Bu dönemde incelenen tüm yıllar için Banka 13 etkin bulunmuştur.

Tablo 3. 2010-2014 yılları arasında bankaların etkinlik değerleri

BANKALAR	2010			2011			2012			2013			2014		
	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK	CCR	BCC	ÖLÇEK
Banka 1	0.6246	0.6432	0.9711	0.6146	0.6147	0.9999	0.5784	0.5797	0.9978	0.7058	0.7061	0.9996	0.8050	0.8710	0.9242
Banka 2	0.8633	0.870	0.9915	0.8423	0.8436	0.9985	0.8269	0.8306	0.9956	0.8530	0.8532	0.9998	0.8642	0.8685	0.9951
Banka 3	1	1	1	0.9442	0.9461	0.9979	0.9574	0.9593	0.9981	0.9427	0.9430	0.9997	0.9662	0.9877	0.9782
Banka 4	0.9825	1	0.9825	1	1	1	1	1	1	0.9885	0.9886	0.9999	0.9864	1	0.9864
Banka 5	0.8520	0.869	0.9799	0.9207	9213	0.9994	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 6	0.7729	0.8122	0.9516	0.9008	1	0.9008	0.9221	1	0.9221	0.9639	1	0.9639	0.9522	1	0.9522
Banka 7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 8	0.7950	0.9504	0.8365	0.8634	0.9091	0.9497	0.8732	0.9418	0.9272	0.8104	0.8939	0.9066	0.8242	0.9263	0.8897
Banka 9	0.7368	0.8258	0.8923	0.8925	0.9492	0.9402	0.8150	0.8578	0.9501	0.8415	0.8737	0.9632	0.8146	0.8781	0.9277
Banka 10	0.6846	0.7516	0.9108	0.7432	0.7443	0.9985	0.7615	0.7631	0.9979	0.7575	0.7655	0.9895	0.7360	0.7377	0.9976
Banka 11	0.8244	0.8495	0.9705	0.7893	0.8149	0.9686	0.8203	0.8460	0.9696	1	1	1	1	1	1
Banka 12	0.7860	0.8094	0.9711	0.8482	0.8848	0.9586	0.7807	0.8660	0.9015	0.8146	0.8758	0.9301	0.7596	0.7926	0.9583
Banka 13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 14	0.6797	0.7093	0.9583	0.8076	0.8156	0.9902	0.8314	0.8315	0.9999	0.7830	0.7833	0.9996	0.7007	0.7035	0.9961
Banka 15	0.8792	1	0.8792	0.8379	0.9230	0.9078	0.8087	0.8703	0.9292	0.7603	0.8539	0.8903	0.6866	0.7557	0.9085
Banka 16	0.9824	1	0.9824	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Banka 17	0.850	1	0.085	0.0706	1	0.0706	0.1187	1	0.1187	0.0805	1	0.0805	0.0809	1	0.0809
Banka 18	0.8636	0.8642	0.9993	0.7950	0.7987	0.9954	0.8156	0.8175	0.9976	0.7148	0.7168	0.9973	0.6714	0.6798	0.9876

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında 1998-2003, 2004-2009, 2010-2014 yıllarını içeren üç alt dönem için Türk ticari bankalarının etkinlikleri incelenmiştir. Analiz edilen dönem yaşanan kriz ardından yapılandırma programının uygulamaya konulduğu 2001 yılını ve tüm dünyayı etkileyen küresel krizin gerçekleştiği 2008 yılını içine almaktadır. İncelenen yıllar boyunca örneklemedeki tüm bankalar için CCR modeli ve BCC modeli uygulanmış, ölçek etkinliği hesaplanmıştır. Etkin bulunan kamu ve özel banka sayısının yıl bazında raporlandığı Ek 41’de görülebileceği gibi tek bir kamu bankası 2005-2010 yılları arasında CCR ve BCC modellerine göre etkindir. Her iki modele göre etkin olan özel banka sayısı ise 1998 yılında 1 iken, sonraki yıllarda artmıştır. Araştırmanın bulguları 2001 yılında uygulanmaya başlanan yapılandırma programı sonrasında etkin olan banka sayısının arttığını göstermiştir. Ayrıca her dönem için örneklemedeki bankaların etkinlik değerlerinin ortalamalarının yıl bazında raporlandığı Ek 42’de de görülebileceği gibi 1998-1999 yıllarında oldukça düşük olan etkinlik ortalamaları 2001 yılı sonrasında artış göstermiştir. Bu durum yapılandırma programının amaçladığı gibi sektördeki etkinliği arttırdığı şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışmada 1998-2003, 2004-2009, 2010-2014 yıllarını içeren üç alt dönemde CCR ve BCC modellerine göre etkin olmayan bankaların etkin hale gelebilmeleri için “Potansiyel İyileştirme” yapılmış ve oranlar Ekler bölümünde raporlanmıştır. İncelenen dönemin uzun olması ve iki modelin kullanılmış olması nedeniyle 1998, 2004 ve 2014 yılları seçilerek bu yıllarda faaliyet gösteren üç kamu bankası (Banka 1, Banka 2, Banka 3), üç özel sermayeli banka (Banka 5, Banka 6, Banka 7) için önerilerde bulunulmuştur. Diğer yıllar için potansiyel iyileştirme oranları eklerde mevcuttur.

1998 yılında CCR modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Banka 1 toplam mevduatını yüzde 74,652067, şube sayısını yüzde 97,727525, personel sayısını yüzde 96,235707 ve toplam kredisini yüzde 0,000107 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 79,675956, şube sayısını yüzde 98,499938, personel sayısını yüzde 96,106577 oranında azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,000384 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 53,145312, şube sayısını yüzde 95,729021, personel sayısını yüzde 92,841477 ve toplam kredisini yüzde 0,000146 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 5 toplam mevduatını yüzde 57,755204, şube sayısını yüzde 97,262388, personel sayısını yüzde 91,282275 ve toplam kredisini yüzde 0,000121 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 6 toplam mevduatını yüzde 48,029153, şube sayısını yüzde 97,688604, personel sayısını yüzde 93,860076 ve toplam kredisini yüzde 0,000165 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 7 toplam mevduatını yüzde 50,394810, şube sayısını yüzde 93,103274, personel sayısını yüzde 86,391042 ve toplam kredisini yüzde 0,000033 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.

1998 yılında BCC modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Belirlenen dönemde BCC modeline göre Banka 1 ve Banka 6 etkin olması nedeniyle potansiyel iyileştirme yapılmamıştır.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 63,400879, şube sayısını yüzde 84,397910, personel sayısını yüzde 73,667461 oranında azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,002841 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 15,077219, şube sayısını yüzde 54,990445, personel sayısını yüzde 50,981115 oranında azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,000111 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 5 toplam mevduatını yüzde 23,385599, şube sayısını yüzde 71,113321, personel sayısını yüzde 40,233197 ve toplam kredisini yüzde 0,002457 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 7 toplam mevduatını yüzde 9,862420, şube sayısını yüzde 26,943717, personel sayısını yüzde 6,356872 ve toplam kredisini yüzde 0,000644 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.

2004 yılında CCR modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Belirlenen dönemde CCR modeline göre Banka 5 ve Banka 7'nin etkin olması nedeniyle potansiyel iyileştirme yapılmamıştır.
- Banka 1 toplam mevduatını yüzde 68,171890, şube sayısını yüzde 64,432635, personel sayısını yüzde 64,432435 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,011498 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 67,665101, şube sayısını yüzde 70,783281, personel sayısını yüzde 67,665380 oranında azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,008114 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 24,027899, şube sayısını yüzde 3,052061, personel sayısını yüzde 3,050166 ve toplam kredisini yüzde 0,006562 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 6 toplam mevduatını yüzde 32,680175, şube sayısını yüzde 34,696303, personel sayısını yüzde 32,679500 ve toplam kredisini yüzde 0,003978 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.

2004 yılında BCC modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Belirlenen dönemde BCC modeline göre Banka 5 ve Banka 7'nin etkin olması nedeniyle potansiyel iyileştirme yapılmamıştır.
- Banka 1 toplam mevduatını yüzde 68,370765, şube sayısını yüzde 64,381449, personel sayısını yüzde 64,381579 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,002581 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 67,503392, şube sayısını yüzde 70,326775, personel sayısını yüzde 67,503830 ve toplam kredisini yüzde 0,010123 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.

- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 24,536719, şube sayısını yüzde 2,865946, personel sayısını yüzde 2,866274 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,005035 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 6 toplam mevduatını yüzde 22,008947, şube sayısını yüzde 29,406808, personel sayısını yüzde 35,01174 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,000747 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.

2014 yılında CCR modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Belirlenen dönemde CCR modeline göre Banka 5 ve Banka 7'nin etkin olması nedeniyle potansiyel iyileştirme yapılmamıştır.
- Banka 1 toplam mevduatını yüzde 19,496313, şube sayısını yüzde 32,630439, personel sayısını yüzde 19,496305 ve toplam kredisini yüzde 0,000013 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 13,584023, şube sayısını yüzde 13,583867, personel sayısını yüzde 15,756790 ve toplam kredisini yüzde 0,006211 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 3,377186, şube sayısını yüzde 3,377783, personel sayısını yüzde 3,377111 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,004711 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 6 toplam mevduatını yüzde 4,775220, şube sayısını yüzde 4,775184, personel sayısını yüzde 4,775365 ve toplam kredisini yüzde 0,000131 oranında azaltması halinde etkin hale gelecektir.

2014 yılında BCC modeline göre etkin olmayan bankaların etkin olabilmeleri için yapılan öneriler

- Belirlenen dönemde BCC modeline göre Banka 5, Banka 6 ve Banka 7'nin etkin olması nedeniyle potansiyel iyileştirme yapılmamıştır.
- Banka 1 toplam mevduatını yüzde 19,004287, şube sayısını yüzde 30,483439, personel sayısını yüzde 12,895798 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,000730 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 2 toplam mevduatını yüzde 13,147819, şube sayısını yüzde 13,147967, personel sayısını yüzde 14,159446 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,002978 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.
- Banka 3 toplam mevduatını yüzde 1,224098, şube sayısını yüzde 4,276036, personel sayısını yüzde 1,224899 azaltması, toplam kredisini ise yüzde 0,004956 oranında arttırması halinde etkin hale gelecektir.

İleride yapılacak çalışmalarda aynı dönem için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankalar için etkinlik analizi yapılabilir. Bu şekilde 2008 krizinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankaların etkinlikleri üzerindeki etkisini karşılaştırmalı olarak incelemek mümkün olacaktır.

EKLER**Ek 1: 1998 Yılı Veri Seti¹**

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT (Milyon)	ŞUBE SAYISI (Adet)	PERSONEL SAYISI (Adet)	TOPLAM KREDİ (Milyon)
Banka 1	4.756.456	1.285	36.460	1.719.608
Banka 2	2.450.073	804	14.559	710.216
Banka 3	1.268.318	337	9.450	847.588
Banka 4	1.717.068	426	9.667	1.211.798
Banka 5	1.434.126	536	7.911	864.100
Banka 6	1.538.801	838	14.827	1.140.633
Banka 7	1.297.323	226	5.383	917.864
Banka 8	260.524	65	1.536	130.801
Banka 9	192.517	36	1.275	87.187
Banka 10	223.233	209	3.188	134.757
Banka 11	62.980	7	454	64.164
Banka 12	101.565	26	955	78.833
Banka 13	85.051	26	654	66.499
Banka 14	41.288	1	47	58.888
Banka 15	65.473	29	584	32.188
Banka 16	30.308	9	362	34.387
Banka 17	28.429	17	387	13.152
Banka 18	20.701	14	213	9.659
Banka 19	179.019	60	1.384	98.281
Banka 20	1.271.750	180	5.494	995.810
Banka 21	357.319	67	2.362	239.840

Ek 2: 2014 Yılı Veri Seti

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT (Milyon)	ŞUBE SAYISI (Adet)	PERSONEL SAYISI (Adet)	TOPLAM KREDİ (Milyon)
Banka 1	153.255	1.707	23.617	141.915
Banka 2	103.708	900	17.314	101.767
Banka 3	91.757	893	14.920	104.584
Banka 4	105.120	1.003	17.457	121.993
Banka 5	113.373	991	16.305	125.978
Banka 6	133.551	1.358	24.308	155.874
Banka 7	120.308	1.002	19.036	134.058
Banka 8	42.075	658	12.830	50.246
Banka 9	39.439	551	10.142	45.392
Banka 10	13.539	312	4.460	14.633
Banka 11	4.640	8	469	2.414
Banka 12	2.509	44	852	2.799
Banka 13	5.675	73	1.231	7.882
Banka 14	19.040	298	5.659	19.334
Banka 15	43.101	716	13.189	43.096
Banka 16	19.098	316	6.156	28.046
Banka 17	24	1	227	3
Banka 18	6.512	108	1.761	6.249

¹ Çalışmada kullanılan veri seti Türkiye Bankalar Birliği internet sitesinden temin edilmiştir. Daha detaylı bilgi için araştırmacılar ile iletişime geçilebilir.

Ek 3: 1998 yılı için CCR modeli EMS program çıktısı

C:\Users\ASUS\Desktop\sonuclar\veri seti\DATA 98.xls_CR5_RAD_IN											
	DMU	Score	TOPLAM MEVDUAT (I)\(V)	ŞUBE SAYISI (I)\(V)	PERSONEL SAYISI (I)\(V)	TOPLAM KREDİ (O)\(V)	Benchmarks	{S} TOPLAM MEVDUAT (I)	{S} ŞUBE SAYISI (I)	{S} PERSONEL SAYISI (I)	{S} TOPLAM KREDİ (O)
1	Banka 1	25,35%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (29,2013)	0,0038	296,5199	7869,4033	0,0948
2	Banka 2	20,32%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (12,0605)	0,0002	151,3442	2392,1249	0,0002
3	Banka 3	46,85%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (14,3932)	0,0025	143,5073	3751,2917	0,0387
4	Banka 4	49,48%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (20,5780)	0,0030	190,2117	3816,1759	0,0002
5	Banka 5	42,24%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (14,6736)	0,0057	211,7587	2652,3291	0,0469
6	Banka 6	51,97%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (19,3695)	0,0019	416,1469	6795,3622	0,0338
7	Banka 7	49,61%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (15,5866)	0,0000	96,5212	1937,6778	0,0000
8	Banka 8	35,20%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (2,2212)	0,0003	20,6597	436,2984	0,0000
9	Banka 9	31,75%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (1,4806)	0,0000	9,9504	335,2599	0,0000
10	Banka 10	42,32%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (2,2884)	0,0000	86,1695	1241,7463	0,0000
11	Banka 11	71,43%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (1,0896)	0,0000	3,9106	273,0851	0,0000
12	Banka 12	54,42%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (1,3387)	0,0005	12,8106	456,7952	0,0055
13	Banka 13	54,82%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (1,1292)	0,0000	13,1237	305,4431	0,0000
14	Banka 14	100,00%	0,0000	0,3163	0,6837	1,0000	20				
15	Banka 15	34,47%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,5466)	0,0000	9,4494	175,6090	0,0001
16	Banka 16	79,55%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,5839)	0,0000	6,5755	260,5218	0,0001
17	Banka 17	32,44%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,2233)	0,0000	5,2908	115,0304	0,0000
18	Banka 18	32,71%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,1640)	0,0000	4,4160	61,9724	0,0010
19	Banka 19	38,49%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (1,6689)	0,0001	21,4261	454,2851	0,0002
20	Banka 20	54,90%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (16,9102)	0,0001	81,9096	2221,4209	0,0000
21	Banka 21	47,06%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (4,0728)	0,0001	27,4582	920,1620	0,0000

Ek 4: 1998 yılı için BCC modeli EMS program çıktısı

C:\Users\ASUS\Desktop\sonuclar\veri seti\DATA 98.xls_VRS_RAD_IN											
	DMU	Score	TOPLAM MEVDUAT (I)\(V)	ŞUBE SAYISI (I)\(V)	PERSONEL SAYISI (I)\(V)	TOPLAM KREDİ (O)\(V)	Benchmarks	{S} TOPLAM MEVDUAT (I)	{S} ŞUBE SAYISI (I)	{S} PERSONEL SAYISI (I)	{S} TOPLAM KREDİ (O)
1	Banka 1	100,00%	0,9923	0,0009	0,0067	1,0000		0			
2	Banka 2	36,60%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,3048) 20 (0,6952)	0,0006	168,8112	1494,6696	0,0008
3	Banka 3	84,92%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,1582) 20 (0,8418)	0,0004	134,5074	3392,9143	0,0005
4	Banka 4	100,00%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000		0			
5	Banka 5	76,62%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,1406) 20 (0,8594)	0,0016	255,8269	1332,8432	0,0012
6	Banka 6	100,00%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000		0			
7	Banka 7	93,64%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000	14 (0,0832) 20 (0,9168)	45478,8002	46,5266	0,0000	0,0000
8	Banka 8	52,10%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9232) 20 (0,0768)	0,0000	19,1256	335,1651	0,0000
9	Banka 9	40,75%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9698) 20 (0,0302)	0,0000	8,2639	308,0565	0,0000
10	Banka 10	63,13%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9190) 20 (0,0810)	0,0000	116,4468	1524,5028	0,0000
11	Banka 11	76,56%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9944) 20 (0,0056)	0,0000	3,3512	269,9056	0,0000
12	Banka 12	66,44%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9787) 20 (0,0213)	0,0000	12,4644	471,5665	0,0000
13	Banka 13	60,30%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9919) 20 (0,0081)	0,0000	13,2232	303,0968	0,0000
14	Banka 14	100,00%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000		14			
15	Banka 15	45,39%	0,9726	0,0000	0,0274	1,0000	14 (0,1809) 16 (0,5510) 18 (0,2681)	0,0000	4,2693	0,0000	0,0000
16	Banka 16	100,00%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000		2			
17	Banka 17	77,73%	0,7771	0,2229	0,0000	1,0000	14 (0,0264) 16 (0,0887) 18 (0,8849)	0,0000	0,0000	78,9572	0,0000
18	Banka 18	100,00%	0,7199	0,0000	0,2801	1,0000		2			
19	Banka 19	51,96%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,9580) 20 (0,0420)	0,0000	22,6515	443,1426	0,0000
20	Banka 20	100,00%	0,0000	1,0000	0,0000	1,0000		12			
21	Banka 21	78,06%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	14 (0,8069) 20 (0,1931)	0,0000	16,7309	744,8362	0,0000

Ek 5: 2014 yılı için CCR modeli EMS program çıktısı

C:\Users\ASUS\Desktop\sonuçlar\veri seti\DATA 14.xls_CRS_RAD_IN												
	DMU	Score	TOPLAM MEVDUAT (I)\V	ŞUBE SAYISI (I)\V	PERSONEL SAYISI (I)\V	TOPLAM KREDİ (O)\V	Benchmarks	{S} TOPLAM MEVDUAT (I)	{S} ŞUBE SAYISI (I)	{S} PERSONEL SAYISI (I)	{S} TOPLAM KREDİ (O)	
1	Banka 1	80,50%	0,4909	0,0000	0,5091	1,0000	5 (0,9351) 13 (3,0591)	0,0012	224,1997	0,0001	0,0000	
2	Banka 2	86,42%	0,5371	0,4629	0,0000	1,0000	7 (0,6875) 13 (1,2174)	0,0000	0,0000	376,2324	0,0001	
3	Banka 3	96,62%	0,4562	0,3478	0,1960	1,0000	5 (0,5460) 7 (0,0411) 13 (3,8434)	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
4	Banka 4	98,64%	0,4574	0,3419	0,2008	1,0000	5 (0,3638) 7 (0,3196) 13 (4,2255)	0,0001	0,0000	0,0000	0,0000	
5	Banka 5	100,00%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000		4				
6	Banka 6	95,22%	0,4391	0,3498	0,2112	1,0000	5 (0,0014) 7 (0,6270) 13 (9,0892)	0,0024	0,0001	0,0024	0,0008	
7	Banka 7	100,00%	0,3484	0,6516	0,0000	1,0000		4				
8	Banka 8	82,42%	0,7667	0,2333	0,0000	1,0000	13 (1,5058) 16 (1,3684)	0,0000	0,0000	297,2394	0,0001	
9	Banka 9	81,46%	0,7863	0,2137	0,0000	1,0000	13 (3,9584) 16 (0,5060)	0,0000	0,0000	274,2189	0,0000	
10	Banka 10	73,60%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	16 (0,5218)	0,0000	64,7545	70,5916	0,0000	
11	Banka 11	100,00%	0,0000	1,0000	0,0000	1,0000		0				
12	Banka 12	75,96%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	16 (0,0998)	0,0000	1,8872	32,8412	0,0000	
13	Banka 13	100,00%	0,6609	0,0000	0,3391	1,0000		10				
14	Banka 14	70,07%	0,7666	0,2334	0,0000	1,0000	13 (0,5716) 16 (0,5287)	0,0000	0,0000	6,6961	0,0000	
15	Banka 15	68,66%	0,8413	0,0000	0,1587	1,0000	13 (0,8082) 16 (1,3095)	0,0001	18,8384	0,0004	0,0000	
16	Banka 16	100,00%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000		8				
17	Banka 17	8,09%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	16 (0,0001)	0,0000	0,0486	17,7440	0,0000	
18	Banka 18	67,14%	0,8571	0,0000	0,1429	1,0000	13 (0,3793) 16 (0,1162)	0,0000	8,0977	0,0000	0,0000	

Ek 6: 2014 yılı için BCC modeli EMS program çıktısı

C:\Users\ASUS\Desktop\sonuçlar\veri seti\DATA 14.xls_VRS_RAD_IN												
	DMU	Score	TOPLAM MEVDUA (I)\V	ŞUBE SAYISI (I)\V	PERSONEL SAYISI (I)\V	TOPLAM KREDİ (O)\V	Benchmarks	{S} TOPLAM MEVDUA (I)	{S} ŞUBE SAYISI (I)	{S} PERSONEL SAYISI (I)	{S} TOPLAM KREDİ (O)	
1	Banka 1	87,10%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000	5 (0,4669) 6 (0,5331)	360,4818	300,2137	0,0003	0,0001	
2	Banka 2	86,85%	0,6899	0,3101	0,0000	1,0000	7 (0,7147) 13 (0,1013) 16 (0,1840)	0,0000	0,0000	175,1264	0,0000	
3	Banka 3	98,77%	0,6886	0,0000	0,3114	1,0000	4 (0,7000) 5 (0,1425) 13 (0,1575)	0,0005	27,2477	0,0000	0,0002	
4	Banka 4	100,00%	0,7214	0,1596	0,1189	1,0000		2				
5	Banka 5	100,00%	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000		2				
6	Banka 6	100,00%	0,0287	0,9535	0,0179	1,0000		4				
7	Banka 7	100,00%	0,0000	1,0000	0,0000	1,0000		1				
8	Banka 8	92,63%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	6 (0,1737) 16 (0,8263)	0,0000	112,5625	2576,3963	0,0000	
9	Banka 9	87,81%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	6 (0,1357) 16 (0,8643)	0,0000	26,4072	285,9782	0,0000	
10	Banka 10	73,77%	0,8732	0,0000	0,1268	1,0000	13 (0,0451) 16 (0,5090) 17 (0,4459)	0,0000	65,5838	0,0000	0,0000	
11	Banka 11	100,00%	0,0000	1,0000	0,0000	1,0000		0				
12	Banka 12	79,26%	0,8698	0,0000	0,1302	1,0000	13 (0,2157) 16 (0,0391) 17 (0,7452)	0,0000	6,0317	0,0000	0,0000	
13	Banka 13	100,00%	0,6408	0,0000	0,3592	1,0000		6				
14	Banka 14	70,35%	0,6253	0,0000	0,3747	1,0000	4 (0,0041) 13 (0,4510) 16 (0,5449)	0,0000	0,4255	0,0000	0,0000	
15	Banka 15	75,57%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000	6 (0,1177) 16 (0,8823)	0,0000	102,4322	674,3750	0,0000	
16	Banka 16	100,00%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000		8				
17	Banka 17	100,00%	1,0000	0,0000	0,0000	1,0000		3				
18	Banka 18	67,98%	0,8935	0,0000	0,1065	1,0000	13 (0,5294) 16 (0,0740) 17 (0,3966)	0,0000	10,9989	0,0000	0,0000	

Ek 7: 1998 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-74,652067	-97,727525	-96,235707	-0,000107
Banka 2	-79,675956	-98,499938	-96,106577	0,000384
Banka 3	-53,145312	-95,729021	-92,841477	-0,000146
Banka 4	-50,518881	-95,169484	-89,995179	-0,000061
Banka 5	-57,755204	-97,262388	-91,282275	-0,000121
Banka 6	-48,029153	-97,688604	-93,860076	-0,000165
Banka 7	-50,394810	-93,103274	-86,391042	-0,000033
Banka 8	-64,798289	-96,582769	-93,203359	0,000784
Banka 9	-68,246434	-95,887222	-94,542102	0,002951
Banka 10	-57,674959	-98,905072	-96,626261	0,001706
Banka 11	-28,568744	-84,434286	-88,720000	0,000569
Banka 12	-45,579436	-94,851154	-93,411634	0,000464
Banka 13	-45,182997	-95,656923	-91,884954	-0,004016
Banka 15	-65,530798	-98,115172	-95,600993	0,000562
Banka 16	-20,456437	-93,512222	-92,418978	-0,006679
Banka 17	-67,569699	-98,686471	-97,288088	-0,017561
Banka 18	-67,290314	-98,828571	-96,381221	-0,014163
Banka 19	-61,509369	-97,218500	-94,332493	-0,002866
Banka 20	-45,100190	-90,605444	-85,533684	-0,000215
Banka 21	-52,939036	-93,921194	-91,895783	-0,000398

Ek 8: 1998 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 2	-63,400879	-84,397910	-73,667461	0,002841
Banka 3	-15,077219	-54,990445	-50,981115	0,000111
Banka 5	-23,385599	-71,113321	-40,233197	-0,002457
Banka 7	-9,862420	-26,943717	-6,356872	-0,000644
Banka 8	-47,879089	-77,312000	-69,705104	0,032576
Banka 9	-59,251416	-82,206111	-83,411812	-0,004537
Banka 10	-36,857265	-92,584211	-84,686104	0,016090
Banka 11	-23,501767	-71,394286	-82,928811	-0,045566
Banka 12	-33,543208	-81,489615	-82,929728	0,014510
Banka 13	-39,736461	-90,577308	-86,067171	-0,032981
Banka 15	-54,609312	-69,333448	-54,611370	0,005139
Banka 17	-22,274305	-22,274706	-42,678579	0,000146
Banka 19	-48,068415	-85,803333	-80,074133	-0,043015
Banka 21	-21,949235	-46,918060	-53,479437	-0,013493

Ek 9: 1999 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-68,525436	-74,337502	-68,525445	-0,000065
Banka 2	-75,976673	-88,070617	-75,976819	0,000085
Banka 3	-49,892403	-61,803794	-49,892624	0,000152
Banka 4	-38,608293	-60,651439	-38,608115	0,000017
Banka 5	-42,786660	-76,818084	-42,786613	-0,000010
Banka 6	-69,701764	-98,646651	-95,798579	-56,939756
Banka 7	-31,455105	-58,678291	-31,455267	0,000051
Banka 8	-53,653280	-74,956226	-53,652558	-0,000016
Banka 9	-62,955065	-67,593478	-62,955630	0,002079
Banka 10	-65,437334	-83,195078	-65,438388	0,002936
Banka 11	-50,822130	-50,823000	-73,102813	-0,007401
Banka 12	-9,522965	-9,524286	-14,353676	-0,000817
Banka 13	-33,359912	-52,924231	-33,360782	0,000095
Banka 15	-47,388979	-68,357879	-47,389398	-0,002343
Banka 17	-50,922870	-74,610000	-50,920763	-0,003234
Banka 18	-57,397041	-81,805217	-57,396854	-0,001914
Banka 19	-72,290944	-84,671429	-72,291703	-0,000352
Banka 20	-10,512504	-30,563553	-10,512294	-0,000055
Banka 21	-44,597661	-53,795185	-44,597383	0,000300

Ek 10: 1999 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 2	-72,949958	-83,989222	-74,044158	-0,001376
Banka 3	-39,330078	-62,820971	-59,039008	0,004066
Banka 4	-18,749606	-38,373457	-23,623031	0,000424
Banka 5	-32,933618	-74,244268	-47,994022	-0,000085
Banka 6	-30,388896	-79,716416	-68,161847	0,004448
Banka 7	-24,203493	-37,095556	-19,751974	-0,000672
Banka 8	-48,837991	-69,275094	-48,831129	-0,028660
Banka 9	-60,479364	-62,105000	-60,487423	0,036678
Banka 10	-56,265404	-85,430933	-67,849756	0,013129
Banka 11	-46,501626	-46,495000	-70,736156	8,779715
Banka 13	-28,794029	-41,734615	-28,792743	0,012629
Banka 15	-44,784551	-63,562424	-44,776891	-0,048546
Banka 17	-40,913434	-69,431852	-40,911299	20,391190
Banka 18	-37,367531	-73,250435	-37,365955	47,012157
Banka 19	-70,755569	-82,457619	-70,750645	-0,031787
Banka 21	-38,384719	-40,566173	-38,387288	0,009334

Ek 11: 2000 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-67,988196	-67,988173	-72,673767	-0,000023
Banka 2	-83,951475	-85,244374	-83,951481	-0,000199
Banka 3	-36,807992	-36,808056	-49,014931	-0,000301
Banka 4	-38,987296	-38,987318	-44,991613	0,000054
Banka 5	-42,237476	-62,286795	-42,237351	0,000126
Banka 6	-43,352400	-60,758978	-43,352365	-0,000208
Banka 7	-28,327223	-28,864436	-28,327441	-0,000096
Banka 8	-34,963143	-45,307706	-34,963158	-0,000958
Banka 9	-51,755381	-53,696481	-51,755317	0,002012
Banka 10	-61,110001	-78,414780	-61,110096	0,000501
Banka 11	-30,491391	-30,493571	-79,940212	-0,004354
Banka 12	-52,264592	-52,265357	-73,251772	-0,002428
Banka 13	-13,597338	-13,597778	-28,272033	-0,001480
Banka 15	-33,965016	-51,079149	-33,964540	-0,000663
Banka 17	-74,172310	-80,730370	-74,171152	-0,002058
Banka 18	-71,417782	-78,166304	-71,417817	-0,003983
Banka 19	-51,979376	-70,998020	-51,979912	-0,001073
Banka 20	-12,732735	-2,170203	-47,639506	-0,000076
Banka 21	-13,957044	-13,956818	-45,313423	-0,000109

Ek 12: 2000 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 2	-80,524378	-86,087621	-80,524253	0,000310
Banka 3	-25,107177	-48,068652	-43,311073	0,004730
Banka 4	-7,719609	-23,147482	-9,037164	-0,002213
Banka 5	-31,736714	-68,464178	-33,041754	-0,002440
Banka 6	-12,232547	-63,932268	-45,176193	-0,001004
Banka 8	-22,633767	-57,303211	-40,025534	-0,002406
Banka 9	-45,392413	-57,931481	-48,543711	0,042227
Banka 10	-52,406517	-85,203571	-72,874922	0,007149
Banka 11	-28,069198	-28,067857	-74,281060	-0,023505
Banka 12	-49,468658	-49,458929	-63,299380	-0,053788
Banka 13	-4,263465	-12,855556	-4,254417	-0,027480
Banka 15	-25,343622	-56,479787	-33,819184	-0,005499
Banka 17	-55,841834	-67,055556	-55,842798	70,967569
Banka 18	-70,411670	-78,856522	-70,410216	-0,076073
Banka 19	-44,941108	-74,619307	-50,578020	-0,029011
Banka 21	-1,763949	-13,288636	-8,034764	-0,008312

Ek 13: 2001 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-56,170090	-78,467793	-56,170063	-0,000233
Banka 2	-75,456723	-91,145284	-75,455336	-0,009811
Banka 3	-18,540606	-26,988012	-18,541619	0,003990
Banka 4	-44,079772	-44,080144	-44,080044	0,002379
Banka 6	-24,525246	-64,679370	-24,525905	0,002046
Banka 8	-6,155225	-6,152222	-6,154184	0,003833
Banka 9	-6,710264	-28,132593	-6,706371	-0,007785
Banka 10	-66,384810	-89,908736	-66,384679	0,004903
Banka 12	-66,772087	-66,780000	-66,774684	0,002868
Banka 13	-37,967053	-37,952222	-37,968409	0,042275
Banka 15	-42,383655	-42,386909	-42,380717	-0,091260
Banka 17	-25,325333	-25,314375	-25,313164	0,036375
Banka 18	-49,358072	-51,754000	-49,362355	0,069763
Banka 19	-19,502928	-64,961795	-19,502383	-0,002701
Banka 20	-54,374630	-54,373401	-54,373596	-0,003787
Banka 21	-11,225176	-11,217642	-11,223392	0,001076

Ek 14: 2001 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-49,064985	-62,838092	-76,422834	-0,000390
Banka 2	-74,477406	-75,511168	-74,478176	0,004536
Banka 3	-11,951083	-11,947733	-36,479970	0,000132
Banka 4	-42,231285	-42,229426	-49,810091	-0,004277
Banka 6	-15,680829	-37,448811	-52,313513	-0,001004
Banka 8	-5,834502	-20,873148	-5,843551	0,042050
Banka 9	-6,529418	-37,256111	-6,519921	-0,013932
Banka 10	-63,194188	-89,655172	-63,618975	9,361330
Banka 12	-12,451914	-27,938261	-12,454129	87,424035
Banka 15	-17,622722	-37,516909	-17,623994	0,005142
Banka 18	-2,359508	-62,311111	-2,360465	25,032230
Banka 19	-18,074091	-39,399658	-18,065681	-0,012876
Banka 20	-58,010028	-53,671827	-57,945899	-0,007539
Banka 21	30,213867	174,014340	111,370689	55,934793

Ek 15: 2002 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-72,736973	-80,079591	-75,737876	-10,670995
Banka 2	-81,499710	-86,893278	-81,499748	0,009303
Banka 3	-36,215819	-36,214533	-39,351967	0,003527
Banka 4	-3,216308	-3,217255	-6,641515	0,001034
Banka 5	-11,933706	-46,081278	-8,733858	-0,000830
Banka 6	-25,772499	-43,887318	-25,772043	-0,000479
Banka 8	-15,764477	-21,903730	-15,765133	0,001019
Banka 9	-20,938511	-23,575067	-20,942522	-0,005226
Banka 10	-62,021163	-73,911378	-62,024257	0,012963
Banka 12	-29,911493	-29,911143	-33,287512	0,017368
Banka 13	-19,099409	-29,823478	-19,093251	0,008177
Banka 15	-47,920419	-59,344410	-47,920497	-0,020660
Banka 16	-40,447782	-56,665339	-40,450680	0,014030
Banka 18	-41,205433	-57,211042	-41,218051	0,007500
Banka 19	-13,195843	-28,111497	-13,195324	0,000560
Banka 20	-50,718877	-50,718608	-54,039164	0,000775

Ek 16: 2002 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-69,302708	-75,078909	-69,302451	-0,001736
Banka 2	-80,280116	-85,627033	-80,279602	0,000239
Banka 3	-35,299078	-35,299533	-37,477534	0,003341
Banka 5	-21,145927	-43,404233	-3,105711	0,000831
Banka 8	-13,529332	-18,826190	-13,529224	0,004125
Banka 9	-11,086453	-11,087333	-11,086276	0,006408
Banka 10	-49,864014	-71,889796	-57,206750	0,009901
Banka 15	-42,227818	-53,340932	-42,232832	0,006441
Banka 16	-37,068731	-53,440407	-37,067872	-0,005959
Banka 18	-15,370501	-35,666667	-15,370436	0,001342
Banka 19	-9,720303	-24,298639	-9,718205	-0,006260
Banka 20	-47,623322	-47,841134	-48,022378	4,571396

Ek 17: 2003 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-70,996451	-75,541455	-70,996426	-0,001752
Banka 2	-65,831071	-73,800417	-65,832000	0,012446
Banka 3	-26,038147	-24,479696	-24,480072	-0,003419
Banka 4	-0,932023	-0,931719	-0,931802	-0,001288
Banka 6	-28,629201	-45,748223	-28,629444	0,000690
Banka 9	-11,683897	-17,219872	-11,679670	-0,002720
Banka 10	-56,132989	-70,741168	-56,135347	0,009917
Banka 12	-9,675784	-12,146579	-9,673183	0,009223
Banka 13	-3,800606	-8,366364	-3,801598	-0,028470
Banka 15	-31,032778	-47,874424	-31,030778	0,000294
Banka 16	-15,401972	-52,545074	-15,401021	-0,003137
Banka 17	-76,010405	-43,440000	-82,739142	0,008148
Banka 18	-31,252089	-45,350000	-31,254761	0,031928
Banka 19	-3,143067	-14,444177	-3,142955	-0,001260
Banka 20	-70,499568	-72,220174	-70,500832	-0,000650

Ek 18: 2003 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-69,630473	-72,467361	-69,630738	0,010676
Banka 2	-65,755573	-73,640285	-65,755962	0,002335
Banka 3	-25,664345	-24,437500	-24,440263	0,003599
Banka 6	-7,869910	-31,305972	-35,215105	-0,000286
Banka 9	-10,919765	-15,628846	-10,920660	-0,007295
Banka 10	-52,784103	-77,856650	-52,784630	-0,004734
Banka 15	-30,253023	-45,635515	-30,254191	-0,004324
Banka 16	-15,065388	-51,781654	-15,063771	0,000481
Banka 18	-27,672983	-35,113600	-27,669471	0,014060
Banka 19	-2,810769	-13,334810	-2,810400	-0,006766
Banka 20	-70,097662	-71,363488	-70,097493	-0,022072

Ek 19: 2004 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-68,171890	-64,432635	-64,432435	0,011498
Banka 2	-67,665101	-70,783281	-67,665380	0,008114
Banka 3	-24,027899	-3,052061	-3,050166	-0,006562
Banka 4	-10,881979	-10,882924	-10,882617	0,004807
Banka 6	-32,680175	-34,696303	-32,679500	-0,003978
Banka 9	-27,206815	-33,382614	-27,206443	0,003120
Banka 10	-44,368551	-78,374619	-58,929862	-0,017991
Banka 12	-6,302523	-36,250000	-16,991471	-0,003782
Banka 14	-0,278029	-25,118050	-0,278163	-0,002716
Banka 15	-37,254844	-55,550201	-37,254933	-0,008356
Banka 16	-20,722305	-54,431263	-20,723229	-0,006382
Banka 17	-71,938914	-21,520000	-89,037792	-0,064766
Banka 18	-35,286896	-41,809400	-35,306979	0,061606
Banka 19	-13,179277	-41,225731	-15,942836	-0,003761

Ek 20: 2004 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-68,370765	-64,381449	-64,381579	0,002581
Banka 2	-67,503392	-70,326775	-67,503830	-0,010123
Banka 3	-24,536719	-2,865946	-2,866274	0,005035
Banka 6	-22,008947	-29,406808	-35,011174	0,000747
Banka 9	-25,919284	-25,925795	-25,934284	0,044754
Banka 10	-42,502198	-72,261320	-54,747193	-0,003843
Banka 15	-37,221909	-53,715779	-37,221915	0,010526
Banka 16	-17,656732	-45,580171	-17,653298	-0,012918
Banka 18	-34,963646	-40,570400	-34,942548	-0,054732
Banka 19	-12,503888	-37,382690	-13,961598	0,001705

Ek 21: 2005 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-65,107568	-65,107504	-65,107290	-0,003653
Banka 2	-65,497366	-68,328288	-65,495429	-0,014010
Banka 4	-24,680483	-24,679852	-24,679810	-0,003167
Banka 6	-30,730925	-30,730811	-30,731677	0,001774
Banka 9	-23,599753	-23,579646	-23,574884	-0,037979
Banka 10	-63,084844	-84,733005	-71,560910	0,014868
Banka 12	-8,592936	-19,095610	-8,593309	0,019157
Banka 14	-8,207217	-8,215696	-8,217321	0,005987
Banka 15	-29,752338	-45,289831	-29,752087	0,001945
Banka 16	-24,588986	-50,870423	-24,592550	0,004642
Banka 17	-85,030122	-76,560000	-97,928886	-50,443567
Banka 18	-42,766949	-57,680000	-42,766647	0,000673
Banka 19	-21,767291	-49,129462	-26,966524	-0,004464

Ek 22: 2005 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-64,665520	-65,257731	-64,664888	-0,000330
Banka 2	-63,919008	-68,922945	-63,918670	-0,006216
Banka 4	-23,406651	-23,404494	-23,402167	-0,012144
Banka 6	-22,247104	-29,406537	-37,190715	0,000013
Banka 9	-16,051559	-26,325664	-16,070561	0,025985
Banka 10	-62,825933	-83,785222	-75,739031	-0,026825
Banka 12	-8,061532	-14,922927	-19,984388	-0,020568
Banka 14	-3,571487	-9,665570	-3,573950	0,003427
Banka 15	-26,504222	-46,502627	-26,509905	0,015177
Banka 16	-15,133831	-53,460586	-15,136401	-0,003273
Banka 18	-42,689656	-57,172000	-44,824045	-0,017251
Banka 19	-21,636977	-48,457097	-29,203105	0,006237

Ek 23: 2006 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-63,853441	-75,580786	-63,853102	-0,000728
Banka 2	-53,108625	-64,811820	-53,108723	-0,001760
Banka 4	-24,633166	-30,196388	-24,633417	0,004750
Banka 5	-0,749273	-27,100469	-0,749581	0,004923
Banka 6	-30,085576	-40,197273	-30,085614	0,001609
Banka 8	-19,370246	-19,370032	-22,936848	0,001012
Banka 9	-24,799059	-34,556529	-24,799635	-0,001640
Banka 10	-52,605595	-72,936268	-54,060594	0,001242
Banka 11	-54,671922	-43,072963	-66,257895	-0,043730
Banka 14	-1,258946	-1,259067	-1,755022	-0,001320
Banka 15	-24,830760	-37,056947	-24,830456	0,000065
Banka 16	-24,332227	-51,976103	-24,332386	0,000135
Banka 17	-60,221884	-60,380000	-97,140300	1,673702
Banka 18	-35,367289	-46,299683	-35,366574	0,008084
Banka 19	-22,083447	-43,209689	-22,083774	-0,000990

Ek 24: 2006 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-63,779913	-75,504338	-63,780277	0,000250
Banka 2	-52,862665	-64,525833	-52,862161	0,000627
Banka 4	-22,200221	-31,082943	-24,148031	0,003587
Banka 8	-9,540898	-20,262460	-18,897369	-0,004040
Banka 9	-19,693705	-33,527706	-19,683419	-0,029174
Banka 10	-51,820144	-73,439713	-55,317132	0,000542
Banka 11	-54,290689	-41,982037	-53,104695	-0,042004
Banka 15	-21,939237	-36,138168	-21,941610	0,002336
Banka 16	-19,137688	-51,119885	-19,135047	-0,000790
Banka 18	-34,907408	-46,784444	-34,906101	0,002251
Banka 19	-20,203324	-43,879556	-23,576494	0,003142

Ek 25: 2007 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-64,903261	-66,598114	-62,216430	-0,007976
Banka 2	-38,343385	-51,319864	-38,343443	0,004045
Banka 4	-13,570049	-20,143787	-13,570788	0,005197
Banka 6	-28,657668	-38,076337	-28,657712	0,001526
Banka 8	-8,702844	-15,907129	-8,702857	-0,001326
Banka 9	-20,086311	-37,761026	-20,086007	0,001649
Banka 10	-34,091456	-58,164681	-34,090643	-0,003967
Banka 11	-38,742583	-38,739815	-64,899306	-0,048343
Banka 14	-0,450147	-1,205148	-0,450281	-0,001144
Banka 15	-6,660242	-19,788531	-6,660002	0,000760
Banka 16	-18,951554	-44,280822	-18,951608	-0,001095
Banka 17	-55,999933	-56,970000	-96,583846	3,548179
Banka 18	-28,233187	-36,626579	-28,234814	0,008172
Banka 19	-24,957118	-44,557612	-24,957667	0,000202

Ek 26: 2007 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-65,131721	-66,455508	-61,817593	0,004391
Banka 2	-38,286322	-49,135593	-38,286115	0,000524
Banka 4	-9,162310	-22,912470	-12,589111	0,003076
Banka 6	-27,007830	-40,028594	-29,172597	0,001287
Banka 9	-19,759351	-37,066813	-19,759494	0,000324
Banka 10	-32,344091	-58,919064	-36,458488	0,005476
Banka 11	-38,039942	-38,039815	-56,086318	0,008793
Banka 15	-4,163337	-16,069844	-4,162508	-0,001025
Banka 16	-17,806380	-44,716219	-17,808504	0,006495
Banka 18	-27,196735	-37,322632	-27,198515	0,004034
Banka 19	-21,521931	-46,476418	-29,917905	0,003596

Ek 27: 2008 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-55,265437	-58,177896	-54,592796	-0,004605
Banka 2	-32,140445	-39,473842	-32,139747	-0,006587
Banka 4	-5,478814	-24,418722	-5,479951	0,004146
Banka 5	-5,350135	-20,818871	-5,350633	-0,004360
Banka 6	-22,063453	-28,758441	-22,062754	0,005977
Banka 8	-1,142679	-1,140087	-12,581350	-0,003965
Banka 9	-25,369182	-25,354524	-26,865463	-0,018826
Banka 10	-34,683976	-42,597680	-34,682411	-0,005272
Banka 11	-37,169999	-34,660000	-64,404320	0,097271
Banka 12	-12,663752	-12,666667	-31,777021	0,003534
Banka 13	-9,878814	-9,871304	-12,461233	0,019769
Banka 14	-14,051237	-14,044000	-21,649009	-0,010509
Banka 16	-7,742306	-14,941475	-7,752515	0,014979
Banka 17	-62,768212	-60,740000	-97,177603	-3,736489
Banka 18	-24,019428	-24,086234	-36,638556	0,137063

Ek 28: 2008 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-55,433044	-58,360983	-54,540778	-0,013360
Banka 2	-31,399045	-37,975209	-31,399366	0,001056
Banka 4	-4,573485	-27,129199	-7,831954	0,002148
Banka 5	-7,498382	-22,961417	-4,699103	0,002043
Banka 6	-21,189691	-32,064177	-24,510577	0,002761
Banka 8	-0,336154	-2,855284	-13,753082	0,000889
Banka 9	-25,287468	-25,272411	-25,281761	-0,020390
Banka 10	-32,728132	-44,948560	-32,721492	-0,012031
Banka 11	-36,743297	-33,352679	-53,660549	0,098258
Banka 12	-11,377822	-11,381833	-15,646092	-0,040194
Banka 14	-14,004408	-13,989075	-20,528046	-0,026798
Banka 16	-7,286227	-15,607350	-7,283881	-0,000934
Banka 18	-23,408811	-23,359610	-23,686350	-0,066649

Ek 29: 2009 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-51,863070	-56,010714	-51,416720	-0,004065
Banka 2	-15,777940	-21,240688	-15,777199	-0,004499
Banka 4	-6,924016	-24,737637	-6,925718	0,004283
Banka 5	-15,242166	-27,287961	-15,241953	-0,002696
Banka 6	-27,435221	-27,434273	-27,434246	-0,006362
Banka 8	-21,543945	-21,545857	-28,391820	-0,002914
Banka 9	-20,013349	-20,498862	-20,013107	0,006844
Banka 10	-37,220966	-46,265469	-37,220584	0,008652
Banka 11	-25,522926	-11,179730	-66,924587	-0,065333
Banka 12	-6,559226	-6,562222	-18,325883	-0,019260
Banka 14	-18,959712	-18,960298	-26,266546	-0,006998
Banka 16	-4,144479	-7,004624	-4,144237	0,006395
Banka 17	-66,256904	-66,200000	-97,719617	-4,068413
Banka 18	-17,174217	-17,176047	-31,787299	0,011806
Banka 19	-1,725652	-25,666667	-23,681178	-0,007165

Ek 30: 2009 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-52,067025	-55,966436	-49,995312	-0,001912
Banka 2	-11,628524	-11,630194	-11,629569	-0,000898
Banka 5	-11,832878	-22,980991	-11,833145	0,001096
Banka 6	-16,564045	-27,366423	-26,429688	0,000488
Banka 8	-11,122801	-11,122603	-29,551309	0,002874
Banka 9	-19,925387	-20,278683	-19,926844	0,006577
Banka 10	-36,787949	-47,490625	-36,788542	0,001035
Banka 11	-25,167607	-9,081081	-53,834684	-0,032566
Banka 12	-4,087928	-12,277778	-4,084319	0,025593
Banka 14	-18,896327	-18,896964	-25,180869	0,003965
Banka 16	-3,906629	-6,444457	-3,914000	0,010408
Banka 18	-16,672907	-16,674070	-22,026537	-0,016454
Banka 19	-1,560790	-25,555623	-21,085968	-0,002454

Ek 31: 2010 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-51,444201	-41,787134	-37,536998	0,001883
Banka 2	-13,665353	-13,665599	-13,665432	0,000741
Banka 4	-1,743992	-10,759113	-1,744252	0,002230
Banka 5	-16,261470	-17,863352	-14,801757	0,000181
Banka 6	-22,710666	-22,710753	-27,688122	-0,000101
Banka 8	-20,508102	-20,503499	-30,411350	-0,009242
Banka 9	-26,314798	-42,709373	-30,346738	0,000628
Banka 10	-31,540289	-55,997769	-32,733440	-0,000999
Banka 11	-40,553917	-17,582432	-72,024457	-0,024870
Banka 12	-21,390883	-30,557955	-30,666777	0,007058
Banka 14	-32,026220	-52,573754	-50,744858	-0,001304
Banka 15	-12,078892	-39,716740	-27,957651	-0,000512
Banka 16	-1,765533	-38,406780	-30,494148	-0,001239
Banka 17	-91,344839	-95,230000	-99,612143	1,781533
Banka 18	-13,639709	-42,525814	-44,776249	0,003133

Ek 32: 2010 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-49,577865	-44,493595	-35,684078	0,000562
Banka 2	-12,926614	-12,926841	-17,519398	-0,001103
Banka 5	-14,029036	-20,510931	-13,048694	-0,000147
Banka 6	-18,779155	-24,742627	-30,819759	-0,000500
Banka 8	-4,964676	-4,961431	-29,788389	-0,008343
Banka 9	-17,423284	-22,483881	-17,422226	0,000066
Banka 10	-24,842093	-45,421346	-24,836689	-0,003897
Banka 11	-39,989556	-14,975676	-60,537973	0,095381
Banka 12	-19,169898	-30,131364	-19,110919	-0,095640
Banka 14	-29,053632	-29,062462	-34,380498	0,020441
Banka 18	-13,583973	-42,453488	-43,854689	-0,001190

Ek 33: 2011 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-38,543383	-40,486509	-38,543340	0,001009
Banka 2	-15,770018	-16,427484	-15,770093	-0,001661
Banka 3	-5,568363	-6,721294	-5,567678	0,009905
Banka 5	-7,930653	-16,557832	-7,930733	0,001297
Banka 6	-9,912252	-9,912556	-19,607768	0,003721
Banka 8	-13,665359	-13,666130	-22,620402	-0,001391
Banka 9	-10,748810	-10,749310	-16,164192	-0,000657
Banka 10	-25,674530	-44,051213	-25,674065	0,001405
Banka 11	-49,919775	-20,951351	-75,963457	0,151445
Banka 12	-15,200249	-15,212500	-21,159011	-0,026192
Banka 14	-19,232546	-19,232515	-27,456827	0,003254
Banka 15	-16,206072	-20,151667	-21,932264	-0,000009
Banka 17	-94,535411	-96,780000	-99,784691	-22,570655
Banka 18	-20,490451	-20,489545	-38,013972	0,008840

Ek 34: 2011 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-38,528987	-40,548649	-38,529301	0,005533
Banka 2	-15,645307	-17,202698	-15,644543	-0,002544
Banka 3	-4,922667	-7,145471	-4,927749	0,487501
Banka 5	-7,870239	-16,893819	-7,870002	0,004662
Banka 8	-9,076769	-9,077280	-28,345212	0,010983
Banka 9	-5,071873	-13,862229	-23,900655	0,004454
Banka 10	-25,584277	-43,013051	-25,580224	-0,021455
Banka 11	-49,698109	-18,581892	-65,503493	-0,089733
Banka 12	-11,645053	-19,563409	-11,587273	-0,124714
Banka 14	-18,459503	-18,454788	-28,222249	-0,017999
Banka 15	-7,712025	-31,866667	-33,218698	-0,006891
Banka 18	-20,134677	-20,135909	-31,280816	-0,002717

Ek 35: 2012 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-42,164598	-50,688705	-42,164590	-0,003474
Banka 2	-21,072346	-17,305286	-17,305711	0,005311
Banka 3	-4,257471	-4,257272	-4,257354	0,004383
Banka 6	-7,788407	-7,788784	-10,901385	0,004296
Banka 8	-12,684322	-12,684330	-23,276746	0,000023
Banka 9	-18,505479	-18,505619	-18,760685	-0,001700
Banka 10	-23,856593	-41,822500	-23,856928	-0,006051
Banka 11	-45,022507	-18,047297	-73,539213	-0,095443
Banka 12	-21,927169	-21,925000	-22,779001	0,008071
Banka 14	-16,860666	-22,751036	-29,439198	0,004499
Banka 15	-19,131182	-21,761328	-22,589923	-0,001822
Banka 17	-87,102077	-96,810000	-99,764646	8,663870
Banka 18	-18,453739	-22,318242	-41,764308	-0,015445

Ek 36: 2012 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-42,031915	-49,952371	-42,031745	-0,003652
Banka 2	-20,948521	-16,943350	-16,942905	0,000662
Banka 3	-4,076388	-5,558938	-4,076580	-0,003519
Banka 8	-5,829933	-12,845034	-31,767269	-0,004920
Banka 9	-14,213153	-14,535462	-23,424128	0,003957
Banka 10	-23,697963	-42,504853	-23,698208	-0,007090
Banka 11	-44,813200	-15,432432	-63,239873	-0,039280
Banka 12	-13,277541	-28,125000	-13,322533	0,129032
Banka 14	-16,856522	-22,706746	-28,782639	-0,005677
Banka 15	-12,970950	-31,311836	-33,221996	-0,002740
Banka 18	-18,231655	-21,462857	-33,072688	0,016876

Ek 37: 2013 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-29,420075	-43,551367	-29,419783	0,000565
Banka 2	-18,056194	-14,699886	-14,699768	-0,001237
Banka 3	-5,728506	-12,125285	-5,729024	0,004239
Banka 4	-1,147650	-12,571486	-1,147120	0,001653
Banka 6	-3,603879	-3,670466	-3,604622	0,003843
Banka 8	-18,959911	-18,959777	-29,399308	0,001392
Banka 9	-15,837800	-15,840349	-15,840424	0,010175
Banka 10	-24,285153	-42,576667	-24,271031	-0,040079
Banka 12	-18,569488	-18,571818	-23,915076	-0,031895
Banka 14	-21,699618	-21,699302	-28,005504	-0,000584
Banka 15	-23,971007	-24,406531	-28,876795	0,002583
Banka 17	-87,113765	-96,700000	-99,747686	60,006477
Banka 18	-28,530165	-40,915652	-43,643288	-0,013547

Ek 38: 2013 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-29,394536	-43,528098	-29,394923	0,000191
Banka 2	-19,957465	-14,689373	-14,689509	-0,007627
Banka 3	-5,710105	-12,211804	-5,710653	-0,005853
Banka 4	-1,136517	-12,605753	-1,136510	0,000327
Banka 8	-10,593583	-27,115534	-36,991410	0,012358
Banka 9	-12,640234	-17,166765	-19,619606	-0,008922
Banka 10	-23,451737	-43,423045	-23,452055	-0,007233
Banka 12	-12,498865	-26,347727	-12,457397	-0,080145
Banka 14	-21,656571	-21,661587	-28,752601	0,008510
Banka 15	-14,595324	-33,945399	-36,645938	0,010055
Banka 18	-28,316262	-40,225130	-35,028939	0,010553

Ek 39: 2014 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (CCR)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-19,496313	-32,630439	-19,496305	-0,000013
Banka 2	-13,584023	-13,583867	-15,756790	-0,006211
Banka 3	-3,377186	-3,377783	-3,377111	0,004711
Banka 4	-1,374220	-1,373230	-1,373345	-0,009211
Banka 6	-4,775220	-4,775184	-4,775365	-0,000131
Banka 8	-17,577810	-17,577842	-19,894698	0,000902
Banka 9	-18,537406	-18,537350	-21,241112	-0,000077
Banka 10	-26,394551	-47,151026	-27,977561	0,008843
Banka 12	-24,036050	-28,325455	-27,890986	0,007800
Banka 14	-29,933900	-29,934228	-30,052716	-0,004533
Banka 15	-31,335231	-33,966397	-31,335384	0,000254
Banka 17	-92,098287	-96,840000	-99,728811	-2,382513
Banka 18	-32,865552	-40,362870	-32,865105	-0,004178

Ek 40: 2014 Yılı için Etkin Olmayan Bankaların Potansiyel İyileştirme Oranları (%) (BCC)

BANKALAR	TOPLAM MEVDUAT	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI	TOPLAM KREDİ
Banka 1	-19,004287	-30,483439	-12,895798	0,000730
Banka 2	-13,147819	-13,147967	-14,159446	0,002978
Banka 3	-1,224098	-4,276036	-1,224899	0,004956
Banka 8	-7,359139	-24,468784	-27,443473	0,006440
Banka 9	-12,195086	-16,987405	-15,014530	-0,000752
Banka 10	-26,230032	-47,249295	-26,230013	-0,006269
Banka 12	-20,731974	-34,438864	-20,729261	0,007192
Banka 14	-29,639999	-29,790705	-29,649071	0,015686
Banka 15	-24,435445	-38,736955	-37,125708	-0,011538
Banka 18	-32,013336	-42,197407	-32,012288	0,007774

Ek 41: Etkin Bulunan Banka Sayıları

	KAMU BANKALARI*		ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR**	
	CCR	BCC	CCR	BCC
1998	0	1	1	6
1999	0	1	2	4
2000	0	1	2	4
2001	0	0	5	7
2002	0	0	5	9
2003	0	0	6	10
2004	0	0	5	9
2005	1	1	5	6
2006	1	1	3	7
2007	1	1	4	7
2008	1	1	3	5
2009	1	1	3	5
2010	1	1	2	6
2011	0	0	4	6
2012	0	0	5	7
2013	0	0	5	7
2014	0	0	5	8

*1998-2014 dönemi için üç kamu bankası incelenmiştir.

**1998-2003 dönemi için 18, 2004-2009 dönemi için 17, 2010-2014 dönemi için 15 özel sermayeli banka incelenmiştir.

Ek 42: CCR ve BCC modellerine göre dönemlerin Etkinlik Ortalamaları

CCR			BCC		
	ORTALAMA	MIN		ORTALAMA	MIN
1998	0.473990476	0.2032	1998	0.763904762	0.366
1999	0.564752381	0.2402	1999	0.672785714	0.2705
2000	0.603095238	0.1605	2000	0.734414286	0.1948
2001	0.711928571	0.2455	2001	0.8175	0.2552
2002	0.73	0.185	2002	0.801480952	0.1972
2003	0.777647619	0.29	2003	0.820342857	0.2991
CCR			BCC		
	ORTALAMA	MIN		ORTALAMA	MIN
2004	0.797457895	0.3233	2004	0.827626316	0.325
2005	0.754863158	0.3451	2005	0.804878947	0.3533
2006	0.746784211	0.3615	2006	0.811563158	0.3622
2007	0.799189474	0.3779	2007	0.843610526	0.3818
2008	0.818584211	0.3934	2008	0.861005263	0.4547
2009	0.831557895	0.3519	2009	0.888389474	0.5001
CCR			BCC		
	ORTALAMA	MIN		ORTALAMA	MIN
2010	0.843166667	0.6246	2010	0.886366667	0.6432
2011	0.826127778	0.0706	2011	0.898072222	0.6147
2012	0.828327778	0.1187	2012	0.897977778	0.5797
2013	0.83425	0.0805	2013	0.902988889	0.7061
2014	0.824888889	0.0809	2014	0.90005	0.6798

Kaynakça

- Akbalık, M. ve Sırma, İ. (2013). Türkiye’de Yabancı Bankaların Etkinliği: Veri Zarflama Analiz Uygulaması, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 4(8), 1-16.
- Ariff, M. Ve Can, L.(2008). Cost and Profit Efficiency of Chinese Banks: A Non-Parametric Analysis, *China Economic Review*,19(2), 260-273.
- Atan, M. (2003). Türkiye Bankacılık sektöründe Veri Zarflama Analizi İle Bilançoya Dayalı Mali Etkinlik ve Verimlilik Analizi, *Ekonomik Yaklaşım*, 48(14), 71- 86.
- Ataullah, A. ve Le, H. (2006). Economic Reforms and Bank Efficiency in Developing Countries: The Case of Indian Banking Industry, *Applied Financial Economics*, 16(9), 653-663.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (2001) “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, 15 Ocak 2016 tarihinde https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf adresinden erişildi.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (2004) “Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu”, 15 Ocak 2016 tarihinde https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1497Bankacilik_S_ektoru_Degerlendirme_Raporu_Ekim_%202004.pdf adresinden erişildi.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (2010) “Finansal Piyasalar Raporu”, 15 Ocak 2016 tarihinde https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/9433fpr_aralik_2010.pdf adresinden erişildi.
- Banker, R. D., Charnes, A. ve Cooper, W. W. (1984). Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis, *Management Science*, 30, 1078-1092.
- Bektaş, H. (2013). Türk Bankacılık Sektöründe Etkinlik Analizi, *Sosyoekonomi*, 1, 277-294.
- Benston, G. J. (1965). Branch Banking and Economies of Scale, *Journal of Finance*, 20(2), 312-331.
- Berg, S. A., Forsund, F. R. and Jansen, E. S. (1992). Malmquist Indices of Productivity Growth During the Deregulation of Norwegian Banking, 1980-89, *Scandinavian Journal Of Economics*, 94, 211-228.
- Berger, A.N. ve Humprey, D.B. (1997). Efficiency of Financial Institutions: International Survey and Directions for Future Research, *European Journal of Operational Research*, 98(2), 175-212.
- Casu, B. Ve Molyneux, P. (2003). A Comparative Study of Efficiency in European Banking, *Applied Economics*, 35(17),1865-1876.
- Charnes, A., Cooper, W. W. and Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units, *European Journal of Operational Research*, 2, 429-444.
- Chen, Y. ve Lin, C.(2007). Empirical Study on the Efficiency Analysis of Australian Banks, *Banks and Bank Systems*, 2(4), 38-49.
- Cingi, S. ve Tarım, Ş.A.(2000).Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü DEA-Malmquist TFP Endeksi Uygulaması, *Türk Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi*, 2000-01.
- Coelli, T. (1996) “A Guide To DEAP Version 2.1: A Data Envelopment Analysis (Computer) Program”, 25 Ocak 2016 tarihinde <http://www.owlnet.rice.edu/~econ380/DEAP.PDF> adresinden erişilmiştir.
- Cooper, W. W., Seiford L. M., Tone K. (2006) *Data Envelopment Analysis A Comprahensive Text with Models, Applications, References, and DEA-Solver Software*, Second Edition, Springer, New York.
- Cooper, W. W., Thompson, R. G., Thrall R. M. (1996) Introduction: Extensions and New Developments in DEA, *Annals of Operations Research*, 66(1), 1-45.
- Coşkun, M. N., Ardor, H.N., Eruygur, H.O., Öztürk, F., Tokatlıoğlu, İ., Aykaç, G. ve Dağlaroğlu, T. (2013). Türkiye’de Bankacılık Sektörü Firma Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi, *Türk Bankalar Birliği*, Yayın No:280.
- Çağıl, G. (2011). 2008 Küresel Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansının Electre Yöntemi ile Analizi, *Maliye Finans Yazıları*, 93, 59-85.

- Denizer, C.A., Dinç, M. ve Tarımcılar, M. Measuring Banking Efficiency in the Pre- and Post-Liberalization Environment Evidence from the Turkish Banking System, Policy Research Working Paper, The World Bank, November 2000.
- Drake, L., Hall, M. (2003). Efficiency in Japanese Banking: An Empirical Analysis, *Journal of Banking&Finance*, 27(5), 891-917.
- Ekren, N., Emiral, F. (2002). Türk bankacılık Sistemindeki Etkinlik Analizi (Veri Zarflama Analizi Uygulaması), *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 4(24), 6-27.
- Farrell, M. J. (1957) The Measurement of Productive Efficiency, *Journal of the Royal Statistical Society*, 120(3), 253-282.
- Fry, M. J. (1995). *Money, Interest, and Banking in Economic Development*, John Hopkins University Press, Baltimore.
- Fukuyama, H. (1995). Measuring Efficiency and Productivity Growth in Japanese Banking: a Non-Parametric Frontier Approach, *Applied Financial Economics*, 5(2), 95-107.
- Hicks, J. R. (1935). Annual Survey of Economic Theory: The Theory of Monopoly, *Econometrica*, 3(1), 1-20.
- Humprey, D. (1985). *Costs and Scale Economies in Bank Intermediation*, Handbook for Banking Strategy, Wiley, New York.
- Işık, İ. ve Hassan, M. K. (2003). Financial Deregulation and Total Factor Productivity Change: An Empirical Study of Turkish Commercial Banks, *Journal of Banking&Finance*, 27, 1455-1485.
- İnan, E. A. (2000). Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik, *Bankacılar Dergisi*, 34, 82-97.
- Kasman, A. (2003). Finansal Kriz Döneminde Bankaların Etkinliği, *İMKB Dergisi*, 7(25), 83-97.
- Maudos, J. ve Pastor, J.M. (2001). Cost and Profit Efficiency in Banking: An International Comparison of Europe, Japan and The USA, *Applied Economics Letters*, 8, 383-387.
- Mercan, M. ve Yolalan, R. (2000). Türk Bankacılık Sisteminde Ölçek ve Mülkiyet Yapıları ile Finansal Performans İlişkisi, *İMKB Dergisi*, 4(15), 1-26.
- Oral, M. ve Yolalan, R. (1990). An Empirical Study on Measuring Operating Efficiency and Profitability of Bank Branches, *European Journal of Operational Research*, 46(3), 282-294.
- Sealey, C. W. ve Lindley, J. T. (1977). Inputs, Outputs, and a Theory of Production and Cost at Depository Financial Institutions, *The Journal of Finance*, 32(4), 1251-1266.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2006). “2005-2006 Dönemi Çalışmalarına İlişkin Faaliyet Raporu”, 15 Ocak 2016 tarihinde https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/458/faaliyet_raporu2006.pdf adresinden erişilmiştir.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2013). “2012-2013 Dönemi Çalışmalarına İlişkin Faaliyet Raporu, Denetçi Raporları, Bilanço ve Hesap durumu”, 15 Ocak 2016 tarihinde https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2065/TBB_Faaliyet_Raporu_17052013.pdf adresinden erişilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı. (2014) Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara: Hazine Müsteşarlığı.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2015). Türkiye’de Finansal İstikrar Gelişmeleri, Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- Zaim, O. (1995). The Effect of Financial Liberalization on the Efficiency of Turkish Commercial Banks, *Applied Financial Economics*, 5(4), 257-26.

Faiz ile Kurdaki Getiri ve Değişkenliğin Bankacılık, Sanayi ve Hizmetler Sektörü Performansına Etkisi

Dr. Aykut Ekinci*

Öz

Çalışma, kur ile faiz getiri ve değişkenliğinin bankacılık, sanayi ve hizmetler sektörlerinin performanslarına etkisini GARCH modeli aracılığıyla incelemektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, bankacılık sektörünün faiz ve faiz riskindeki değişimlere karşı duyarsız; buna karşın hizmetler sektörünün en duyarlı sektör olduğu görülmüştür. Kurdaki artış, TL'deki değer kaybı, bankacılık sektöründe performansı olumlu; sanayi sektöründe ise olumsuz etkilemekte iken; kur riski her üç sektörde getiri değişkenliğini artırmaktadır. Ayrıca, kur riski, her üç sektör için de faiz riskine oranla getiri değişkenliğini daha fazla etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sektör Performansları, Bankacılık, Faiz ve Kur Riski.

JEL Sınıflaması: E43, E44, E58.

The Impact of Return and Volatility in the Interest Rates and Exchange Rates on the Performances of Industrial, Services and Banking Sectors

Abstract

This paper investigates the effects of interest rate and foreign exchange rate returns and volatility on bank, industrial and services sectors' performances employing the GARCH estimation models. The results suggest that while services sector is the most sensitive sector, banking is not sensitive for the changes in interest rate and interest rate risk. Foreign exchange has positive effect on banking but negative effect on industrial sector. Furthermore, foreign exchange rate risk is stronger than interest rate risk for each sector.

Keywords: Sector Performances, Banking, Interest and Foreign Exchange Rate Risk.

JEL Classification: E43, E44, E58.

1. Giriş

Bankacılık, sanayi ve hizmetler sektörlerinin performansı; sağlıklı bir ekonomik büyüme için hayati önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, kur ve faiz ile sektör performansları arasındaki ilişkinin ortaya konulması ise daha da önemlidir. Nitekim gelişmekte olan küçük açık ekonomi özelliğine sahip Türkiye ekonomisi, kur ve faizdeki değişimin yüksek olduğu ve bu değişimin tüm ülke ekonomisini hızlıca etkileyebileceği bir yapıya sahiptir. Türkiye, 2001 finansal krizinde ve dünya 2008 küresel krizinde, bankacılık sektörü kaynaklı krizin; sanayi ve hizmetler sektörü üzerinde ciddi istihdam ve üretim kayıplarına neden olduğunu tecrübe etmiştir.

2001 finansal krizinden sonra, Türkiye'nin ekonomi politikası enflasyon hedeflemesi etrafında yeni bir çerçeveye kavuşmuştur. Bu çerçevede, bağımsızlığını kazanmış merkez bankası, belirlenmiş bir enflasyon oranı etrafında politika faizini kullanarak enflasyonu düşürmeyi amaçlıyordu. Böylece 2002 başlarında yüzde 30'larda olan enflasyon 2004 ve

* Türkiye Kalkınma Bankası, Risk İzleme Müdürlüğü, Risk Uzmanı. Yazar, değerli öneri ve eleştirileri için anonim hakemlere ve Türkiye Kalkınma Bankası Risk İzleme Müdürlüğü Kıdemli Uzmanı Mustafa Tosun'a çok teşekkür eder.

sonrası yüzde 10 ve altında hareket etti; ekonomi büyürken, sıkı maliye politikasının da katkısıyla hem nominal hem reel faizler geriledi ve faiz değişkenliği azaldı. Bankacılık alanında yapılan yasal düzenlemeler, bankacılık sektörünün BASEL düzenlemeleri etrafında BDDK tarafından sıkı bir risk politikası etrafında yol almasını sağladı. Kamu sektörünün fon piyasasındaki ağırlığının azalması ve ekonomik büyüme ile birlikte, Türk bankacılık sektörü kamu yerine özel sektörü finanse etmeye başlamış ve kredilerin aktiflere oranı Aralık 2002'deki yüzde 23'lük seviyesinden Eylül 2015'de yüzde 62'ye yükselmiştir (bkz. BDDK). Diğer taraftan, bankacılık sektöründe yabancı para kaynakların toplam yükümlülüklerle oranı 2002-2015 dönemi boyunca dış finansman kolaylığına bağlı olarak yüzde 25-40 aralığında dalgalanmıştır. Yabancı finansman çoğunlukla dış ticaretle ilgilenen firmaların kredilendirilmesinde kullanılmıştır.

Faiz riski, faizdeki değişimin bilanço üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Bankalar, kısa dönemli borçlanırken; uzun dönemli kredi kullanılmaktadır; ayrıca faiz oranları genelde değişken değil, sabit olmaktadır; bu durum faizdeki değişim karşısında bankaları yeniden fiyatlandırma ve getiri eğrisi riskiyle¹ karşı karşıya bırakmaktadır. Türkiye'de ortalama mevduat vadesinin üç ay civarında olduğu ve mevduatların toplam pasiflere oranının Eylül 2015 itibarıyla yüzde 53 olduğu düşünüldüğünde; faiz riskinin bankacılık kesimi için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bankacılar faiz türev araçlarını kullanarak, faiz riskinin bilançoları üzerindeki etkilerini hedge edebilirler. Sanayi ve hizmetler sektörü için faiz riski, aktif taraftan ziyade pasif taraf için geçerlidir ve kredi maliyetlerini değiştirici etkisi nedeniyle karlılığı etkilemektedir. Ayrıca, faiz oranları bu kısa dönemli etkisi yanında daha orta ve uzun dönemli etkilere de sahiptir. Faiz oranlarındaki değişim, sermayenin maliyetini değiştirdiğinden yatırımın beklenen karlılığını doğrudan etkilemektedir ve yatırım kararının verilip verilmemesi üzerinde önemli bir değişken durumundadır. Ayrıca düşük faiz, genelde yüksek talep ile ilişkilidir ve yüksek talep satış gelirlerinde artış anlamına gelmektedir. Sanayi ve hizmetler sektöründe faaliyet gösteren firmalar da, özellikle Borsa İstanbul'da (BIST) faaliyet gösteren büyük firmalar, bankalar gibi faiz türev araçları kullanarak faiz riskinin bilançolarındaki etkilerini düşürebilirler. Literatürde faizdeki değişimin, firma ve bankacılık performanslarına etkisi üzerinde bir konsensüs bulunmamaktadır. Bazı çalışmalar, faiz ile firma/banka performansı arasında negatif bir ilişki beklerken (bkz. Lloyd ve Shick, 1977; Flannery 1981, 1983 ve Flannery ve James, 1984, Hancock, 1985, Haan ve diğ., 2007, Kasman ve diğ., 2011); diğer çalışmalar risk azaltım tekniklerinin yardımıyla bilançoların faiz değişimine karşı korunabileceğini vurgulamaktadır (bkz. Flannery, 1981; Gorton ve Rosen, 1995; Purnanandam, 2007). Demirgüç-Kunt and Huizinga (1999) özellikle gelişmekte olan ülkeler için faiz ile karlılık arasında pozitif ilişki bulurken; Albertazzi and Gambacorta (2009) bir grup OECD ülkesi için anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır.

Döviz kurundaki değişim, firmaları ve bankaların performanslarını net döviz pozisyonunun değerini değiştirerek doğrudan etkileyebilir. Eğer bir firma/banka uzun (long) pozisyonda ise, diğer bir deyişle net döviz pozisyonu artıda ise, döviz kurundaki artış -Türk lirasındaki değer kaybı- net varlıklarda bir artış anlamına gelecektir ve tam tersi de geçerlidir. Türkiye'de 2002 ve sonrası dönem için finansal olmayan kesim net döviz pozisyonu yüksek miktarda kısa (short) pozisyonda iken; bankacılık kesiminde net döviz pozisyonu genelde dengeye yakın bir pozisyon izlemiştir².

Döviz kurundaki değişimin kısa dönemli ve doğrudan karlılığı etkileyen bilanço etkisinin yanısıra; özellikle gelişmekte olan ülkelerde enflasyon, faiz, ihracat ve ithalat üzerinde orta ve uzun dönemde ciddi etkileri bulunmaktadır. Faiz riskine benzer biçimde, kur riskinde de firmalar/bankalar kur riskini türev araçlar, en bilinenleri forward ve future, yardımıyla azaltabilirler. Faiz riskine benzer biçimde literatürde kur riski ile sektörel performanslar arasında net bir ilişki bulunmamaktadır. Çoğu çalışma bu etkiyi anlamsız veya oldukça küçük bulmuştur (Jorion, 1990; Bartov and Bodnar, 1994; El-Masry ve diğ., 2007; Hutson ve Stevenson, 2010); buna karşın Aharony ve diğ. (1985) ve Grammatikos ve diğ. (1986) riskten

korunma eksikliği nedeniyle kur ile getiri arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Bodnar ve diğ. (2002) firmanın kur riskinin, döviz kuru nedeniyle artan fiyat ve maliyetleri kendi tüketicilerine yansıtma kabiliyetine bağlı olduğunu öne sürmüştür. Bodnar ve Wong (2003) küçük firmaların büyük firmalara göre döviz kuru değişimlerinden daha fazla etkilendiklerini göstermiştir. Bu bulgu, büyük firmaların kur riskinden daha iyi korunduklarını gösteren diğer çalışmalarla da uyumludur (bkz. Allayannis ve Ofek, 2001; Hagelin ve Pramborg, 2006; Bartram ve diğ., 2010). Bazı çalışmalar ise, faiz ve kur riskinin firma/banka karlılığı üzerindeki etkisini birlikte incelemiştir (Choi ve diğ., 1992; Wetmore ve Brick, 1994; Choi ve Elysiani, 1997; Koch ve Saporoschenko, 2001 ve Joseph, 2003).

Literatürde konu hakkındaki çoğu çalışma gelişmiş ülkeleri konu edinmiştir; gelişmekte olan ülkeleri konu edinen çalışma sayısı oldukça azdır. Kasman ve diğ. (2011) 1999-2009 dönemi için faiz ve kur değişimlerinin bankacılık sektörü ve BIST’de işlem gören bankaların getirisi üzerindeki etkisini OLS ve GARCH modelleri aracılığıyla incelemiştir. Sonuçlar, faiz ve döviz kuru ile banka getileri arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Ayrıca banka getirilerinin, ekonomik durumu yansıtan BIST 100 piyasa getirisine, faiz ve kur değişimlerinden daha duyarlı olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Yazarlar ayrıca, faiz ve kur riskinin, banka getiri değişkenliğindeki temel belirleyici değişkenler olduğunu göstermişlerdir. Bu çalışma Kasman ve diğ. (2011) modelleme yöntemini temel almakta; fakat bankacılık sektörünün yanısıra, sanayi ve hizmetler sektörü de modele eklemektedir. Ayrıca farklı para politikası dönemlerinde kur ve faiz davranışlarının değişmesi nedeniyle analiz dönemi, (örtük+açık) enflasyon hedeflemesinin uygulandığı 2002 sonrası dönem olarak seçilmiştir.

İzleyen bölümde çalışmada kullanılan veri seti ve üçüncü bölümde kullanılan yöntem tanımlanmıştır. Dördüncü bölüm, çalışmadan elde edilen sonuçların tartışıldığı bölümdür. Nihayet son bölümde, çalışmanın genel bir değerlendirilmesi sunulmaktadır.

2. Veri Seti

Çalışmada kullanılan veri seti, TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) ve Reuters veri sisteminden elde edilmiştir ve haftalık frekansta 18.01.2002-30.10.2015 dönemini içermektedir. BIST 100, Banka, Sanayi ve Hizmetler endekslerinin haftalık logaritmik getirileri $r_t = 100 * (\ln p_t - \ln p_{t-1})$ şeklinde hesaplanmıştır. Burada p_t t haftasındaki endeks değerini, p_{t-1} ise $t-1$ haftasındaki endeks değerini göstermektedir. Borsa İstanbul’da işlem gören banka, sanayi ve hizmetler endeksine üye olan şirketlerin³ getirilerindeki değişim, sektörel performansları yansıtmaktadır.

Faiz oranı göstergesi olarak spread alınmıştır. Spread, bankalarca açılan kredilere uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranları ile 3 ay vade için bankalarca açılan mevduatlara uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranı arasındaki fark olarak tanımlanmıştır. Buradaki TL spread, bankalar için kaynak/kullandırım arasındaki maliyet/fonlama farkını göstermekte ve önemli bir karlılık göstergesi olmaktadır. Aynı koşullarda daha yüksek spread ile kredi kullandıran bankalar, daha yüksek kredi karlılığına sahiptirler. Ayrıca spread değişkeninde kullanılan faiz serileri haftalık bazda elde edildiğinden, çalışmada haftalık sıklıkta çalışılmıştır. Kur göstergesi olarak ABD Doları ve Euro eşit ağırlıklı olarak alınarak oluşturulan Sepet değişkeni kullanılmıştır. Açık pozisyonda bulunan ve bu pozisyonunu risk azaltım teknikleri ile dengelememiş firmalar, kur yükselmelerinden olumsuz etkilenmektedirler.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

	Ort.	Mak.	Min.	S.S.	Çarpıklık	Basıklık	J-B	ADF
BIST 100	0,389	18,054	-14,600	3,505	-0,388	5,289	174,41*	-22,20*
Banka End.	0,246	36,555	-20,586	5,313	0,292	6,840	450,18*	-27,75*
Sanayi End.	0,266	15,005	-16,278	3,021	-0,864	6,734	505,33*	-22,06*
Hizmetler End.	0,260	16,875	-11,244	2,930	-0,173	6,051	281,35*	-23,40*
Spread	1,927	9,890	-12,680	2,667	-1,323	7,254	749,01*	-2,935**
Sepet	0,116	9,082	-6,556	1,465	0,889	7,004	572,74*	-19,83*

* yüzde 1 güven aralığı ** yüzde 5 güven aralığı.

Çalışmada kullanılan veri seti ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur. Borsa ve alt endeksler açısından tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında, çalışılan dönem içinde değişkenliğin en yüksek 5,31 standart sapma (S.S.) ile bankacılık endeksinde olduğu; sanayi ve hizmetler sektörünün yakın ortalama getiri ve değişkenliğe sahip olmakla birlikte; hizmetler sektörünün daha düşük standart sapma, düşük çarpıklık ve basıklık değerleriyle en az riskli/en güvenli sektör olduğu görülmektedir. Getiri dağılımının çarpıklık (skewness) katsayısının, bankacılık endeksi ve sepet değişkeni dışındaki değişkenlerde negatif olması; bu değişkenlerdeki dağılımın uzun sol kuyruğa sahip asimetric bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Bütün değişkenler, yüksek basıklık (kurtosis) değerlerine sahiptir. Bu durum, normal dağılıma göre ortalama etrafında daha çok sivrilen bir yüksek pikli (leptokurtic) dağılımı göstermektedir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarından beklendiği üzere, Jargue-Bera (J-B) istatistiği seri dağılımlarının normallik varsayımını yüzde 1 güven aralığında red etmiştir. Augmented Dickey-Fuller (ADF) istatistiği, bütün değişkenlerin yüzde1 ve yüzde5 güven aralığında durağanlık koşulunu sağladığını göstermektedir.

3. Yöntem

Çalışmada, Kasman ve Diğ. (2011) tarafından kullanılan modelleme metodolojisi takip edilmiştir. İlk olarak, faiz ve kur değişimlerinin sektör karlılıklarına etkisini anlamak için aşağıdaki gibi bir GARCH (1, 1) modeli kurulmuştur⁴:

$$r_t = \gamma_0 + \gamma_1 R_t + \gamma_2 INT_t + \gamma_3 FX_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha \varepsilon_{t-1}^2 + \beta \sigma_{t-1}^2 \quad (2)$$

(1) numaralı denklemde verilen ortalama getiri denklemi, dışsal değişkenlerin ve hata teriminin bir fonksiyonu olarak yazılmıştır. Burada, r_t sırasıyla banka, sanayi ve hizmetler endekslerinin getirisini göstermektedir. R_t getiriyi simgelemekte ve ilk modelde BIST 100 endeksinin getirisini göstermektedir. BIST 100, en geniş endeks olduğundan ekonominin genel durumunu yansıtan bir değişken olarak seçilmiştir. BIST 100 endeksinin ortak bir değişken olarak seçilmesinin diğer nedeni, sonuçların karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktır. INT_t , spread değişkenini, FX_t sepet değişkenini ve ε_t sıfır ortalama ve σ_t^2 varyans ile normal dağılan hata terimini simgelemektedir. Sektörlerin, BIST100 veya diğer sektörler ile spread ve kura duyarlılıklarını sırasıyla γ_1, γ_2 ve γ_3 , parametreleri ölçmektedir. Koşullu varyans σ_t^2 denklem (2)’de verilmiştir ve ω zamandan bağımsız risk bileşeni, α ARCH parametresi ve β GARCH parametresini simgelemektedir.

Çalışmada bir sonraki aşama olarak, faiz ve kur riskinin, bankacılık, sanayi ve hizmetler sektörü getiri değişkenliği üzerindeki etkisini anlamak amacıyla; faiz ve kur riski değişkenleri yaratılmış ve varyans modeline dahil edilmiştir:

$$r_t = \gamma_0 + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha \varepsilon_{t-1}^2 + \beta \sigma_{t-1}^2 + \varphi_1 INT_t^2 + \varphi_2 FX_t^2 \quad (4)$$

Denklem (3)'de banka, sanayi ve hizmetler endekslerinin ortalama getirisi r_t , sabit ve hata teriminin bir fonksiyonu olarak yazılmıştır. (4) numaralı denklemde verilen varyans modeli geleneksel GARCH (1, 1) modeline, faiz riski olarak INT_t^2 ve döviz kuru riski olarak FX_t^2 değişkenlerinin eklenmesiyle oluşturulmuştur.

4. Ampirik Bulgular

Tablo 2, denklem (1)'de verilen ortalama getiri denklemi ve denklem (2)'de verilen varyans denkleminin sonuçlarını sunmaktadır. γ_1 katsayısı, BIST 100 endeks getirisinin, bankacılık endeksi, sanayi endeksi ve hizmetler endeksi getirilerine duyarlılığını göstermektedir. İlgili katsayı her üç durumda da pozitif ve anlamlıdır. Bu durum, bankacılık, sanayi ve hizmetler sektörü getirilerinin, BIST 100'deki getiri artışından olumlu olarak etkindiğini göstermektedir. Bununla birlikte, BIST 100'deki getiri değişimden en fazla bankacılık sektörünün etkilendiği görülmektedir; bunu sırasıyla sanayi ve hizmetler sektörü izlemektedir. BIST 100'deki değişime karşı, en duyarlı bankacılık sektörüdür ve bu durum borsaya gelen bir şokun (bir haber sonucu sermaye girişi veya çıkışı) önce bankacılık hisselerinde, sonra diğer hisseler yayılma etkisine sahip olması gözlemi ile de uyumludur.

Tablo 2. Ortalama Getiri (1) ve Varyans Denkleminin (2) Sonuçları

	γ_0	γ_1	γ_2	γ_3	ω	α	β
Bankacılık Endeksi	- 0.2557** * (0.1519)	1.2126 (0.038 3)	0.0548 (0.048 3)	0.8614* (0.1089)	0.9391 * (0.355 0)	0.1310 * (0.033 5)	0.7944 * (0.047 9)
Sanayi Endeksi	0.0802 (0.0521)	0.7852 * (0.011 9)	- 0.0020 (0.015 5)	- 0.0675** (0.0306)	0.3103 * (0.107 3)	0.1542 * (0.041 9)	0.5986 * (0.105 0)
Hizmetler Endeksi	-0.0476 (0.0576)	0.7009 * (0.014 0)	0.0370 * (0.015 4)	-0.0188 (0.0362)	0.7975 * (0.228 7)	0.2249 * (0.042 0)	0.4416 * (0.119 9)

Not: Parantez içindeki sayılar standart hataları göstermektedir.

* yüzde 1 güven aralığı ** yüzde 5 güven aralığı *** yüzde 10 güven aralığı

Spread değişkeninin katsayısı γ_2 faiz değişimine karşı bağımlı değişkenlerin hassasiyetini ölçmektedir. Spread değişkeni, bankacılık ve sanayi sektörleri için anlamsız iken, hizmetler sektörü için pozitif ve yüzde 1'de anlamlıdır. Spread değişimine karşı, bankacılık ve sanayi sektörleri getirilerinin duyarsız olması, her iki sektörde de faiz riskinin risk azaltımında kullanılan faiz türev araçları ile hedge edilmesinden (see Flannery, 1981;

Gorton and Rosen, 1995; Purnanandam, 2007) ve/veya faiz değişimine karşı firmaların/bankaların faize duyarlı gelir ve harcama kalemlerinin boyut ve dağılımını değiştirebilmelerinden ve/veya özellikle sanayi firmalarının faize duyarlı aktif/pasif kalemlerinin karlılık üzerinde ciddi etkiye sebep olacak büyüklükte olmaması ile açıklanabilir. Buna karşın, hizmetler sektörü spread'deki artıştan olumlu etkilenmektedir. Spread, bankaların piyasadan topladıkları mevduat faiz oranı ile kredi kullandırım faiz oranı arasındaki farkı yansıttığından, genelde spread'deki bir artış talep yönlü faktörlerle hareket etmektedir. Bu açıdan, spreaddeki bir artış, hizmet sektörüne olan talepte bir artış şeklinde yorumlanabilir. Bu ise, daha yüksek karlılık demektir ve ve tam tersi.

Kur değişiminin sektör karlılıklarına etkisi γ_3 katsayısı ile ölçülmektedir. Sepet kurdaki bir artış, yani TL deki zayıflama, bankacılık sektörü üzerinde pozitif ve anlamlı, sanayi sektörü üzerinde negatif ve anlamlı ve hizmetler sektörü üzerinde negatif fakat anlamsız etkiye sahiptir. Kurdaki bir artış, pozisyonlarla uyumlu biçimde, uzun pozisyonda olan bankacılık sektörü için karlılıkta artış; kısa pozisyonda olan sanayi sektörü için ise zarar anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu durum, her iki sektörün de kur değişimine karşı döviz kuru risklerinden yeterli derecede korunmadığını göstermektedir. İlgili dönem itibariyle, bankacılık sektörü genel olarak düşük miktarda net yabancı para uzun pozisyonunda iken; sanayi sektörü yüksek miktarda net yabancı para açık pozisyonundadır. Hizmetler sektörünün ise, sanayi sektörüne benzer biçimde kur değişiminden negatif etkilendiği fakat bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu açıdan, hizmetler sektörünün daha düşük bir kur riski pozisyonuna ve daha iyi bir kur riski yönetim anlayışına sahip olduğu söylenebilir.

Koşullu varyans, denklem (2)'de belirtilen GARCH (1, 1) modelini izlemektedir (bkz. Tablo 2). Riskin zamandan bağımsız bileşeni ω her durumda pozitif ve anlamlıdır. Bankacılık sektörü, getiri volatilitesine etki eden ARCH α ve GARCH β parametrelerinin etkilerinin sıfırlandığı durumda dahi, sabit katsayının ω katkısı nedeni ile en riskli sektördür; aynı durumda hizmetler en düşük riske sahip sektör olarak durmaktadır. Hem ARCH α hem de GARCH β parametreleri her durumda istatistiksel olarak anlamlıdır ve negatif olmama ve kovaryans durağanlığı sağlayan toplamalarının birden küçük olması koşulunu sağlamaktadır. Varyansın geçmiş davranışını simgeleyen GARCH parametreleri, geçmiş dönem hata teriminin karesini temsil eden ARCH parametrelerinden beklendiği gibi her durumda daha yüksek değerlere sahiptir. Geçmiş dönem varyansın β , getirilerin koşullu değişkenliğine en büyük katkısı bankacılık sektöründe iken; geçmiş dönem hata terimi α , en çok hizmetler sektöründe etkilidir. ARCH ve GARCH parametrelerinin toplamının bire yakın olması, koşullu varyansın bir şok durumunda ortalamaya dönme konusundaki hızının (persistence) bir ölçüsü olmaktadır. Bankacılık sektörü, ARCH ve GARCH parametrelerinin toplamının bire en yakın olduğu sektör iken; hizmetler sektörü bir şok durumunda şokun etkilerinin en hızlı şekilde söneceği sektör olarak görülmektedir. Ayrıca, hizmetler sektörü bir önceki dönem getiri üzerindeki haber şokundan α en çok etkilenen sektörken; bankacılık sektörü yüksek GARCH parametre değeri nedeniyle daha uzun dönemli bir değişkenlik davranışına sahiptir.

Çalışmada bir sonraki adım olarak, faiz ve kur riskinin bankacılık, sanayi ve hizmetler sektöründeki getiri değişkenliği üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Bu amaçla kurulan denklem (3)'de verilen ortalama getiri ve denklem (4)'de verilen koşullu varyans denkleminin sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur. Bu modeldeki temel amaç, faiz ve kur riskinin bankacılık, sanayi ve hizmetler sektöründeki getiri volatilitelerini etkisini anlamaktır. Varyans denkleminde faiz riski ϕ_1 ve kur riskinin ϕ_2 eklenmesinden sonra, değişkenliğin önemli bir kısmının faiz ve kur riski tarafından açıklanmasından dolayı, ARCH ve GARCH katsayılarının varyans serisi üzerindeki etkisi azalmıştır. Nitekim getiri değişkenliğinin sadece bankacılık sektörü için

ARCH terimine duyarlı, buna karşın her sektör için GARCH parametresinin Tablo 2'ye göre daha düşük fakat hala yüzde 1'de anlamlı olduğu görülmektedir. GARCH parametresi β bankacılık sektörü için en yüksek değere sahiptir; bankacılık sektörü karlılığındaki değişkenlik kendi geçmiş dönem hata terimi varyansına oldukça duyarlıdır.

Tablo 3. Ortalama Getiri (3) ve Varyans Denkleminin (4) Sonuçları

	γ_0	ω	α	β	φ_1	φ_2
Bankacılık Endeksi	0.3546** (0.1807)	1.9832* (0.8085)	0.0418** (0.0212)	0.8413* (0.0488)	-0.0198 (0.0184)	0.5517* (0.1864)
Sanayi Endeksi	0.5430* (0.1013)	1.8190* (0.3938)	0.0649 (0.0461)	0.3613* (0.0712)	0.0411* (0.0084)	1.3638* (0.1843)
Hizmetler Endeksi	0.4519* (0.1027)	2.4061* (0.4677)	0.0049 (0.0263)	0.3254* (0.0811)	0.0548* (0.0126)	1.3425* (0.2491)

Not: Parantez içindeki sayılar standart hataları göstermektedir.

* yüzde 1 güven aralığı, ** yüzde 5 güven aralığı, *** yüzde 10 güven aralığı

Faiz riskinin getiri değişkenliği üzerindeki etkisi φ_1 bankacılık sektörü için negatif fakat anlamsız iken; sanayi ve hizmetler sektörü için pozitif ve anlamlıdır. Faiz ve kur riski yorumlanırken, tanım gereği sadece getiri değil kayıplara da duyarlı olduğu ve riskteki artışın; getiri veya kayıpların varyansını verdiği göz önünde tutulmalıdır. Tablo 2'de verilen ortalama denklemi ile birlikte düşünüldüğünde, bankacılık sektörü için hem faiz hem faiz riskindeki değişimin, ortalama getiri ve getiri değişkenliği üstünde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Bu durum, faiz riskinin bankacılık sektörü tarafından iyi yönetildiğinin bir göstergesi olarak sunulabilir. Faiz riskindeki artış hem sanayi sektöründe hem hizmetler sektöründeki getirideki değişkenliği artırmaktadır. Faiz riskine en duyarlı sektör ise, hizmetler sektörüdür. Hizmetler sektörü için daha yüksek spread daha yüksek karlılık dolayısıyla daha iyi performans demek iken; spreaddeki dalgalanma sektör karlılığındaki değişkenliği artırmaktadır.

Kur riskinin, getiri değişkenliği üzerindeki etkisi φ_2 her üç sektör için pozitif ve anlamlı olmakla birlikte; bu etki sanayi ve hizmetler sektöründe bankacılık sektöründen daha güçlüdür. Sanayi sektörü, hizmetler sektörünün aksine, kur ve kur riskinden hem ortalama getiri hem de getiri değişkenliği yönünden etkilenmektedir. Sanayi sektöründe kurdaki bir artış, ortalama getiriyi düşürürken; kur riskindeki bir artış da getirideki değişkenliği güçlü biçimde artırmaktadır. Bankacılık sektöründe ise, kurdaki bir artış ortalama getiriyi artırırken, kur riskindeki artış da getiri değişkenliğini, sanayi sektöründeki kadar olmasa da, artırmaktadır. Ayrıca kur riskinin açık şekilde, her üç sektör için de faiz riskine oranla getiri değişkenliğini daha fazla etkilediği görülmektedir.

5. Sonuç

Çalışma, Türkiye ekonomisinde kur ve faiz getiri ve değişkenliğinin bankacılık, sanayi ve hizmetler sektörlerinin performanslarına etkisini GARCH modeli aracılığıyla haftalık verilerle 18.01.2002-30.10.2015 dönemi için ölçmektedir. Bu amaçla, sektör performansı göstergesi olarak Borsa İstanbul'da yer alan banka, sanayi ve hizmetler endekslerinin haftalık logaritmik getirileri; genel makroekonomik koşulları yansıtan bir gösterge olarak BIST

100 getirisi; faiz oranı göstergesi olarak kredi ile mevduat faiz oranı arasındaki farkı yansıtan spread, ve ABD Doları ve Euro eşit ağırlıklı olarak alınarak oluşturulan sepet değişkeni kur göstergesi olarak seçilmiştir.

Çalışmada kurulan ortalama denklemi, her üç sektör performansının BIST 100 endeks getirisinden olumlu etkilendiğini göstermektedir. BIST 100'deki getiri değişiminden en fazla bankacılık sektörünün etkilendiği görülmektedir; bunu sırasıyla sanayi ve hizmetler sektörü izlemektedir. Spread değişkeni, bankacılık ve sanayi sektörleri için anlamsız iken, hizmetler sektörü için pozitif ve anlamlıdır. Bu durum, bankacılık ve sanayi sektörlerinde faiz riskinin risk azaltımında kullanılan faiz türev araçları ile hedge edilmesinden ve/veya faiz değişimine karşı firmaların/bankaların faize duyarsız gelir ve harcama kalemlerinin boyut ve dağılımını değiştirebilmelerinden ve/veya özellikle sanayi firmalarının faize duyarlı aktif/pasif kalemlerinin karlılık üzerinde ciddi etkiye sebep olacak büyüklükte olmaması ile açıklanabilir. Buna karşın, spread deki bir artış genellikle talep kaynaklı olduğundan, hizmetler sektörü için maliyetlerdeki bir artıştan çok satışlarda bir artış olarak görülebileceğinden, daha yüksek karlılık anlamına gelmektedir. Sepet kurdaki bir artış, yani TL deki zayıflama, bankacılık sektörü performansı üzerinde pozitif, sanayi sektörü üzerinde negatif ve hizmetler sektörü üzerinde etkisizdir. Kurdaki bir artış, uzun pozisyonda olan bankacılık sektörü için karlılıkta artış; tam tersi kısa pozisyonda olan sanayi sektörü için zarar anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu durum, her iki sektöründe kur değişimine karşı yeterli derecede döviz kuru risklerinden korunmadığını göstermektedir. Hizmetler sektörünün ise, daha düşük bir kur riski pozisyonuna ve daha iyi bir kur riski yönetim anlayışına sahip olduğu söylenebilir. Varyans denklemine göre, bankacılık sektörü en riskli sektör ve şokun etkilerinin en geç söndüğü sektör iken; hizmetler sektörü bir şok durumunda şokun etkilerinin en hızlı şekilde söneceği sektör olarak görülmektedir.

Çalışmada bir sonraki adım olarak, faiz ve kur riskinin bankacılık, sanayi ve hizmetler sektöründeki getiri değişkenliği üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Faiz riskindeki artış, hem sanayi sektöründe hem hizmetler sektöründeki getiri değişkenliğini artırmakta iken; bankacılık sektörü getirisi faiz riskindeki artıştan etkilenmemektedir. Hem faiz hem faiz riskindeki değişime karşı bankacılık sektörünün duyarsız olması, faiz riskinin bankacılık sektörü tarafından iyi yönetildiğinin bir göstergesi olarak sunulabilir. Kur riski, her üç sektör için de getiri değişkenliğini artırmaktadır ve bu etki sanayi ve hizmetler sektöründe bankacılık sektöründen daha güçlüdür. Sanayi sektöründe kurdaki bir artış, ortalama getiriyi düşürürken; kur riskindeki bir artış da getiriye değişkenliği güçlü biçimde artırmaktadır. Bankacılık sektöründe ise, kurdaki bir artış ortalama getiriyi artırırken, kur riskindeki artış da getiri değişkenliğini, sanayi sektöründeki kadar olmasa da, artırmaktadır. Ayrıca kur riskinin açık şekilde, her üç sektör için de faiz riskine oranla getiri değişkenliğini daha fazla etkilediği görülmektedir.

Çalışma; risk ve getiri arasındaki ilişkiyi analiz etmesi bakımından para ve maliye politikası uygulayıcıları, düzenleyici denetleyici kurumlar, yatırımcılar ve sektör katılımcıları için önemli sonuçlar içermektedir. Bu açıdan, her kurum/grubun sonuçları kendi özelinde değerlendirmesi önemlidir.

Kaynakça

- Aharony, J., Saunders, A. ve Swary, I. (1985). The Effects of the International Banking Act on Domestic Bank Profitability and Risk, *Journal of Money, Credit, and Banking*, 17(4), 493–506.
- Albertazzi, U. ve Gambacorta, L. (2009). Bank Profitability and the Business Cycle, *Journal of Financial Stability*, 5(4), 393-409.
- Allayannis, G., ve Ofek, E., (2001). Exchange Rate Exposure, Hedging, and the Use of Foreign Currency Derivatives, *Journal of International Money and Finance*, 20 (2), 273-296.
- Bartov, E., ve Bodnar, G.M., (1994). Firm Valuation, Earnings Expectations, and the Exchange Rate Effect, *Journal of Finance*, 49, 1755-1785.
- Bartram, S.M., Brown, G.M., ve Minton, B.A. (2010). Resolving The Exposure Puzzle: The Many Facets Of Exchange Rate Exposure, *Journal of Financial Economics*, 95, 148 – 173.
- BIS, (2004). Principles for the Management and Supervision of Interest Rate Risk, July.
- Bodnar, G.M., Dumas, B., ve Marston, R.C. (2002). Pass-Through and Exposure, *Journal of Finance*, 57 (1), 199-231.
- Bodnar, G.M., ve Wong, F.M.H. (2003). Estimating Exchange Rate Exposure: Issues In Model Structure, *Financial Management*, 32, 35-67.
- Brooks, C., (2008). Introductory Econometrics for Finance, Second Edition, Cambridge University Press, New York, USA.
- Choi, J. J., Elyasiani, E., ve Kopecky, K. J. (1992). The Sensitivity of Bank Stock Returns to Market, Interest And Exchange Rate Risks. *Journal of Banking and Finance*, 16, 982–1004.
- Choi, J. J., ve Elyasiani, E. (1997). Derivatives Exposure And The Interest Rate and Exchange Rate Risks of US. Banks. *Journal of Financial Services Research*, 12, 267–286.
- Demirguc, A., Huizinga, H., (1999). Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence. *World Bank Economic Review*, 13 (2), 379-408.
- Den Haan, W. J., Sumner, S. W. ve Yamashiro G. M. (2007). Bank Loan Portfolios and the Monetary Transmission, *Journal of Monetary Economics*, 54, 904–924.
- El-Masry, A., Abdel-Salam, O. ve Alatraby, A. (2007). The Exchange Rate Exposure Of UK Non-Financial Companies, *Managerial Finance*, 33 (9), 620-641.
- Flannery, M. J. (1983). Interest Rates and Bank Profitability: Additional Evidence, *Journal of Money, Credit, and Banking*, 15, 355–362.
- Flannery, M. J. (1981). Market Interest Rates and Commercial Bank Profitability: An Empirical Investigation, *Journal of Finance*, 5, 1085–1101.
- Flannery, M. J. ve C. M. James (1984). “The Effect of Interest Rate Changes on the Common Stock Returns of Financial Institutions,” *Journal of Finance*, 4, 1141–1153.
- Gorton, G. ve Rosen, R. (1995). Banks and Derivatives, NBER Macroeconomics Annual, 10, 299–339.
- Grammatikos, T., Saunders, A. ve Swary, I. (1986). Returns and Risks of U.S. Bank Foreign Currency Activities, *Journal of Finance*, 41(3), 671–683.
- Hagelin, N., ve Pramborg, B. (2006). Empirical Evidence Concerning Incentives to Hedge Transaction And Translation Exposure, *Journal of Multinational Financial Management*, 16 (2), 142-159.
- Hancock, D. (1985) Bank profitability, Interest Rates, and Monetary Policy, *Journal of Money, Credit and Banking*, 17(2), 189–202.
- Hutson, E., ve Stevenson, S., (2010), Openness, Hedging Incentives and Foreign Exchange Exposure: A Firm-Level Multi-Country Study, *Journal of International Business Studies*, 41, 105-122.

- Jorion, P. (1990) The Exchange Rate Exposure of US Multinationals, *Journal of Business*, 63 (3), 331-345.
- Joseph, N.L. (2003) Predicting Returns in US Financial Sector Indices, *International Journal of Forecasting*, 19, 351-367.
- Kasman, S. Vardar G. ve Tunç G. (2011) The Impact of Interest Rate and Exchange Rate Volatility on Banks' Stock Returns and Volatility: Evidence from Turkey. *Economic Modelling*, (28), 1328-1334.
- Koch, T.W. ve Saporoschenko, A. (2001) The Effect of Market Returns, Interest Rates, and Exchange Rates on the Stock Returns of Japanese Horizontal Keiretsu Financial Firms, *Journal of Multinational Financial Management*, 11, 165-182.
- Lloyd, W.P. ve Shick, R.A. (1977) A Test of Stone's Two-Index Model of Returns, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 12, 363-376.
- Purnanandam, A. (2007) Interest Rate Derivatives at Commercial Banks: An Empirical Investigation, *Journal of Monetary Economics*, 54(6), 769-808.
- Wetmore, J. L., ve Brick, J. R. (1994). Commercial Bank Risk: Market, Interest Rate, and Foreign Exchange. *Journal of Financial Research*, 17, 585-596.

Dipnotlar

- ¹ Daha fazla bilgi için bkz. BIS, 2004.
- ² Finansal kesim dışındaki firmalar net döviz pozisyonu (milyar dolar): 2002 -6,5, 2003 -18,4, 2004 -18,9, 2005 -21,7, 2006 -28,5, 2007 -53,6, 2008 -70,6, 2009 -66,8, 2010 -88,9, 2011 -118,1, 2012 -135,5, 2013 -170,0, 2014 -178,4.
Bankacılık sektörü net döviz pozisyonu (milyar dolar): 2002 -5,3, 2003 0,15, 2004 -0,074, 2005 -0,086, 2006 0,198, 2007 0,204, 2008 -0,93, 2009 0,605, 2010 -0,813, 2011 0,602, 2012 3,9, 2013 -1,2, 2014 6,0.
- ³ Bir fikir vermesi açısından, endekslerin bazı katılımcıları: Akbank T.A.Ş., T. Garanti Bankası A.Ş., T. İş Bankası, Yapı Kredi Bankası A.Ş. (Bankacılık Sektörü); THY, Turkcell, BIM, Pegasus, Galatasaray Futbol A.Ş. (Hizmetler Sektörü); Kardemir Karabük Demir Çelik A.Ş., Vestel Elektronik, TÜPRAŞ, Petkim, Ereğli Demir Çelik, Karsan Otomotiv, Ülker Bisküvi (Sanayi Sektörü).
- ⁴ Literatürde GARCH (1,1) modelinin finansal zaman serilerine en uygun volatilité modellemesi olduğu kabul edilmektedir (bkz. Brooks, 2008). Ortalama denkleminin ARCH etkisi içerip içermediği ile ilgili ARCH-LM testleri kuvvetli ARCH etkisi varlığı göstermektedir, sonuçlar yazarlardan istenebilir. Ayrıca bankacılık sektörü ortalama denklemine, 08.11.2002 tarihinde yüzde 36,5 ile açık bir outlier oluştuğundan dummy değişkeni eklenmiştir.

TBB-MASAK Çalıştayı

Türkiye Bankalar Birliği tarafından 13-14 Nisan 2016 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen TBB-MASAK Çalıştayı'nda yapılan açılış konuşmaları sırasıyla aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu Başkan Vekili Sayın Ümit Leblebici:

Sayın Bakanım, Sayın Başkanım, Değerli Meslektaşlarım, Değerli Basın Mensupları,

Mali Suçları Araştırma Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile sektör temsilcilerini buluşturan çalıştaya hoş geldiniz. Türkiye Bankalar Birliği ve Şahsım adına sizleri saygıyla selamlıyorum.

Altıncısı düzenlenen bu Çalıştayla, suç gelirleri ve terörizmin finansmanı ile mücadele alanlarında düzenleme, uygulama, denetim ve gözden geçirme çevriminin değerlendirilmesi açısından kurumlararası işbirliğinin verimli örneklerinden birini oluşturmaktayız.

Suç gelirleri ve terörizmin finansmanı ile mücadelenin temelini yükümlüler tarafından kamu otoritesine iletilen şüpheli işlem bildirimleri oluşturmaktadır. Şüpheli işlem bildirimlerinin sayısı ve kalitesi, ilgili kuruluşların işlenen suçlarla mücadele kapasitesini ortaya koymaktadır.

Ülkemizde şüpheli işlem bildirimlerinin sayısında, raporlanmasında ve kalitesinde artış ve iyileşme vardır. Bu gelişmeye, suç gelirleri ve terörizmin finansmanı ile mücadele alanında MASAK tarafından uluslararası iyi örnekler dikkate alınarak yapılan düzenlemeler, düzenlemelerin doğru anlaşılması ve etkin uygulanması için MASAK ile bankalarımız arasındaki sürekli işbirliği, iyi yetişmiş insan kaynağı, operasyon sistemlerinin entegrasyonu, bildirim sistemlerinin sürekli güncellenmesi ve iyileştirilmesi amacıyla yapılan yeni teknoloji yatırımları, muhabir bankalar ile işbirliği, FATF toplantılarına aktif olarak katılım olumlu katkı yapmıştır. Tarafların çabaları sayesinde, ülkemiz Mali Eylem Görev Gücü'nün yaptığı sınıflandırmada gri listeden çıkarak, uyumlu ülkeler arasında yer almıştır.

Sayın Bakanım,

Faaliyetlerinin tümü kurallara ve denetime tabi, kayıt altında ve düzenli olarak raporlanan bankacılık sektörünün çalışma ve uygulamalarını kanunlar, ilgili otoriteler tarafından hazırlanan alt düzenlemeler ve bankacılık prensipleri belirlemektedir.

Sektör olarak talebimiz, her alandaki düzenlemelerin küresel piyasalarda rekabet içinde olduğumuz finansal kurumların tabi olduğu standart ve iyi uygulamalara yakın olmasıdır. Düzenlemeler ve uygulamalar rekabette bizi desteklemeli, kolay anlaşılır, uygulanır ve denetlenir olmalı, gri alan barındırmamalıdır. Uygulamada yaşanabilecek farklılıklar konusunda denetim yaklaşımı yol gösterici olmalıdır, yükümlü kurumlar öncelikle ikaz edilmeli, hatada ısrarcı olunursa ceza verilmelidir.

Küresel ekonominin ve finansal piyasaların en önemli kurumlarından olan bankacılık sektörü olarak gerek yurtiçinden gerekse yurtdışından daha fazla kaynak toplayıp ve en verimli şekilde kullanılmak üzere kredilendirilerek milli gelir büyümesine katkı yapmaya devam edeceğiz. Potansiyel büyüme hızında sürekli büyümek için kredilerin büyütülmesinin bu nedenle özkaynakların güçlendirilmesinin öneminin farkındayız.

Operasyon sistemlerimizi yeni teknoloji ile sürekli güncelleyerek şubelerimiz ve alternatif dağıtım kanallarımız yoluyla temel bankacılık ve ödeme sistemi hizmetlerimizi geliştirirken yaygın uluslararası muhabirlik ilişkilerimiz sayesinde dünyanın her köşesinden kaynak bulmaya ve girişimcilerimize hizmet vermeye devam ediyoruz. Küresel ekonomideki sorunların, yakın coğrafyamızdaki olumsuzlukların ve sınırlı bazı bölgelerimizde yaşanan gelişmelerin muhtemel yansımalarının farkındayız. Geçici olduğuna inandığımız bu dönemde ülkemiz için sorunları en azda tutmak amacıyla işimizi daha iyi yapmanın çabası içindeyiz.

Bu bağlamda, bankacılık sektörünün suç gelirleriyle mücadele kapasitesinin daha da artırılmasının önemini bilincindeyiz, bu yönde gayretlerimiz devam edecektir. Uluslararası alanda, son dönemde önem kazanan ortak raporlama standartları, uluslararası vergi anlaşmaları ve uygulama kurallarındaki gelişmeleri de yakından takip ediyoruz ve uygulama için gerekli hazırlıkları sürdürüyoruz.

Çalışmalarımıza olumlu ve yapıcı yaklaşımlarınızdan dolayı Şahsınıza, çalışma arkadaşlarınıza ve MASAK Başkanlığına teşekkür ediyorum. Çalıştayımızın yararlı olmasını diliyor, katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

MASAK Başkanı Sayın Osman Dereli:

Sayın Bakanım, Türkiye Bankalar Birliğinin Değerli Başkanı, Değerli Temsilcileri, Bankalarımızın değerli yöneticileri, Kamu Kurumlarının değerli temsilcileri, Sayın Katılımcılar, Değerli Basın Mensupları hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Başkanlığımız ve Türkiye Bankalar Birliği tarafından birlikte düzenlenen Türk Bankacılık Sektöründe Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Çalıştayı'na hepiniz hoş geldiniz.

Sayın Bakanım, değerli katılımcılar;

MASAK'ın en önemli fonksiyonlarından birisi suç gelirlerinin aklanmasıyla mücadele etmek, diğer bir önemli fonksiyonu ise ülkemizin yükselişine, birliğimize kast eden terör ve suç örgütlerinin finans kaynakları ile mücadele etmektir.

1997 yılından beri yürüttüğümüz bu mücadele görevini yerine getirirken, özel sektördeki en büyük destekçimiz mali sektörün temelini oluşturan bankalar ve Türkiye Bankalar Birliği olmuştur. Zira, bu mücadelenin sadece kamu tarafıyla yapılmasının yeterli olmayacağı malumdur. Bu noktada başta bankalarımız olmak üzere tüm finans sektörüne önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede, bugüne kadar, oluşturulan çalışma grupları vasıtasıyla sektörün ortak sorunları tartışılmış ve çözüm yolları aranmıştır. İhtiyaç duyulan mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır.

Bugün gerçekleştirmekte olduğumuz bu çalıştay da bu ortak mücadeleye güzel bir örnektir. Bugün ve yarın burada yapılacak sunumlarla çok önemli konular ele alınacak, tartışılacak, sorunlara ortaklaşa çözümler üretilecek ve mücadelenin daha etkin bir şekilde yapılmasının yolları aranacaktır.

Sayın Bakanım, Değerli Konuklar,

Malumunuz olduğu üzere yakın bir zaman önce MASAK başkanlığına atandım. Bu süre zarfında çalışma arkadaşlarımdan aldığım bilgiler çerçevesinde, özellikle yükümlülük bildirimleri işlemlerinin tamamının elektronik ortamda yürütüldüğünü gördüm. Aynı şekilde Başkanlığımız tarafında da işlemlerimizin tamamı elektronik ortamda yürütülmektedir.

MASAK, bilgi teknolojilerine ciddi yatırımlar yapmış ve bu yönünü sürekli geliştiren bir kurumdur. Bu yükümlülük sistemini karşılıklı olarak daha etkin, daha verimli bir noktaya taşımamız gerekir. Artık şüpheli işlem bildirimlerimiz, daha kapsayıcı ve daha kaliteli olmalıdır.

Bu noktada, Başkanlığımızla bankalar arasında önemli bir köprü oluşturan uyum görevlileri ve uyum birimlerine ilişkin birkaç hususa değinmek istiyorum. Hepimizin yakından bildiği gibi bankalar tarafından yerine getirilmesi gereken; müşterinin tanınması, şüpheli işlem bildirimleri, bilgi ve belge temini, eğitim gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesinde uyum görevlileri ve uyum birimi büyük bir öneme sahiptir.

Bu yükümlülüklerin bankalarda yerleşmesi, kurumsallaşması ve etkin bir şekilde uygulanması; uyum görevlisi ve uyum birimi sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenle, uyum görevlisinin aklama ve terörizmin finansmanına ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesinde gereken katkıyı sağlayabilecek yetkinlikte olan kişiler arasından belirlenmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca banka içerisindeki uyum birimlerinin de yeterli ve donanımlı bir altyapısının olması, banka içerisinde hak ettiği bir pozisyonda olması gerekmektedir. Bu çerçevede insan kaynakları, eğitim, teknik ve idari alt yapı olarak uyum biriminin yeterli düzeyde olmasını, eksikliklerin düzenli olarak gözden geçirilerek, bu birimlerin ihtiyaca cevap verecek şekilde güçlendirilmesini bekliyoruz.

Bu sayede hem bankaların hem de bizim işimiz kolaylaşacak, birlikte yürüttüğümüz çalışmalardan daha verimli sonuçlar almamız mümkün olacaktır.

Sayın Bakanım, Değerli Katılımcılar,

Aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele sürecinde pek çok önleyici tedbirler, yükümlülükler bulunmaktadır. Ancak, bu tedbirleri somuta indirgemesi, hedefi elle tutulur hale getirmesi bakımından şüpheli işlem bildirimlerinin önemi büyüktür.

Çünkü bu sayede aklamaya konu olabilecek gelirlere ya da terörist eylemlere finansman sağlayacak paralara, değerlere daha çok yaklaşmış oluyoruz. Bu bakımdan şüpheli işlem bildirimleri göstergelerini çok önemli buluyoruz.

Rakamlara baktığımızda, en çok bildirim aldığımız yükümlü grubunu bankalar oluşturuyor. 2015 yılı sonu itibarıyla alınan toplam 74.221 bildirimden 66.719'u bankalardan alınmış. Aynı şekilde 2016 yılı mart sonu itibarıyla alınan 26.677 şüpheli işlem bildiriminden 23.339'u bankalar tarafından yapılmıştır. Genel olarak baktığımızda, şüpheli işlem bildirimlerini hem sayı hem de kalite olarak belli bir seviyeye getirmiş durumdayız.

Gerçekleştirilen bu çalıştaylar bu bildirimlerin kalitesini artırmaya katkı sağlamaktadır. Bu nedenle ben şüpheli işlem bildirimlerinde geldiğimiz bu seviyeyi elbirliğiyle daha ileriye taşıyacağımıza inanıyorum.

Sayın Bakanım, değerli katılımcılar,

Bildiğiniz üzere, aklamaya ve terörizmin finansmanı ile mücadele uluslararası arenanın da önemli konuları arasında yer almaktadır. 1980'li yıllarda başlayan uluslararası mücadele hızla ilerlemiş, pek çok uluslararası belge, anlaşma, sözleşme, direktif uygulanmaya konulmuştur. Ülkemiz bu düzenlemelere uyum sağlamaktadır.

Sözünü ettiğimiz belgelerden sonuncusu 29 Ocak 2016 tarihinde TBMM tarafından 6665 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir.

Bu sözleşme de diğer uluslararası belgeler gibi ülkeleri, aklama ve terörizmin finansmanı ile ortak mücadele etmeye, suçla mücadelede işbirliğini güçlendirmeye çağırılmaktadır. Özellikle son yıllarda tüm dünyada artan terör olayları nedeniyle terörizmin finansmanı ile mücadele en az aklama kadar önemli hale gelmiştir. Bütün ülkelerce ortak tavır alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu noktada terörist malvarlıklarına en hızlı şekilde ulaşılması en önemli hususlardan biridir.

Konuşmamın bu bölümünde Başkanlığımızın uluslararası ilişkileri konusunda güncel birkaç husustan bahsetmek istiyorum. Önümüzde Ülkemizin ev sahipliğinde İstanbul’da gerçekleştirilecek olan Egmont Genel Kurul Toplantısı var. Egmont üye ülkeler arasında bilgi değişiminin ve işbirliğinin güçlendirilmesini hedefleyen bir organizasyondur. Egmont Grubu’nun temel amacı; ülkelerin ulusal aklamaya mücadele sistemlerini geliştirebilmelerine yardımcı olmak ve uluslararası bilgi değişiminin önündeki engelleri kaldırmaktır. Türkiye’nin 1998 yılından beri üyesi olduğu Grubun şu anda 151 üyesi bulunmakla birlikte bu sayı Grubun Genel Kurul toplantılarında yeni üyelerin katılımıyla gittikçe artmaktadır. MASAK, Egmont Grubu’nun belirlediği prensipler çerçevesinde muadili olan mali istihbarat birimleriyle finansal istihbarat paylaşımı yapmaktadır. Bu amaçla Başkanlığımızca 48 ülkenin mali istihbarat birimi ile mutabakat muhtıraları imzalanmıştır.

Egmont Grubu, çalışmalarını üye ülke temsilcilerinin katılımı ile düzenlenen toplantılar yoluyla gerçekleştirmektedir. 17-22 Temmuz 2016 tarihlerinde Başkanlığımızın ev sahipliğinde İstanbul’da gerçekleştirilecek olan genel kurul toplantısı da bu çalışmalardan birini oluşturmaktadır. Toplantı hazırlıkları Başkanlığımız koordinesinde devam etmektedir. Toplantılara Egmont Grubu üyesi 151 ülke mali istihbarat biriminin yanı sıra, gözlemci ve uluslararası partner kuruluşlardan yapılacak iştiraklerle birlikte toplam 500 civarında bir katılım beklenmektedir.

Aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda uluslararası kuruluşlarla gerçekleştirmekte olduğumuz yakın işbirliğinin bir göstergesi olacak olan bu organizasyon aynı zamanda ülkemizin ve İstanbul’un tanıtımına ve aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede uluslararası alanda MASAK’ın ve dolayısıyla da ülkemizin itibarına katkı sağlayacaktır.

Değerli katılımcılar,

Önemli bir husus olan ve yine sizlerin destekleriyle daha da iyi sonuçlar elde edeceğimize inandığımız FATF Değerlendirmesinden söz etmek istiyorum. Malumlarınız olduğu üzere Mali Eylem Görev Gücü diğer deyişle Financial Action Task Force (FATF), temel olarak “politika belirleyici” hükümetler arası bir kuruluştur.

- Uluslararası finansal sistemin bütünlüğüne karşı tehdit oluşturan aklama ve terörizmin finansmanı ile koordineli bir şekilde mücadele etmek için “40 Tavsiye” olarak da bilinen uluslararası standartlar belirlemektedir.
- Bu suçlara karşı getirilen yasal, düzenleyici ve operasyonel tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını teşvik etmektedir.

FATF aynı zamanda üye ülkeleri, belli aralıklarla değerlendirmeye almaktadır. Bu değerlendirmede, üye ülkenin aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele sistemi ve bu

konudaki uluslararası standartlara uyumu ele alınıp gözden geçirilmektedir. Değerlendirme sonucunda tespitleri içeren ülke raporu hazırlanmaktadır.

Ülkemiz üç kez FATF değerlendirmesinden geçti. Önümüzde Dördüncü Tur Değerlendirmesi var. Dördüncü Tur Değerlendirmesi mevzuat düzenlemelerinden ziyade bu düzenlemelerin uygulamada ne kadar etkin olduğunun değerlendirilmesini kapsıyor. FATF, dördüncü tur değerlendirmelerini çeşitli ülkeler için başlattı. Ülkemiz için bu süreç 2018 yılı içinde başlayacaktır. Bu süreç öncesinde, FATF Metodolojisine uygun olarak ülkemiz tarafından gerekli tüm hazırlıkların tamamlanması gerekmektedir.

FATF Metodolojisine uygun olarak diyorum, çünkü bu metodolojide; aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele sistemlerinin uygulama etkinliği ve FATF Standartlarına teknik uyum düzeyine ilişkin değerlendirme kriterleri ortaya konulmuştur. Bu süreçte de diğer değerlendirmelerde olduğu gibi sizlerin katkıları hem Başkanlığımız hem de Ülkemiz açısından çok önemli olacaktır. Bu konudaki hassasiyetinize şimdiden teşekkür ediyorum.

Sözlerime son verirken, sayın Bakanımıza özellikle teşekkür etmek istiyorum. İşlerinin yoğunluğu arasında bu Çalışmaya katılarak bizlere destek olduğu için kendilerine şükranlarımı arz ediyorum. Öte yandan, bu Çalıştayın düzenlenmesinde emeği geçenlere, Türkiye Bankalar Birliğine ve değerli üyelerine, aynı şekilde bankalarımızın siz değerli temsilcilerine ve mesai arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Çalıştayın tüm katılımcılar için yararlı geçmesini diliyor ve hepinize saygılarımı sunuyorum.

Maliye Bakanı Sayın Naci Ağbal:

Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu Üyelerimiz, banka genel müdürlerimiz, değerli bankacılarımız hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

MASAK ve Türkiye Bankalar Birliği işbirliğiyle düzenlenen bu Çalıştayın başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Özellikle kara para aklamayla mücadele, terörizmin finansmanı ile mücadele bağlamında gerçekten bankalarımız son derece önemli bir partner, önemli bir paydaşımız. Bugüne kadar bankalarımızın bu sisteme, özellikle kara parayla mücadele konusunda verdikleri desteği bizzat bilen bir insanım. Bankalarımız sadece kara para aklamayla mücadele anlamında değil, her bakımdan ekonomimizin temel direklerinden bir tanesi.

Bugün Türkiye’de ekonomiyle ilgili birkaç şey konuşacaksak, bunların en başında bankalarımız var. Ekonomimizin güçlü yanlarını konuşurken söylediğimiz iki tane konu var, bunlardan bir tanesi güçlü bankacılık sistemine sahip olmamız. Hep söylüyoruz, Türkiye ekonomisi bugün eğer güçlüyse, güçlü bankacılık sistemi sayesinde. İkinci olarak burada kendimize de biraz pay çıkaralım, bugün Türkiye ekonomisi eğer güçlüyse, bunun sebeplerinden bir tanesi de güçlü maliye politikasıdır.

Mali disiplini esas alan, sürdürülebilir maliye politikasının devam ettirilmesidir. O açıdan bakıldığında, özellikle son yıllarda ekonomide hem büyümede yakalanan sürdürülebilirlik, hem maliye politikasında yakalanan sürdürülebilirlik son derece önemli. Son dönemde biliyorsunuz aslında global krizden bu yana hep sürekli ileriye dönük bir iyimserlik içinde olsak da maalesef gerçekleştirmeler global anlamda bu iyimserlikle örtüşmüyor.

Ancak Şubat ayının ortalarına geldik, bu defa da beklentiler şimdi bir miktar olumluya döndü. Bugün hepimiz şunu görüyoruz ki, global krizden sonra dünya ekonomisi, ister

gelişmiş ülkelerde olsun ister gelişmekte olan ülkelerde olsun, hala umulan noktalarda değil. Büyüme oranları hala global kriz öncesi seviyelerinin çok uzağında. Kırılganlıklar, özellikle finansal kırılganlıklar devam ediyor. Özellikle büyümenin aşağıya gelmesi nedeniyle küresel ticarete de daralma var. Bütün bunlar hepimizi etkiliyor, gelişmiş ülkeleri etkiliyor, gelişmekte olan ülkeleri etkiliyor. Dünya bir değişim ve dönüşüm döneminin içerisinde geçiyor.

Zaman zaman iyimser açıklamaların yanında karamsar açıklamaları da birlikte görüyoruz. Biz bütün bu açıklamalar karşısında ihtiyatlı bir duruş sergilemek durumundayız. Türkiye ekonomisi son 14 yıldır, önceki döneme kıyasen önemli kazanımlar elde etti, yapısal anlamda dönüştü. Bugün ekonomimizin genel çerçevesini oluşturan temel parametreler, önceki dönemlerle mukayese edilemeyecek kadar iyi. Ama bu bizim ihtiyatlı duruş sergilememizi asla ortadan kaldırmıyor.

Mutlaka ve mutlaka iyi haberlerden memnun olacağız, küresel ekonomide ortaya çıkan olumlu gelişmelerden yararlanacağız ama diğer taraftan da risklerin varlığını bileceğiz, bunları yöneteceğiz. Bugün Türkiye ekonomisinin 2016 yılında, 2015 yılına göre daha iyi bir performans göstermesini umuyoruz.

Büyümenin 2015'ten daha iyi olmasını umuyoruz. Enflasyon bakımından 2015'ten daha düşük bir fiyat seviyesini yıl sonunda bekliyoruz. Ama bunlara rağmen, bunlara rağmen bir takım risklerle de karşı karşıyayız, hep beraber o riskleri yöneteceğiz.

Özellikle Şubat'ın ilk yarısından itibaren dünya piyasalarından gelen olumlu haberler Türkiye ekonomisi olarak bizleri sevindiriyor. Bunlar Türkiye ekonomisine olan güveni arttırıyor. Burada özellikle son iki ayda Türkiye'ye yönelen sermaye akımının artmış olması bizler açısından sevindirici. Türkiye'yle ilgili kırılganlık söylemlerini aşağıya çekiyor. Ama bütün bunlar, bütün bunlar bizim reform heyecanımızı, ihtiyatlı duruşumuzu aşağıya çekmiyor, tam tersine daha yukarı çekiyor. Hep beraber ekonominin temellerinin daha da sağlamlaştırılması için her bakımdan üzerimize düşeni yapacağız. Biliyorsunuz hükümete gelir gelmez iddialı bir reform programını açıkladık.

Bu reform programı için öngörölmüş belirli bir takvim de öngördük, üç aylık, altı aylık, bir yıllık süreçte neler yapacağımızı teker teker söyledik. Burada, içinde birçok alan var ama özellikle iş gücü piyasasının rasyonelleştirilmesi, işgücü piyasasındaki katılıkların giderilmesi bana göre en önemli reform alanlarından bir tanesi. Güvenceli esneklik şu anda komisyondan geçti, genel kurula geldi, inşallah yakın bir zamanda bu güvenceli esneklik dediğimiz sistemi parlamentodan geçirmek suretiyle işgücü piyasasında önemli katılıklardan bir tanesini gidermiş olacağız. Yine kıdem tazminatı konusu on yılların konusu. Hepimiz biliyoruz ki mevcut kıdem tazminatı sistemi, işveren kadar aslında çalışanı da memnun etmeyen bir sistem. Rasyonel olmayan unsurlar içeriyor.

Biz diyoruz ki, hem çalışan için, hem işveren için rasyonel olmayan unsurları içeren bu sistemi değiştirelim ve kıdem tazminatını gerçekten çalışan için alınabilen, realize edilebilen bir sisteme dönüştürelim. Kıdem tazminatının, işletmelerimiz üzerinde oluşturduğu maliyetleri ve riskleri aşağı çekelim ve böylelikle işletmelerimizin rekabetçiliğini arttırırken, diğer taraftan çalışanlarımızın da haklarını yasal güvenceye kavuşturalım.

Bu iki reform, önümüzdeki günlerde özellikle mutlaka takip etmemiz gereken düzenlemeler. Yine yatırım ortamının iyileştirilmesi anlamında yapacağımız reformlar var. Kendi bakanlığımızda konuştuğumuz konuların tabii başında, gelir vergisi reformu geliyor. Biliyorsunuz plan bütçe komisyonuna geldi, görüşmesini yaptık şu anda alt komisyonda, inşallah bankalar birliğinin de gelir vergisi kanunuyla ilgili önemli görüşleri oldu, tüm sosyal taraflardan değerlendirmeler aldık, görüşler aldık. İnşallah alt komisyon çalışmaları hızlı bir

şekilde tamamlanacak ve Türkiye yeni, modern yatırım ortamını teşvik eden bir gelir vergisi sistemine kavuşacak.

Vergi usul kanunu çalışmalarımız devam ediyor, biliyorsunuz önemli reform alanlarından bir tanesi de vergi usul kanununun yeniden yazımı ve çağdaş bir vergi usul kanununa kavuşmamız. Özellikle mükellef haklarını güçlendiren bir vergi usul sistemi hepimiz için önemli. Demin ifade edildi burada, mükellef öngörülebilirlik istiyor, mükellef sürprizlere kapalı olmak istiyor haklı olarak.

Uyum maliyetlerinin, vergiye uyum maliyetlerinin aşağıya çekilmesini istiyor, sürprizlerle karşılaşmamak istiyor. Bunların hepsi inşallah Vergi Usul Kanununda yapacağımız düzenlemelerle hayata geçecek. O anlamda Türkiye Bankalar Birliği'nden Vergi Usul Kanunuyla ilgili de önemli görüşler geldi, inşallah onları da hep beraber değerlendireceğiz. Biliyorsunuz 2012 yılında Türk Ticaret Kanununda önemli değişiklikler yapıldı. Biliyoruz ki bu kanun değişikliği, özellikle işletmelerimize önemli anlamda faydalar sağladı.

Hem raporlama standartları bakımından, hem ticaret kanunu getirdiği yükü yerine getirme bakımından gerçekten sistemi daha rasyonel hale getiren unsurlar içeriyor. Burada hepimizin üzerinde durması gereken temel husus, eğer bu ekonomide dönüşümü gerçekleştireceksek, bunu hep beraber yapacağız. Devlet olarak, hükümet olarak, özel sektör olarak, sivil toplum örgütleri olarak birlikte katılımcı bir anlayışla fikirleri geliştireceğiz ve teker teker uygulamaya koyacağız. Özellikle bakanlık olarak istişare sürecinden son derece istifade ediyoruz.

Gittiğimiz sivil toplum örgütlerinde gerçekten piyasanın hassasiyetleri tek tek dile getiriliyor ve biz de bunları inşallah bir bir hayata geçireceğiz. Çok yakın bir zamanda özellikle finans piyasalarını, bankacılık kesimini ilgilendiren önemli vergi düzenlemeleri yapacağız. Bu düzenlemeleri de yaparken gerek katılım bankaları, gerek ana omurgayı oluşturan bankalarımızla önemli istişareler yürüttük. Yine finans sektöründe yer alan diğer paydaşlarla görüşmeler yaptık. İstiyoruz ki finans sektöründe vergi rekabete karşı eşit mesafede olsun.

Paydaşlar arasında veya aktörler arasında rekabet yapılırken vergi üzerinden bir eşitsizlik olmasın. Finans sisteminde vergi öngörülebilir olsun. Hep beraber toplantılarda konuştuk gördük, gerçekten bazı vergi kanunlarımızdaki düzenlemeler müphemlikler içeriyor, belirsizlikler içeriyor ve ister istemez yatırımcılar bu belirsizlikten dolayı yatırım kararlarını erteleyebiliyorlar veya geleceğe dair bir belirsizlik içerisinde olabiliyorlar.

O konuda da ben Bankalar Birliğine teşekkür ediyorum, çok güzel fikirler ortaya çıktı, inşallah bunları bu yeni vergi paketiyle ortadan kaldırıyoruz. Hem para politikasında hem de maliye politikasında ihtiyatlı duruşumuza aynen devam edeceğiz. Bugün tabi ki dünyada global anlamda bir takım sıkıntıları hepimiz biliyoruz ama her ülke global krizin doğurduğu sonuçlara karşı kendi reçetesini kendi koşullarına göre üretmek zorundadır.

Burada Türkiye bu global krize karşı vereceği tepkiye bakıldığında, bizim yapmamız gereken şey para politikasında da maliye politikasında da ihtiyatlı duruşumuza devam etmek ve yapısal reform gündemini hiçbir şekilde bekletmeden aynen artırarak devam etmek. Dolayısıyla bütçe performansı bakımından baktığımızda, 2016 yılında biliyorsunuz yüzde 1,3 bütçe açığı öngördük. Bu bütçe açığı hedefi bizim bundan önceki yıllardaki bütçe açığı hedeflerimize bakıldığında aslında bizim sonuç alabileceğimiz, gerçekleştirebileceğimiz bir bütçe açığı. Ama bunu realize etmek için gereken her türlü tedbiri de almamız gerektiğini, alacağımızı burada ifade edeyim. Tabi ki bölgemizde meydana gelen jeopolitik gelişmeler bütçenin hem gelir tarafını, hem gider tarafını etkileyebilir.

Yine özellikle dış ticaret kanalından bir takım gelişmeler bütçenin gelir tarafını etkileyebilir. Bu konularda da gerek ekonomi yönetimindeki diğer bakanlıklarımızla yaptığımız istişareler çerçevesinde bütçenin bu sağlam yapısını devam ettirme noktasında önemli çabaları bugün olduğu gibi gelecekte de devam edeceğiz. Mali disiplin her zaman için ülkeye, ülke ekonomisine önemli katkılar veren bir çıpa niteliğindedir. Bizim buna mutlaka ve mutlaka sahip çıkmamız lazım ve bunu devam ettirmemiz lazım. Burada para politikasının duruşu da son derece önemli.

Dışarıdan bakıldığında, global gelişmelere bakıldığında şu anda Türkiye ekonomisi için olumlu, iyimser bir kısa vade görünümü var. Bizim bu kısa vade görünümünü hem göreceğiz hem de ihtiyatlı duruşumuzu aynen devam ettireceğiz. Bir takım kısa ve orta vadede karşılaşılabileceğimiz riskleri öngörüp, onların farkında olarak gereken tedbirleri alacağız. Ekonomi hiçbir şekilde maceraya girilecek bir alan değildir. Mutlaka ekonomide rasyonaliteden hiçbir şekilde ayrılmadan, ekonominin gerekleri neyse onu yapacağız.

Bir taraftan yatırım ortamını, üretim ortamını, ihracat ortamını geliştirecek yapısal reformlara devam edeceğiz. Diğer taraftan yatırımcının, üretim yapanın, ihracatçının önünü görebileceği makro ekonomik parametrelerin sağlam ve istikrarlı olmasına önem vereceğiz. Döviz kurunda önemli olan istikrardır. Döviz kuru eğer dün, bugün ve yarın seviye itibarıyla istikrarlı gidiyorsa yatırımcı önünü görür. Faiz, mutlaka ve mutlaka çok önemli bir parametre. Faiz seviyesi, ekonominin kısa ve orta vadeli görünümünü son derece etkiler. Burada da mutlaka uygulayacağımız politikalar, ekonomik gerçeklerle uyumlu olmak durumundadır.

Bütün bunları yaparken, bizim için başta belirttim, bankacılık sektörü gerçekten önemli. Kayıt dışı ekonomiyle mücadele bağlamında baktığımız zaman, şunu ifade edeyim ki özellikle 2000'li yılların başından bu tarafa kayıt dışı ekonomi eğer aşağıya geliyorsa, devlet olarak, hükümet olarak aldığımız tedbirlerin yanında bankacılık kesiminin de kayıt dışı ekonomiyle mücadeleye katkıda verdiği önemi hiçbirimiz yadsıyamayız.

Özellikle nakdi ekonomiden kaydi ekonomiye geçişte bankacılık sistemimiz önemli vazifeler görmüştür. Özellikle birçok düzenlemeyi yaparken bankacılık sisteminden maliye bakanlığı olarak istifade ediyoruz. Kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin temel yollarından bir tanesi, tabii ki paranın takip edilmesi. Burada ekonomi ne kadar kayıtlı ekonomi haline dönüşürse, kurumsallaşma ne kadar artarsa, ölçek ekonomileri ne kadar iyileşirse kayıt dışı ekonomi o kadar azalıyor. Onun için bankalarımızın Türkiye'deki kayıt dışı ekonomiyle mücadelede bize verdikleri katkılardan dolayı hepimize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

İnşallah önümüzdeki dönemde de bu mücadeleye hep beraber devam edeceğiz. Yine bugün Çalıştayda bir araya gelmemize sebep olan konu başlığıyla ilgili birkaç şey söylemek isterim. Bizim, kara parayla mücadele konusundaki çalışmalarımız 90'lı yıllara kadar uzar. Hatırlarım ilk 96 yılında kara para aklamayla mücadele konusunda bir mevzuat düzenlemesine başladık.

Sonra bir yasal düzenleme yapıldı. Bugün Türkiye'de 96'dan bugüne kadar bakıldığında kara para aklamayla mücadele konusunda kurumsal kapasite olarak FATF'in aradığı, beklediği kurumsal kapasite şartlarını taşıyan bir ülkeyiz. Yani bu konuda bir mali istihbarat birimimiz var, yeterli sayıda elemanı var, gerekli bilgi işlem alt yatırımlarına sahip ve ikincil mevzuatını oluşturmuş bir kurumsal yapıımız söz konusu. Mevzuat düzenlemeleri olarak bakıldığında da, gerek birincil mevzuat, gerek ikincil mevzuat, yani yönetmelikler, tebliğler bakımından bakıldığında da gerçekten uluslararası normları karşılayan bir mevzuat düzenlememiz var.

Yine uluslararası işbirliği anlamında bakıldığında, bugün global ölçekte kara para aklamayla mücadele veya terörizmin finansmanı ile mücadele anlamında bakıldığında,

Türkiye bu iki alanda da hep öncü ülkeler arasında yer almıştır. Bu alanda en fazla öne çıkan FATF'in Türkiye aktif bir üyesidir. Kara para aklamayla mücadelede, terörizmin finansmanı ile mücadelede Türkiye her türlü uluslararası işbirliğinin içerisinde olmuştur. O anlamda üzerine düşen yükümlülükleri de bugüne kadar yerine getirmiştir. Bugün en çok konuştuğumuz konu aslında terörizmin finansmanının önlenmesi konusudur. Kara para aklamayla mücadele, genellikle suç ekonomisi dediğimiz kaynaklardan elde edilen gelirlerin bir şekilde farklı yollarla sisteme katılmasıdır. Ama terörizm bir insanlık suçudur.

Bütün insanlığı tehdit eden bir suçtur ve terörizme karşı mücadele yürütülecekse, bunun en önemli bacaklarından bir tanesi, bunun finans kaynaklarının önlenmesi, kurutulması ve bir şekilde sisteme girmesinin engellenmesidir. O öyle bir network ki, ulusal bir network değil, global bir network. Dolayısıyla terörizmin finansmanı ile mücadele ulusal bir mücadele değil, global bir mücadeledir. Ülkeler bu konuda üzerlerine düşen her türlü yükümlülüğü sonuna kadar yerine getirmek durumundadırlar. İki gün önce tesadüfen bir televizyon kanalında bir haberi izlerken fark ettim. Bir terör örgütü, Avrupa'da açıkça bir bankanın hesap numarasını vermek suretiyle, oraya yardım yapılmasını talep edebiliyor. Ben bunu hakikaten gördüğümde üzüldüm.

Yani terörizmin finansmanı ile mücadele ediyoruz, ülke olarak bu konuda terörle mücadele etme noktasında bu kadar duyarlılık gösteriyoruz ama bizimle aynı duyarlılığı paylaşması gereken ülkelerdeki bakıyoruz uygulamalara, ülkemize karşı temel bir tehdit oluşturan bir terör örgütünün açıkça bir bankacılık sistemi üzerinden kaynak toplamasına imkan verebiliyor. Dolayısıyla burada Türkiye'nin terörle mücadelesi, Türkiye'nin tek başına yürütebileceği bir mücadele değil. Burada, uluslararası işbirliği şarttır. Bugün biliyoruz ki terörün geldiği noktada terör artık bütün insanlığı tehdit ediyor. Kimse terörün tehditlerine karşı kendisini korunaklı hissetmesi asla mümkün değil.

Türkiye'nin bu konuda uzun yıllardır gösterdiği hassasiyetin ne kadar önemli olduğunu son dönemde global olarak, küresel olarak yaşanan olaylar bir defa daha gösteriyor. Türkiye bu meselede şunun bunun teröristi değil, bütün terör örgütlerine karşı açık bir tavır sergilemiştir ve sergilemeye de devam etmektedir.

Türkiye'de bu konuda başta bankalarımız olmak üzere, son derece duyarlı bir anlayış ve yapılanma var. Bugün Türkiye'de bankalarımızın son yıllarda şüpheli işlem bildirimlerinin bu kadar artmasının arkasında yatan bana göre temel neden, öncelikle bankalarımızın buna olan inancıdır. Terörizmin finansmanının önlenmesine olan inancıdır. Bir idari kapasite oluşturmadan, uyum görevlisi atanmadan, orada eğitim yapılmadan, iç kontrol mekanizmaları kurulmadan, iç denetim mekanizmaları kurulmadan ve her şeyin başında bu meseleyle inanmadan şüpheli işlem bildirimleri sayısı bu seviyelere gelemezdi.

Dolayısıyla burada Türkiye'de bankalarımızın, diğer mükelleflerimizin, devletimizin, bizlerin gösterdiği sorumluluğu biz diğer ülkelerden de, diğer çağdaş toplumlardan da bekliyoruz. Bu hepimizin yürütmesi gereken bir mücadeledir. Özellikle maliye bakanlığı olarak terörizmin finansmanı ile mücadele alanındaki kararlılığımız her bakımdan devam ediyor.

Bugün Türkiye'nin içinde veya dışında Türkiye'yi tehdit eden bir takım terör yapıları var. Bu bir takım öyle yapılar ki, bir takım legal yapıların içerisine sızmış yapılar da var. Biz bunların hepsiyle, yani paralel devlet yapılanması dahil, bütün terör örgütlerine karşı devlet olarak, hükümet olarak, bakanlık olarak sonuna kadar mücadele edeceğiz. Burada asla bir devletin kendi egemenlik hakkından vazgeçmesi, taviz vermesi mümkün değil, böyle bir şey asla düşünülemez. Ama burada yürüteceğimiz mücadelenin bana göre en önemli ayaklarından bir tanesi, bu bankacılık sistemindeki bizim sağlam duruşumuz olacak.

Onun için burada yapılacak olan Çalıştay sırasında da sunulacak tebliğler olacak, yapılacak değerlendirmeler mutlaka olacaktır. Özellikle terörizmin finansmanının önlenmesi başlığı konusunda özel bir önem verilmesi son derece hayati. Bize Maliye Bakanlığı olarak düşen görev, özellikle bu konuda hem tecrübemizi, hem bilgilerimizi siz bankacılarla paylaşmak, bu anlamdaki riskleri sizlere aktarmak ve bu konuda nasıl mücadele edeceğimizi hep beraber ortaklaşa belirlemek.

İnşallah bu Çalıştay hem Türkiye'de, hem de global anlamda kara para aklamayla mücadeleye ciddi katkı verir, hem de şu anda insanlığın bir baş belası haline gelen bu terörizmin finansmanı ile mücadeleye katkı verir.

Ben tekrar buradaki Türkiye Bankalar Birliği yönetim kurulu üyelerimize, siz değerli bankacılarımıza, hepinize bugün Çalıştayımıza geldiğiniz için, buraya katıldığınız için ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Çalıştayımızın başarılı geçmesini temenni ediyorum. Konuşmamı sonlandırırken hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Yazım Kuralları

1. Bankacılar dergisinde yayımlanmak üzere gönderilecek makaleler, word formatında arial yazı karakterinde, 11 punto ile tek aralıklı ve paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmak üzere Türkçe yazılmalıdır.
2. Kapak sayfasında, yazının başlığı, yazar(lar)ın bağlı oldukları kuruluşlar ve ünvanları, iletişim kurulacak yazarın adı ve iletişim bilgileri bulunmalıdır.
3. Makalenin ilk sayfasında makalenin adı, öz/ abstract (en fazla 100 kelime), en az üç tane anahtar kelime Türkçe ve İngilizce olarak yazılmalı ve makaleye uygun JEL sınıflama numaraları verilmelidir. (http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php)
4. Yazı içinde kullanılan birinci düzey, ikinci ve üçüncü düzey başlıklar koyu harflerle yazılmalıdır. Başlıklar ile izleyen metin arasında bir satır boşluk verilmelidir. Başlıklardan sonra paragraf başı yapılmalıdır.
5. Yazı içinde yer alan tablo ve şekiller arial yazı karakterinde 10 punto ile hazırlanmalı, başlık ve sıra numarası verilmeli, kaynakları ise alta yazılmalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir.
6. Dipnotlar atlama yapılmadan numaralandırılmalı ve ayrı bir sayfada "Dipnotlar" başlığı altında toplanmalıdır.
7. Kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde açılacak ayraçlarla yapılmalıdır.
8. Metinde gönderme yapılan veya yapılmayan tüm kaynaklar, kaynakçada yer almalıdır. Kaynaklar ayrı bir sayfada alfabetik sırayla yazılmalıdır.
9. Metin içi gönderme, dipnotlar ve kaynakça belirtilen kurallar çerçevesinde ve American Psychological Association (APA) (<http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>) sistemine göre yapılmalıdır.

Kaynakça ve Gönderme Örnekleri

Bir ve Birden Fazla Yazarlı Kitaplar

Arıcan, E., Yücememiş, B.T, Karabay, M.E. ve Işıl, Gökhan (2011). *Türk Bankacılık Sektöründe Ölçek Ekonomileri ve Rekabet Gücü Maliyet Etkinliği ve Ölçek Ekonomilerine İlişkin Bir Uygulama*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

İlk Gönderme (Arıcan, Yücememiş, Karabay ve Işıl, 2011, s. 78)

İkinci ve Sonraki Göndermeler (Arıcan ve diğerleri, 2011, s.80)

Tüzel Kuruluş Tarafından Yayınlananlar

Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

İlk Gönderme (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2009, s.27)

İkinci ve Sonraki Göndermeler (TÜİK, 2009, s.38)

Çeviri Kitaplar

Sicilia, D.B ve Cruikshank, J.L. (2000). Greenspan Etkisi: Dünya Piyasalarını Harekete Geçiren Sözler (E. Salman, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık (Orijinali 2000 yılında yayımlanmıştır).

Gönderme (Sicilia ve Cruikshank, 2000, s.78)

Kitaptan Bir Bölüm

Esen, H. (2009) Kart Çıkaran Kuruluşların Yükümlülükleri. T.Ö. Kiraz (Yay. Haz.). *5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun Değerlendirilmesi ve Uygulamadan Doğan Sorunlar* içinde (ss.21-47). İstanbul: Akademi.

Makaleler

Birgili, E., Tuna, G. ve Tuna V.E. (2011). Portföy Seçiminde Riski Sevmeyen Yatırımcılar İçin Hisse Senedinin Ait Olduğu Sektör ve İlgili Firmanın Kuruluş Tarihi Önemli midir? . *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 48(558), 23-35.

İnternet adresleri

Tuna, K. (2005), "Bankacılık Kanununda Kurumsal Yönetim", 20 Mayıs 2006 tarihinde <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/9.doc> adresinden erişildi.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2011) "İnteraktif Aylık Bülten Ağustos 2011" 20 Ekim 2011 tarihinde <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx> adresinden erişildi.

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ

Nispetiye Caddesi, Akmerkez B3 Blok Kat: 13
Etiler 34340 İstanbul
Tel: 0212 282 09 73 Faks: 0212 282 09 46
e-posta: tbb@tbb.org.tr
www.tbb.org.tr

